

ਰਾਲਨਾਰ

(ਪੰਜਾਬੀ ਗਜ਼ਲਾਂ)

ਗੁਰਭਜਨ ਮਿੱਲ

www.PunjabiLibrary.com

ਗੁਲਗਾਰ

ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਜ਼ਲ

ਹੋਰ ਮੌਲਿਕ ਰਚਨਾਵਾਂ:

ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
ਹਰ ਧੁਖਦਾ ਪਿੰਡ ਮੇਰਾ ਹੈ	(ਗਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
ਬੋਲ ਮਿਟੀ ਦਿਆ ਬਾਵਿਆ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
ਅਗਨ ਕਥਾ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
ਕੈਰ ਪੰਜਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
ਧਰਤੀ ਨਾਦ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
ਛੁੱਲਾਂ ਦੀ ਝਾਂਚਰ	(ਗੀਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
ਮੋਰ ਪੰਖ	(ਗਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
ਮਨ ਤੰਦੂਰ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
ਕੈਮਰੇ ਦੀ ਅੱਖ ਬੋਲਦੀ	(ਸੁਚਿਤਰ ਵਾਰਤਕ)

ਲੇਖਕ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਪਾਦਿਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ

ਸੁਰਖ ਸਮੁੰਦਰ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
ਦੋ ਹਰਫ਼ ਰਸੀਦੀ	(ਗਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
ਮਨ ਦੇ ਬੂਹੇ ਬਾਰੀਆਂ	(ਗਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ	(ਗਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
ਸੰਪਾਦਕ : ਸੁਲੱਖਣ ਸਿੰਘ ਸਰਹੱਦੀ	

ਗੁਲਨਾਰ

ਗੁਰਜ਼ਾਨ ਮਿਠੀ

ਸੰਗਮ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼, ਪਟਿਆਲਾ

GULNAAR (PUNJABI GHAZALS)

By

GURBAJAN SINGH GILL

113-F, Shaheed Bhagat Singh Nagar,
Pakhowal Road, Ludhiana-141013
E-mail: gurbajansinghgill@gmail.com
Mobile : 98726-31199

ISBN 978-93-84273-97-2

© Author

2 May, 2015

Price Rs.150/-

Published by
Sangam Publications
S.C.O. 94-95, Basement Floor
New Leela Bhawan, **Patiala-147001 (Pb.)**
Ph. 0175-2305347
Mob. 99151-03490, 98152-43917

Printed & Bound at:
Aarna Printing Solutions, Patiala

Ph. 99148-40666

All rights reserved

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, resold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior written consent in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser and without limiting the rights under copyright reserved above, no part of this publication may be reproduced, stored in or introduced into a retrieval system, or transmitted in any form or by any means(electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise), without the prior written permission of both the copyright owner and the above-mentioned publisher of this book.

ਸਮਰਪਣ

ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਵਿਗਸਤ ਦੇ ਸਮੂਹ ਸੰਭਾਲਕਾਰਾਂ
ਚਿੰਤਕਾਂ ਤੇ

1915 'ਚ ਗਦਰ ਲਹਿਰ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ

ਸਮੂਹ
ਸ਼ਹੀਦ ਸੁਰਮਿਆਂ
ਦੀ
ਸ਼ਹੀਦੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ
ਨੂੰ
ਸਮਰਪਣ
ਹੈ।

ਤਤਕਰਾ

- ਇੱਕ ਟਟਹਿਣਾ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਏ/8
- ਧਰਤੀ ਝੂਮੇ, ਅੰਬਰ ਗਾਵੇ/9
- ਨਵੇਂ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਦੇ ਮੈਨੂੰ/10
- ਬਦਨੀਤਾਂ ਦੀ ਬਸਤੀ ਅੰਦਰ/11
- ਆਟੇ ਦੀ ਇੱਕ ਲੱਪ ਦੇ ਬਦਲੇ/12
- ਉਸਲਵੱਟੇ ਲੈਂਦਿਆਂ ਰਾਤ/13
- ਹੋਠਾਂ ਉੱਤੇ ਚੁਪ ਦੇ ਜੰਦਰੇ/14
- ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਚਾਨਣ ਮਗਰੋਂ/15
- ਮੇਰੀ ਬਾਤ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ/16
- ਹਿਮਤ ਦੀ ਥਾਂ ਜਿਹੜੇ ਹਾਉਕੇ ਭਰਦੇ ਜੀ/17
- ਸੁਣੋ ਸੁਣਾਵਾਂ ਬੋਲ ਜੋ ਪੁਰਖੇ ਕਹਿ ਗਏ ਨੇ/18
- ਰਣ ਦੇ ਯੋਧੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਰਣ ਚੌਂ/19
- ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਕਿਤਾਬ ਪਈ ਹੈ/20
- ਮਾਨਸਰਾਂ ਤੋਂ ਉੱਡ ਕੇ ਆਉਂਦੀ/21
- ਮੈਂ ਜਿਸਮਾਂ ਦੀ ਹੱਦ ਤੋਂ ਅੱਗੇ/22
- ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦਾ ਕਸ਼ਟ/23
- ਚੰਕੀਦਾਰ ਆਵਾਜ਼ਾ ਦੇ ਗਿਆ/24
- ਧੀਆਂ ਸਿਰ ਫੁਲਕਾਰੀ ਅੱਜ ਵੀ/25
- ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਇਹ/26
- ਨਾ ਧਰਤੀ ਨਾ ਅੰਬਰ ਝੱਲੇ/27
- ਸਾਨੂੰ ਮੋੜਾਂ ਉੱਤੇ ਟੱਕਰੇ ਜੀ/28
- ਤੁਰ ਰਿਹੈ, ਬਸ ਤੁਰ ਰਿਹੈ/29
- ਜਬਰ ਜੂਲਮ ਦਾ ਟੋਲਾ ਜਦ ਵੀ/30
- ਤੇਰੀ ਚੁਪ ਦਾ ਪਹਾੜ/31
- ਹਨ੍ਹੇਗੀ ਰਾਤ ਅੰਦਰ/32
- ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ ਬੱਕਿਆ ਬੱਕਿਆ/32
- ਸਿਰ ਤੇ ਸੂਰਜ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੁੰਦਿਆਂ/33
- ਦਾਨਿਸ਼ਵਰ ਲਈ ਮੁਕਤੀਦਾਤਾ/34
- ਕਈ ਕੁਝ ਏਸ ਰੁਮਾਲ 'ਚ ਤੇਰੇ/35
- ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕੋ ਧਰਤੀ/36
- ਸਾਡੇ ਘਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਕਿਹੜਾ/37
- ਬੁਦਾਇਆ ਇਹ ਕਦੇ ਨਾ ਕਹਿਰ ਹੋਵੇ/38
- ਭਰਮ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਦੇ ਹੋ ਗਏ/39
- ਸਰਫਰੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ/40
- ਤਾਕਤ, ਅਕਲਾਂ, ਵਕਤ ਇਕੱਠੇ/41
- ਜਿਹੜੇ ਹਾਉਕੇ ਲੰਘਦੇ ਸਾਹਾਂ ਬਾਣੀਂ/42
- ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰੇ ਵਰਗਾ ਜੀਵਨ/43
- ਮੱਥੇ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋਤ ਜਗੇ ਤਾਂ/45
- ਸ਼ਾਮ ਢਲੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਛਾਵਾਂ/46
- ਧਰਮ ਗਰੰਬਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੰਨਦੇ/47
- ਪੁੱਛਿਆ ਕਰ ਤੂੰ ਦੁਖ ਸੁਖ/48
- ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ ਚੌਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿਉ/49
- ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਜਿਸਮ ਦੀ ਮਿਟੀ/50
- ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੈ ਤਾਂ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਏਂ/51
- ਕਿੱਥੇ ਬੰਦ ਹਾਂ, ਗੁਪਤ ਗੁਫਾਵਾਂ/52
- ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਕੁੱਟ ਕੁੱਟ ਚੂਰੀਆਂ/53
- ਰਾਤੀਂ ਬਹਿ ਕੇ ਖਤ ਲਿਖਿਆ ਕਰ/54
- ਅੰਨ੍ਹੀ ਤਾਕਤ ਅਕਸਰ ਅੰਨ੍ਹਾ/55
- ਕੌੜ ਕੁਸਲੇ ਬੋਲ ਹਮੇਸ਼ਾਂ/56
- ਹਣ ਤੈਨੂੰ ਸਮਝਾਵੇ ਕਿਹੜਾ/57
- ਹੋ ਗਈਆਂ ਨੇ ਗੱਲਾਂ/58
- ਰਾਜ ਘਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਅੰਦਰ/59
- ਅਗਨ ਲਗਨ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਧੜਕਣ/60
- ਜਿੰਦਗੀ ਚੁਸਤ ਵਪਾਰੀ ਵਾਂਗੂੰ/61
- ਮੇਰੇ ਸਾਹਾਂ 'ਚ ਸੌਰੂ/62
- ਦਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲੇਂਗਾ/63
- ਧਨਵੰਤੇ ਦਾ ਬੋਲ ਕੁਬੋਲ ਵੀ/64
- ਖੂਬ ਨਾ ਖਿਆਲ, ਕਦੇ/65
- ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ ਚੌਂ ਲੱਭਦਾ ਫਿਰਦੈ/66
- ਮਾਣ ਤੂੰ ਮਾਤ-ਜਬਾਨ 'ਚੋਂ ਖੁਸ਼ੂ/67
- ਆਪਣੇ ਘਰ ਪਰਦੇਸੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ/68
- ਦਿਲ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਰਹਿਨਾਂ/69
- ਪੈਰਾਂ ਬੱਲੇ ਅਪਣੀ ਧਰਤੀ/70
- ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਮੌਜ ਦਾ ਹੀ/71
- ਲੱਭਦੇ ਲੱਭਦੇ ਮਰ ਚੱਲੇ ਆਂ/72
- ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਮੰਦਿਰ ਜਾ ਕੇ/73
- ਕਿਉਂ ਕੱਖਾਂ ਦੀ ਕੁਲੀ ਅੱਜ ਵੀ/74
- ਹਰ ਵਸਤਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਕੱਜਿਆ/75

- ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਰੌਸ਼ਨੀ ਤੇ ਹੋਠਾਂ ਉੱਤੇ/76
- ਅਣੜ ਦੀ ਖਾਤਰ ਸੀਸ ਦੀ ਕੀਮਤ/77
- ਦੇਹਿ ਸ਼ਿਵਾ ਵਰ ਮੌਹਿ ਤਕ ਤਾਂ/78
- ਬੇਡ ਰਿਹਾਂ ਸ਼ਲਤੰਜ ਇਕੱਲਾ/79
- ਨੰਗੀ ਅੱਖ ਨੂੰ ਦਿਸਦੇ ਇਹ ਜੋ/80
- ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਏ, ਇਹ ਆਜ਼ਾਦੀ/81
- ਕੱਲ੍ਹ ਸ਼ਾਮੀਂ ਜਦ ਤੱਕਿਆ ਮੈਂ ਤਾਂ/82
- ਧੁੱਪਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਛਾਵਾਂ/83
- ਪੰਛੀ ਉਡਾਣ ਭਰ ਕੇ/84
- ਅਕਲ ਦਾ ਅਸਲ ਟਿਕਾਣਾ ਹੁੰਦੈ/85
- ਵਰਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇੱਕ ਵੀ ਸੁਪਨਾ/86
- ਖੁਸ਼ਬੂ ਦਾ ਛੁੱਲ ਤੋਂ ਵਿੱਛੜਨਾ/87
- ਤੂੰ ਸੈਥੋਂ ਦੂਰ ਨਾ ਜਾਹ/88
- ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਆਣ ਕੇ/89
- ਸ਼ਿਕਵੇ ਗਿਲੇ-ਗੁਜ਼ਾਰੀਆਂ/90
- ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਲਕੰਦ ਘੋਲਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ/91
- ਮੇਰਾ ਹਮਦਰਦ ਜਦ ਆਵੇ/92
- ਮੁਸੀਬਤ ਪੈਣ ਤੇ ਹਰ ਆਦਮੀ/93
- ਜੇ ਕਿਰਤੀ ਦਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਬਣਿਆ/94
- ਉਸ ਦਿਨ ਅੰਬਰ ਕਾਲਾ ਹੋਇਆ/95
- ਅਕੀਦਾ ਤੁਰਨ ਦਾ ਕਰੀਏ/96
- ਧੜਕਣਾਂ ਵਿੱਚ ਚੌਰ ਵਾਂਗੂ/97
- ਸੁਣਿਆ ਕਰ ਤੂੰ, ਅੰਬਰ ਵਿੱਚ ਜੋ/98
- ਵੇਖ ਲੈ ਦਿਲ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ/99
- ਮੁਹੱਬਤ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ/100
- ਧਰਮ ਕਰਮ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਖਾਤਰ/101
- ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ ਨਾ ਹੋਵੋਂ/102
- ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਲਿਖਿਆ/103
- ਮੋਤੀ ਮੋਤੀ ਤੇਰੇ ਹੋ/104
- ਬਹਿ ਨਾ ਜਾਵੀਂ ਅੰਦਰ ਲੁਕ ਕੇ/105
- ਏਸ ਵਤਨ ਦਾ ਹੁਣ ਕੀਹ ਕਰੀਏ/106
- ਆਰ ਪਾਰ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ/107
- ਧਰਮ ਕਰਮ ਦੇ ਰਾਖੇ ਵੇਖੋ/108
- ਦਰਦ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਵੀ/109
- ਸਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਗਏ ਨੇ/110
- ਵੇਖ ਥਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਰੱਤੀ/111
- ਜੇ ਤੂੰ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ਏਥੇ ਤੇਰਾ/112
- ਤੀਜਾ ਨੇਤਰ ਜਾਗ ਪਿਆ/113
- ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਜਦੋਂ ਫਿਰ/114
- ਕਿਣ ਮਿਣ ਕਣੀਆਂ ਧਰਤ ਉਡੀਕੇ/115
- ਮੇਰੇ ਸਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਤੌਲ ਰਹੇ/116
- ਮੇਰੀ ਹਿੱਕ ਵਿੱਚ ਮਾਰਨ ਖਾਤਰ/117
- ਅੱਜ ਵੀ ਮੇਰਾ ਧਰਮੀ ਬਾਬਲ/118
- ਵੇਖੋ ਭੀੜ 'ਚ ਗੁਆਚਾ/119
- ਅਕਸਰ ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ/120
- ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਜਦ ਤੂੰ ਆਵੋਂ/121
- ਉੱਡਣ ਖਟੋਲੇ ਵਾਲੇ ਭਾਈ/122
- ਇਕ ਵਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਆਵੇ/123
- ਵਕਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ/124
- ਮੈਂ ਤਾਂ ਰੂਹ ਹਾਂ ਪਿਆਰ 'ਚ ਭਿੜੀ/125
- ਮਨ ਦੀ ਬਸਤੀ, ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਤਾਂ/126
- ਕੰਨ ਕਰ ਕੋਲ ਮੇਰੇ/127
- ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ/128
- ਅੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਕਾਲੀਆਂ ਤੂੰ ਐਨਕਾਂ/129
- ਚੜ੍ਹਿਆ ਚੇਤਰ ਕਣਕਾਂ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ/130
- ਜੁਗ ਜੁਗ ਜੀਵੇ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰੋ/131
- ਪਿਆਰ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਲਈ ਹਾਸੇ/132
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਘਿਆੜ ਖਾ ਗਿਆ/133
- ਮੇਰੇ ਸਾਹਾਂ ਜੇ ਕੁਝ ਤਾਜ਼ਰੀ ਹੈ/134
- ਆਨੰਦਪੁਰ ਕੋਈ ਸ਼ਹਿਰ ਨਹੀਂ ਹੈ/135
- ਹਰ ਥਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਤੂੰ ਹੀ/136
- ਪਿਆਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ/137
- ਅਦਲੀ ਰਾਜੇ, ਧਰਮ ਕਰਹਿੰਦੀ/138
- ਹਿੰਮਤਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਓ/139
- ਜੀਵੇ ਜਾਗੋ ਭਾਵੋਂ/140
- ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ/141
- ਟੁੱਟਿਆ ਸੌ ਵਾਰ/142
- ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰੀਆਂ ਰਾਤਾਂ/143
- ਕਿੱਦਾਂ ਮਰਨ ਦਿਆਂ ਮੈਂ/144
- ਅਨਪੜ੍ਹ ਪੱਥਰ ਵਾਂਗ ਪਿਆ ਸਾਂ/145

ਇੱਕ ਟਠਹਿਣਾ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਏ, ਦਿਨ ਦੇ ਚਿੱਟੇ ਚਾਨਣ ਅੰਦਰ।
ਜੁਲਮ ਵੇਖ ਕੇ ਚੁੱਪ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਸਾਰੇ ਗੁਰ ਘਰ, ਮਸਜਿਦ ਮੰਦਰ।

ਤਾਜਦਾਰ ਦੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣ ਅਰਦਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਸਾਰੇ,
ਅਜਬ ਰਾਗ ਦਰਬਾਰੀ ਗੁੰਜੇ, ਰਾਜ ਘਰਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਅੰਦਰ।

ਅੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਕਾਲੀ ਐਨਕ, ਜੀਭ ਨੂੰ ਤੰਦੂਆ, ਕੰਨੀ ਬੁੱਜੇ,
ਜਬਰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਦ ਬੋਲਣਗੇ, ਗਾਂਧੀ ਤੇਰੇ ਪਾਲੇ ਬੰਦਰ।

ਕੂੜਾ ਸੌਦਾ ਵਰਕ ਲਗਾ ਕੇ, ਸ਼ਾਮ-ਸਵੇਰੇ ਜਾਣ ਪਰੋਸੀਂ,
ਤਾਰ, ਬੇਤਾਰ, ਸਣੇ ਅਖਬਾਰਾਂ, ਦਿੱਲੀ-ਦੱਖਣ ਸਣੇ ਜਲੰਧਰ।

ਬਾਬਰ ਵੇਖੇ, ਜਾਬਰ ਵੇਖੇ, ਅਬਦਾਲੀ ਤੇ ਨਾਦਰ ਵੇਖੇ,
ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪਾਪ ਦਾ ਲਾੜਾ ਹਰ ਵਾਰੀ ਹੀ ਹੋਰ ਸਿਕੰਦਰ।

ਰੋਜ਼ ਦਿਹਾੜੀ ਸੁਣ ਸੁਣ ਮਰੀਏ, ਬਾਬਾ ਜੀ, ਕੀਹ ਹੀਲਾ ਕਰੀਏ,
'ਸ਼ਬਦ' ਤੇਰੇ ਦੇ ਅਰਥ ਬਦਲ ਕੇ, ਵੇਚੀ ਜਾਂਦੇ ਨਾਥ ਮਛੰਦਰ।

ਮਨ ਤੋਂ ਭਾਰ ਉਤਾਰਨ ਖਾਤਰ, ਮੈਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ,
ਜਿੰਨਾ ਲਾਵਾ ਤਪਦਾ ਖਪਦਾ, ਰੋਜ਼ ਦਿਹਾੜੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ।

□

ਧਰਤੀ ਝੂਮੇ, ਅੰਬਰ ਗਾਵੇ, ਝੁਕ ਝੁਕ ਸੁਣਦੇ ਤਾਰੇ।
ਤਾਰਾਂ ਅੰਦਰ ਜਿੰਦ ਧੜਕਾਉਂਦੇ, ਸਾਜ਼ ਵਜਾਵਣਹਾਰੇ।

ਤੜਫ਼ ਤੜਫ਼ ਕੇ ਤਰਬਾਂ, ਜ਼ਰਬਾਂ ਖਾਵਣ ਦਰਦ ਸੁਣਾਵਣ,
ਕੌਣ ਸੁਣੇ ਫਰਿਆਦ ਤੇਰੇ ਬਿਨ ਦਰਦ ਨਿਵਾਰਨ ਹਾਰੇ।

ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਬਚਿਆ, ਓਹੀ ਸਾਡਾ ਵਿਰਸਾ,
ਘਟਦੇ ਘਟਦੇ ਘਟ ਚੱਲੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਨਣਹਾਰੇ।

ਨਾ ਵੀਣਾ, ਮਿਰਦੰਗ, ਸਰੋਦਾਂ, ਸਾਰੰਗੀਆਂ ਨੇ ਏਥੇ,
ਮੁਰਲੀਧਰ ਬਣ ਫਿਰੇਂ ਗੁਆਚਾ, ਦੱਸ ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੁਰਾਰੇ।

ਸੀ ਰੱਬਾਬ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਮਾਲਕ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਹੈ ਕਿੱਥੇ,
ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਏ ਸਾਧੋ, ਧਰਮ ਤਰਾਜ਼ੂ ਸਾਰੇ।

ਰਾਗ ਨਾਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਸੋਹਾਣੇ, ਖੁਰ ਗਏ ਭੁਰ ਗਏ ਤੁਰ ਗਏ,
ਗਫ਼ਲਤ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕੁਝ ਗੁੰਮਿਆ, ਭੁੱਲ ਗਏ ਗਿਣਤੀ ਸਾਰੇ।

ਕਿੱਧਰ ਗਏ ਸੰਗੀਤ ਘਰਾਣੇ, ਆਲਮ ਮੀਰ ਨਿਤਾਣੇ,
ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰੂ ਢਲੁਕਣ ਮਣ ਮਣ ਭਾਰੇ।

ਕਿੱਧਰ ਗਏ ਮੁਰੀਦ ਫ਼ਰੀਦਾ, ਸਿੱਖ ਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਬਣ ਗਏ,
ਧਰਤੀ ਧਰਮ ਗੁਆਚ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੌਲਾ ਬੈਰ ਗੁਜ਼ਾਰੇ।

ਨਾਨਕ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਨਿੱਖੜੇ, ਰੰਗ ਰੱਬਾਬਾਂ ਵਾਲੇ,
ਗੁਰ ਦਰਬਾਰੇ ਗਾਊਂਦੇ ਸੀ ਜੋ, ਰਾਗ ਇਕੱਤੀ ਸਾਰੇ।

•

ਨਵੇਂ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਦੇ ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਕਾਂ ਭਰ ਕੇ।
ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬੁੱਤ ਤਾਈਂ ਛੂਹਕੇ ਜਿਉਂਦਾ ਕਰਕੇ।

ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਦੇ ਇਹ ਧੜਕ ਪਵੇਗਾ,
ਇਸ ਨੂੰ ਧੜਕਣ ਲਾ ਦੇ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਰਹਿਮਤ ਕਰਕੇ।

ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਲੀਕਾਂ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਬਰ,
ਸਹਿਜ ਬਖਸ਼ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੁੱਲ ਕਲੀਆਂ ਕਰਕੇ।

ਦੂਰ ਦੇਸ ਪਰਦੇਸ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜਿਸਮਾਂ ਲਈ ਹੈ,
ਪੈਣਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਮਿਲ ਜਾਇਆ ਕਰ ਹਿੰਮਤ ਕਰਕੇ।

ਜਿਉਣ ਦੀ ਖਾਤਰ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸਮਝੀਂ ਪਹਿਲਾਂ,
ਕਿਉਂ ਮਰ ਚੱਲਿਐਂ ਵਕਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਤੋਂ ਡਰ ਕੇ।

ਵੇਖੀਂ ਇਹ ਕੀਹ ਧੜਕੇ, ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ
ਲੱਗਦੇ ਮੈਂ ਦਿਲ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹਾਂ ਏਥੇ ਧਰ ਕੇ।

ਪੜ੍ਹ ਲੈ ਪੜ੍ਹ ਲੈ, ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਹੈ ਤੇਰੇ ਕੰਮ ਦੀ,
ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੀਹ ਕਰਨੇ ਨੇ ਦਿਲ ਦੇ ਵਰਕੇ।

ਬਦਨੀਤਾਂ ਦੀ ਬਸਤੀ ਅੰਦਰ ਸੁਭ ਨੀਤਾਂ ਨੇ ਕੀਹ ਕਰਨਾ ਸੀ ?
ਮੋਮ-ਦਿਲਾਂ ਨੇ, ਅੱਗ ਦਾ ਦਰਿਆ, ਸਾਬਤ ਰਹਿ ਕੇ ਕਿੰਜ ਤਰਨਾ ਸੀ ?

ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਦੇ ਵਿਚ ਘਰਿਆ, ਮਿਟੀ ਦਾ ਭਗਵਾਨ ਵਿਚਾਰਾ,
ਚੌਰ-ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਰਹਿਮ ਤੇ ਜੀਂਦਾ, ਕਿਸ ਨੇ ਉਸਤੋਂ ਕੀਹ ਡਰਨਾ ਸੀ ?

ਪੱਤੀ ਪੱਤੀ ਖਿਲਰਨ ਦੀ ਤੂੰ, ਪੀੜ੍ਹ ਸੁਣਾਵੇਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਵਾਜਬ,
ਪੱਥਰ ਚਿੱਤ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਅੱਗੇ, ਤੂੰ ਸੂਹਾ ਛੁੱਲ ਕਿਉਂ ਧਰਨਾ ਸੀ ?

ਅੰਗਰੰਗੇਬ ਉਦਾਸ ਕਬਰ ਵਿਚ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਏਦਾਂ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹੈ,
ਅੱਜ ਦੇ ਹਾਕਮ ਵਰਗਾ ਬਣਦਾ, ਮੈਂ ਖਤ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕਿਉਂ ਮਰਨਾ ਸੀ ?

ਘਰ ਦੇ ਭੇਤੀ ਲੰਕਾ ਢਾਹੁਣ 'ਚ, ਜੇ ਨਾ ਰਲਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ,
ਲੰਕਾਪਤਿ ਰਾਵਣ ਨੇ ਦੱਸੋ, ਰਾਮ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਕਿੰਜ ਹਰਨਾ ਸੀ।

ਜੇ ਤੇਰੀ ਰੂਹ ਅੰਦਰ ਕਿਧਰੇ, ਰਹਿਮ ਦਿਲੀ ਦਾ ਕਿਣਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ,
ਅਗਨਬਾਣ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ, ਠੰਢਾ ਹਾਉਕਾ ਕਿਉਂ ਭਰਨਾ ਸੀ।

ਅੈਨ ਵਕਤ ਸਿਰ ਤੇਰਾ ਮੋਢਾ, ਜੇਕਰ ਮੇਰੀ ਧਿਰ ਨਾ ਬਣਦਾ,
ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਨੇ ਏਡਾ ਸਦਮਾ, 'ਕੱਲ੍ਹੇ ਕਾਰੇ ਕਿੰਜ ਜਰਨਾ ਸੀ।

ਆਏ ਦੀ ਇੱਕ ਲੱਪ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਿਕਦੇ ਰਹੀਏ।
ਲੀਹ ਤੋਂ ਲਹਿ ਗਏ ਸਾਡੇ ਜੀ ਅਣਖਾਂ ਦੇ ਪਹੀਏ।

ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਅਸਮਾਨ ਖੜ੍ਹਾ ਛੱਡ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖਾ,
ਸੁਣ ਨੀ ਚਤੁਰ ਚਲਾਕੋ ਕਿਸੇ ਟਟੀਹਰੀ ਜਹੀਏ।

ਅੰਨ੍ਹੇ ਗੁੰਗੇ ਬੋਲੇ ਹੋ ਗਏ ਕੁਰਸੀਆਂ ਵਾਲੇ,
ਸੁਣਦੇ ਨਾ ਫਰਿਆਦ ਭਲਾ ਜੀ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹੀਏ।

ਇੱਕ ਥਾਂ ਖੜ੍ਹੇ ਖਲੋਤੇ ਰਹਿਣਾ, ਮੌਤ ਬਰਾਬਰ,
ਵਗਦੇ ਦਰਿਆ ਵਾਂਗੂ ਆਪਾਂ ਤੁਰਦੇ ਰਹੀਏ।

ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਧੁੱਪੇ ਸੁੱਟ ਕੇ ਵੇਖ ਲਿਆ ਏ,
ਆ ਜਾ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਬਹੀਏ।

ਦਰਦ ਪਰੁੱਚਿਉ ਜਾਗੋ, ਰਲ ਕੇ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰੋ,
ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਜੁਲਮ ਨੂੰ, ਹੁਣ ਨਾ ਸਹੀਏ।

ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੋ ਲਿਖਿਆ, ਕੰਧਾਂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ,
ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਸੁਣੀਏ, ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀ ਕਹੀਏ।

ਉੱਸਲਵੱਟੇ ਲੈਂਦਿਆਂ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰ ਲਈ ਹੈ।
ਤੇਰੀ ਚੁੱਪ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਕੀਮਤ ਤਾਰ ਲਈ ਹੈ।

ਅੱਗ ਦਾ ਦਰਿਆ ਅੱਗੜ ਪਿੱਛੜ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ,
ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਬੇੜੀ ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਚ ਤਾਰ ਲਈ ਹੈ।

ਸੇਰ ਕੁ ਆਟਾ, ਲੱਪ ਕੁ ਦਾਲਾਂ, ਬੱਸ ਏਨੇ ਵਿੱਚ,
ਅਣਖ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਅ ਕਿਉਂ ਏਦਾਂ ਮਾਰ ਲਈ ਹੈ।

ਵਡਪੁਰਖੇ ਦਾ ਪਰਚਮ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਬਹਿਣਾ,
ਮੈਂ ਵੀ ਅੱਜ ਤੋਂ ਪੱਕੀ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰ ਲਈ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਟੁਣਕਾ ਕੇ ਰੂਹ ਦਾ ਸਾਜ਼ ਕੁਵਾਰਾ,
ਤੂੰ ਵੀ ਮੁੜ ਕੇ ਕਿੱਬੇ ਸਾਡੀ ਸਾਰ ਲਈ ਹੈ।

ਤੂੰ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਬਹਿ ਜਾ, ਮੇਰੇ ਮਗਰੋਂ ਲਹਿ ਜਾ,
ਰੂਹ ਦਾ ਪਲੰਘ ਨਵਾਰੀ ਮੇਰੇ ਯਾਰ ਲਈ ਹੈ।

ਦਿਲ ਦੀ ਤਾਰ ਤਣੀ ਹੈ, ਆ ਜਾ, ਕੁਝ ਪਲ ਬਹਿ ਜਾ,
ਕਿੰਨੀ ਬਿਹਬਲ ਇਹ ਯਾਦਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਲਈ ਹੈ।

ਹੋਠਾਂ ਉੱਤੇ ਚੁੱਪ ਦੇ ਜੰਦਰੇ, ਵਕਤ ਕੁਲਹਿਣਾ ਮਾਰ ਗਿਆ।
ਲਛਮਣ ਰੇਖਾ ਵਾਹ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਰੂਹ ਤੋਂ ਭਾਰ ਉਤਾਰ ਗਿਆ।

ਨਾ ਖਤ ਕੋਈ, ਨਾ ਹੀ ਚਿੱਠੀ, ਪਾਈ ਉਸ ਨਾ-ਸ਼ੁਕਰੇ ਨੇ,
ਨਰਮ ਕਰੂਬਲ ਦਿਲ ਤੇ ਜਾਲਮ, ਇਹ ਕੀ ਕਹਿਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਗਿਆ।

ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਵਿਯੋਗ ਨੇ ਪਿੰਜੀ, ਕੱਤੀ ਗਮ ਦੇ ਚਰਖੇ ਨੇ,
ਹੁਣ ਕੀ ਲੱਭੇਂ ਬੇਕਦਰਾ ਤੂੰ, ਜਾਹ ਤੇਰਾ ਇਤਥਾਰ ਗਿਆ।

ਗੁਕਮਣੀਆਂ ਦੀ ਕੇਹੀ ਕਿਸਮਤ, ਕਲਜੁਗ ਅਤੇ ਤਰੇਤੇ ਵਿੱਚ,
ਸਤਯੁਗ ਵਿਚ ਵੀ ਰਾਧਾ ਦੇ ਸੰਗ, ਸਾਡਾ ਬੰਸੀ ਧਾਰ ਗਿਆ।

ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਉਪਰਾਮ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰੀ ਮਹਿਰਮ ਬਣ,
ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਉਮਰ ਦੇ ਤੁਰ ਗਏ, ਸਮਝਣ ਹੁਣ ਮੈਂ ਹਾਰ ਗਿਆ।

ਕੱਸ ਗੁਲੇਲਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ, ਪੱਤੇ ਝਾੜੇ ਵਕਤਾਂ ਨੇ,
ਸਾਡੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਫਲ ਛੁੱਲਹਾਰਾ, ਉੱਜੜ ਕਿਉਂ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਗਿਆ।

ਤੇਰੇ ਬੋਲ ਰੜਕਦੇ ਸੀਨੇ, ਅੱਜ ਤੀਕਣ ਮਹਿਛੂਜ਼ ਪਏ,
ਹਿਕ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਤੂੰ ਤੀਰ ਜਿਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਗਿਆ।

ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਚਾਨਣ ਮਗਰੋਂ ਹੁਣ ਇਹ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਕਿਉਂ ਹੈ ?
ਬਿਨਾ ਹੁੰਗਾਰਾ, ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਹੇ, ਰੁਕ ਚੱਲੀ ਹੁਣ ਬਾਤ ਕਿਉਂ ਹੈ।

ਪੌਣੀ ਸਦੀ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਮਗਰੋਂ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਪੁੱਛਣਾ ਬਣਦੈ,
ਕੱਚੇ ਘਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਉਂਦੀ, ਹੁੱਝੂਆਂ ਦੀ ਬਰਸਾਤ ਕਿਉਂ ਹੈ।

ਛੁੱਲ ਕਲੀਆਂ ਖੁਸ਼ਬੋਈਆਂ ਬੀਜਾਂ, ਮਿੱਟੀ ਅੰਦਰ ਕੇਰਾਂ ਰੀਝਾਂ,
ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ ਲੰਘਦੀ ਮੈਥੋਂ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਬਾਰਾਤ ਕਿਉਂ ਹੈ।

ਸ਼ਾਮੀਂ ਕਿੱਥੇ ਲੁਕਦੈ ਸੂਰਜ, ਧਰਤੀ ਪੁੱਛੇ ਅੰਬਰ ਕੋਲੋਂ,
ਚਾਨਣ ਦਾ ਵਣਜਾਰਾ ਪਾਉਂਦਾ, ਮੇਰੇ ਪੱਲੇ ਰਾਤ ਕਿਉਂ ਹੈ।

ਕਿਸ ਨਸਲ ਦੇ ਸਾਕ ਸਹੇੜੇ, ਬਣੇ ਵਿਕਾਊ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਖੇੜੇ,
ਮੰਡੀ ਬੈਠੇ ਰਿਸਤੇ ਨਾਤੇ, ਪਥਰਾਈ ਅੰਕਾਤ ਕਿਉਂ ਹੈ।

ਭੁਸਕੇ ਚਾਟੀ ਸਣੇ ਮਧਾਣੀ, ਉਲੜ ਗਈ ਸਾਡੀ ਤੰਦ ਤਾਣੀ,
ਗਰਦ ਗੁਬਾਰ ਨਜ਼ਰ ਦੇ ਅੱਗੇ, ਉਲੜੀ ਉਲੜੀ ਝਾਤ ਕਿਉਂ ਹੈ।

ਪੱਕੀ ਫਸਲ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਪੈ ਗਈ ਸਰਸਵਤੀ ਤੇ ਲੱਛਮੀ ਬਹਿ ਗਈ,
ਗਿਆਨ ਪੰਘੜੇ ਵਾਲੇ ਘਰ ਵਿੱਚ, ਰੁਲ ਗਈ ਕਲਮ ਦਵਾਤ ਕਿਉਂ ਹੈ।

□

ਮੇਰੀ ਬਾਤ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਕਦੋਂ ਦਿਉਗੇ ਜਨਾਬ।
ਜਦੋਂ ਪੱਤੀ ਪੱਤੀ ਖਿੰਡ ਗਿਆ ਸਾਰਾ ਹੀ ਗੁਲਾਬ।

ਕਿਸੇ ਘੂਕੀ ਵਿਚ ਬੋਲੇ ਜਿਵੇਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬੀ,
ਮੈਨੂੰ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣੋ ਅੱਜ ਬੋਲਦਾ ਪੰਜਾਬ।

ਓਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਵੇਂ ਖਾਵੇਗੀ ਸਿਉਂਕ,
ਜਿਥੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਕਿਆਰੀ ਸਿਜੇ ਠੇਕੇ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ।

ਮੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਚੌਰਾਹੇ ਹੁਣ ਬਣੇ ਹੱਡਾ ਰੋੜੀ,
ਵੇਖੋ ਹੱਟੀਆਂ 'ਚ ਟੰਗੇ ਕਿਵੇਂ ਸੀਖਾਂ 'ਚ ਕਬਾਬ।

ਕਦੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ, ਕਦੇ ਹੱਥ ਹਬਿਆਰ,
ਓਥੇ ਏਹੀ ਕੁਝ ਹੋਊ, ਜਿੱਥੋਂ ਖੁੱਸ ਗਈ ਕਿਤਾਬ।

ਮੇਰੇ ਹੋਠਾਂ ਕੋਲੋਂ ਖੁੱਸ ਗਏ ਨੇ ਵੰਝਲੀ ਦੇ ਬੋਲ,
ਏਸ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਰੁੱਸ ਗਈ ਏ ਜਦੋਂ ਦੀ ਰਬਾਬ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਜ਼ਲਾਂ 'ਚੋਂ ਲੱਭਿਓ ਨਾ ਕੋਈ ਮਹਿਬੂਬ,
ਕੋਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਸਲੇਟ, ਪੱਲੇ ਸੁਰ ਹੈ ਖੂਬ।

ਐਵੇਂ ਵਕਤ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਨਾ ਘੜੀ ਦਾ ਗੁਲਾਮ,
ਇਹਨੇ ਮੰਗਣਾ ਏ ਲੇਖਾ ਜਦੋਂ ਕਰੇਗਾ ਹਿਸਾਬ।

•

□

ਹਿੰਮਤ ਦੀ ਥਾਂ ਜਿਹੜੇ ਹਾਊਕੇ ਭਰਦੇ ਜੀ।
ਉਹੀ ਲੋਕੀਂ ਮੌਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰਦੇ ਜੀ।

ਬਦਇਸ਼ਲਾਕੇ ਨਾਲ ਯਾਗਾਨਾ ਕਿਉਂ ਰੱਖੀਏ,
ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਪਰਛਾਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਜੀ।

ਕੱਚੇ ਘਰ ਦੀ ਬੰਮੀ ਕਿਹੜਾ ਬਣਦਾ ਹੈ,
ਮਹਿਲਾਂ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਸਾਰੇ ਕਰਦੇ ਜੀ।

ਜਕੜੀ ਬੈਠਾ ਤੰਦੂਆ ਜਿਉਂਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ,
ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਚੋਰ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਜੀ।

ਨੱਕ ਰਗੜਦੈਂ, ਦਾਨੀ ਬਣਦੈਂ, ਭੁੱਲੀਂ ਨਾਂਹ,
ਚੋਰ ਮਨਾਂ ਦੇ ਏਦਾਂ ਕਿੱਥੇ ਮਰਦੇ ਜੀ।

ਘਰ ਪਹੁੰਚਣ ਤੱਕ ਇੱਕ ਵੀ ਚੇਤੇ ਰਹਿੰਦੀ ਨਾ,
ਸਿਵਿਆਂ ਅੰਦਰ ਲੋਕ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਜੀ।

ਰੂਹ ਨੂੰ ਕਰਨ ਹਲਾਲ ਜੀਭ ਦੀ ਨਸ਼ਤਰ ਨਾਲ,
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਲੋਕੀਂ ਏਦਾਂ ਕਰਦੇ ਜੀ।

•

□

ਸੁਣੋ ਸੁਣਾਵਾਂ ਬੋਲ ਜੋ ਪੁਰਖੇ ਕਹਿ ਗਏ ਨੇ।
ਗਰਜ਼ਾਂ ਲਈ ਕਿਉਂ ਬੰਦੇ ਨਿੱਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਨੇ।

ਸਖਤ ਵਿਗੋਚਾ ਅੰਬਰ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ,
ਉੱਡਦੇ ਉੱਡਦੇ ਪੰਛੀ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਬਹਿ ਗਏ ਨੇ।

ਤੇਰੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਹਾਰੇ ਤੁਰਿਆਂ ਹਾਂ,
ਦੋਚਿੱਤੀ ਦੇ ਪੈਂਖੜ ਪੈਰੋਂ ਲਹਿ ਗਏ ਨੇ।

ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ ਕਿਸ ਕੀਤੀ,
ਘੁੰਮਦੇ ਪਹੀਏ ਚੱਲਦੇ ਲੀਹੋਂ ਲਹਿ ਗਏ ਨੇ।

ਲੋਕ ਰਾਜ ਦੀ ਲਾੜੀ ਲੈ ਗਏ ਬੈਲੀਸ਼ਾਹ,
ਅਕਲਾਂ ਵਾਲੇ ਹਾਉਕੇ ਭਰਦੇ ਰਹਿ ਗਏ ਨੇ।

ਸਾਡੀ ਅੱਧ ਅਸਮਾਨੇ ਗੁੱਡੀ ਬੋਅ ਹੋਈ,
ਜ਼ਖਮੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਡੋਰ ਚਰਖੜੀ ਰਹਿ ਗਏ ਨੇ।

ਸੜਕਾਂ ਕੰਢੇ ਰੁੱਖ ਹਰਿਆਲੇ ਕਿੱਧਰ ਗਏ,
ਮੁੱਢ ਵਿਚਾਰੇ ਕੱਲ-ਮ-ਕੱਲ੍ਹੇ ਰਹਿ ਗਏ ਨੇ।

•

□

ਰਣ ਦੇ ਯੋਧੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਰਣ 'ਚੋਂ ਭੱਜਦੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਨਹੀਂ।
ਹਰ ਵਾਰੀ ਹੀ ਪੁੰਨੂੰ, ਸੱਸੀਆਂ ਮਾਰੂਬਲ ਵਿਚ ਠੱਗਦੇ ਨਹੀਂ।

ਉੱਡਦੇ ਜੁਗਨੂੰ ਫੜਿਆ ਨਾ ਕਰ, ਰਾਤ ਬਰਾਤੇ ਅੰਬਰ 'ਚੋਂ,
ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਹੀ ਜਗਦੇ ਮਘਦੇ, ਪਰ ਇਹ ਭਾਂਬੜ ਅੱਗ ਦੇ ਨਹੀਂ।

ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਤੁਰਦੈ, ਨਾਲ ਨਾਲ ਤੂੰ ਤੁਰਿਆ ਕਰ,
ਜੀਂਦੇ ਬੰਦੇ ਤੁਰਨ ਨਿਰੰਤਰ, ਤੌਦੇ ਫੌਕੀ ਝੁੱਗ ਦੇ ਨਹੀਂ।

ਜਿਹੜੇ ਲੋਕੀਂ ਬੜ੍ਹਕਾਂ ਮਾਰਨ, ਆਖਣ ਕਿੰਗਰੇ ਢਾਹਵਾਂਗੇ,
ਅੱਖੀਂ ਵੇਖੇ ਵਖਤ ਪੈਣ 'ਤੇ, ਹੜ੍ਹ ਦੇ ਅੱਗੇ ਤੱਗਦੇ ਨਹੀਂ।

ਮਾਂ ਦੀ ਚੁੰਨੀ, ਧੀ ਦੀ ਅਜ਼ਮਤ, ਜਿਹੜੇ ਭੁੱਲੀ ਬੈਠੇ ਨੇ,
ਕੱਪੜਾ ਬੰਨ੍ਹੀ ਫਿਰਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਲੜ ਸਾਡੀ ਪੱਗ ਦੇ ਨਹੀਂ।

ਰਾਜੇ ਦੀ ਅਰਦਲ ਵਿਚ ਬੈਠੇ, ਸੰਗਲੀ ਬੱਧੇ ਕੀਹ ਆਖਾਂ,
ਸੱਚ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਏਸ ਨਸਲ ਦੇ ਸ਼ੇਰ ਵੀ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਨਹੀਂ।

ਸੀਸ ਤਲੀ ਤੇ ਧਰਦੇ, ਮਰਦੇ ਕਰਦੇ ਨਾ ਸਮਝੈਤੇ ਉਹ,
ਬੇਗਮ ਪੁਰ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹੁੰਦੇ, ਗਰਜ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਜੱਗ ਦੇ ਨਹੀਂ।

ਬੀਤ ਗਏ ਦਾ ਰੁਦਨ ਕਰਦਿਆਂ ਭਲਕ ਵਿਉਂਤੀ ਜਾਂਦੇ ਜੋ,
ਅਜ ਨੂੰ ਰੋਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕੀਂ, ਸਾਡੇ ਕੁਝ ਵੀ ਲੱਗਦੇ ਨਹੀਂ।

ਹਰ ਵੇਲੇ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਜਬਰ ਦਾ ਛਾਂਟਾ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੇ ਹੋ,
ਭੁੱਲ ਗਏ ਹੋ ਇਨਸਾਨੀ ਕਦਰਾਂ, ਅਸੀਂ ਜਾਨਵਰ ਵੱਗ ਦੇ ਨਹੀਂ।

●

□

ਤੇਰੇ ਕੌਲ ਕਿਤਾਬ ਪਈ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਛੜਦਾ।
ਜਬਰ ਜੁਲਮ ਜੋ ਕੰਧ ਤੇ ਲਿਖਿਐ, ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੜਦਾ।

ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਗੱਡੇ ਲੱਦ ਲਏ, ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਾਲੇ,
ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਪੁੱਤ ਨੇਰੂ ਸੰਗ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੜਦਾ।

ਸਾਨੂੰ ਸੱਜਣਾਂ ਤੈਬੋਂ ਇਸ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ,
ਸੂਰਜ ਹੈਂ ਤੂੰ, ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਚੜਦਾ।

ਬਣ ਬਣ ਬਹਿਨੈਂ, ਧਰਮੀ ਪੁੱਤ ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ ਵਾਂਗੂੰ,
ਹੱਕ ਸੱਚ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਖਾਤਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਅੜਦਾ।

ਅੰਬਰੋਂ ਤਾਰੇ ਤੋੜਨ, ਕੂੜ ਸਿਆਸਤ ਵਾਲੇ,
ਮਾਲੀ ਥਾਂ ਤੂੰ ਚੰਦ ਸਿਤਾਰੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜੜਦਾ।

ਤੁਰੇ ਮਗੀਦਣ ਝੁੱਗੀਆਂ ਢਾਰੇ ਸਭ ਵਣਜਾਰੇ,
ਨੀਵੀਂ ਥਾਂ ਤੇ ਮਾਰ ਕਰੇ ਜਿਉਂ ਪਾਣੀ ਹੜ੍ਹ ਦਾ।

ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਚਹੁੰ ਕਦਮਾਂ ਤੇ,
ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਦੂਰ ਸਫਰ ਹੈ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ।

ਬਿਰਖ ਘਣੇ ਹਰਿਆਲੇ ਬਾਬੇ ਕਿੱਧਰ ਤੁਰ ਗਏ,
ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਦਾ ਪਾਰਾ ਤਾਹੀਉਂ ਜਾਵੇ ਚੜ੍ਹਦਾ।

ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਸ਼ਕਤੀ
ਚੁਕਣਾ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਰਹੋਂ ਬਹਾਨੇ ਘੜਦਾ।

ਜਿਸ ਬੂਟੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਤਾਕਤ ਦੇਵੇ,
ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਬੂਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਝੜਦਾ।

•

ਮਾਨਸਰਾਂ ਤੋਂ ਉੱਡ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਵੇਖੀ ਜਦ ਮੁਰਗਾਈ।
ਸੱਚ ਜਾਣੀਂ ਉਸ ਵੇਲੇ, ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਬੜੀ ਹੀ ਆਈ।

ਜਾਪੇ ਤੂੰ ਹੀ ਪੋਲੇ ਕਦਮੀਂ ਪਹਿਨ ਮੌਤੀਆ ਬਾਣਾ,
ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਰਦੀ ਤੁਰਦੀ ਹੁਣ ਆਈ ਕਿ ਆਈ।

ਕਿੰਨੇ ਸਬਕ ਅਧੂਰੇ ਛੱਡ ਕੇ, ਤੁਰ ਗਈ ਦੇਸ ਦੁਰਾਡੇ,
ਤੇਰੇ ਮਗਰੋਂ ਫਿਰੇ ਗੁਆਚੀ, ਧਰਤੀ ਮੌਹ ਤ੍ਰਿਹਾਈ।

ਦਿਨ ਲੰਘ ਜਾਵੇ, ਗੱਲੀਂ ਬਾਤੀਂ, ਰਾਤਾਂ ਗਿਣ ਗਿਣ ਤਾਰੇ,
ਤਪਦੀ ਅਉਧ ਬੈਰਾਗਣ ਤੁਧ ਬਿਨ, ਪੁੱਛ ਮੈਂ ਕਿੰਜ ਲੰਘਾਈ।

ਵਗਦੀ ਪੌਣ, ਖਿੜੇ ਛੁੱਲ ਪੱਤੀਆਂ, ਖੁਸ਼ਬੋਈਆਂ 'ਚੋਂ ਭਾਲਾਂ,
ਸਰਗਾਮ, ਤਾਲ, ਅਲਾਪ, ਨਿਰੰਤਰ ਰੱਖਦਾਂ ਨਜ਼ਰ ਟਿਕਾਈ।

ਅੰਬਰੋਂ ਟੁੱਟ ਗਏ ਤਾਰੇ ਜਿਹੜੇ, ਧਰਤੀ ਤੇ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ,
ਦਿਲ ਦੀ ਨਰਮ ਸਲੇਟ ਤੇ ਗੂੜੀ ਲੀਕ ਜਹੀ ਕਿਉਂ ਪਾਈ।

ਤਾਰਿਆਂ ਵੇਲੇ ਰੋਜ਼ ਉਡੀਕਾਂ, ਆ ਜਾ ਮਿਲ ਜਾਹ ਰੂਹੇ,
ਅਣਲੱਗ ਵਸਤਰ, ਕੌਰੇ, ਸੁੱਚੇ, ਦਿਲ ਦੀ ਸੇਜ ਵਿਛਾਈ।

□

ਮੈਂ ਜਿਸਮਾਂ ਦੀ ਹੱਦ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ।
ਤਾਹੀਉਂ ਦਿਲ ਦਾ ਭੇਤ ਅਜੇ ਤੱਕ ਪਾ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ।

ਆਦਮ ਜਾਤ ਅਜ਼ਲ ਤੋਂ ਡਿੱਗੇ ਸੇਬ ਨੂੰ ਲੱਭਦੀ,
ਇੱਕ ਵੀ ਬੰਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਖਾ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ।

ਜਿੰਦਰੀ ਤੇਰਾ ਭੇਤ ਸਮਝਦੇ, ਆਹ ਦਿਨ ਆਏ,
ਇੱਕ ਵੀ ਨੁਕਤਾ ਸਮਝ ਮੇਰੀ ਵਿਚ ਆ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ।

ਕਲਵਲ ਵਰਦਾ ਨੀਰ ਸੁਣਾਵੇ ਜਿਹੜੀ ਸਰਗਮ,
ਧਰਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਜੀਵ ਅਜੇ ਤਕ ਗਾ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ।

ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਵਲਗਣ ਅੰਦਰ ਕੈਦ ਰਿਹਾ ਹਾਂ,
ਤਾਹੀਉਂ ਤੇਰੀ ਰੂਹ ਅੰਦਰ ਮੈਂ ਆ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ।

ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਗਰਜ਼ਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਕੈਦੀ ਬਣਿਆਂ,
ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਆਲਾ ਤਾਹੀਉਂ ਹੋਠੀਂ ਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ।

•

□

ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦਾ ਕਸ਼ਟ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਦਰਦ-ਦਿਲੇ ਦਾ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਭਰ ਚੱਲਿਆ ਸੀ ਸਰਵਰ ਹੋਇਆ ਤਰਣ ਦੁਹੇਲਾ,
ਏਨੀ ਗੱਲ ਵੀ ਤਾਂ ਦੱਸੀ ਏ, ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰ ਬਹਿੰਦਾ ਹਾਂ,
ਖੁਦ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾਂ, ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਅਹਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਏਸ ਬਾਜ਼ਾਰ 'ਚ ਮੇਰਾ ਵੀ ਮੁੱਲ ਪੈ ਜਾਣਾ ਸੀ,
ਕੀ ਕਰਦਾ ਮੈਂ, ਏਨਾ ਥੱਲੇ ਲਹਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜੰਗਲ ਦੇ ਹਰ ਬੂਟੇ ਅੰਦਰ ਅਗਨ ਬੜੀ ਸੀ,
ਬਾਂਸਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੌਲੋਂ, ਖਹਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸ਼ਤਰੰਜ ਖੇਡਦਾਂ, ਬੈਠ ਚੌਂਤਰੇ,
ਮੇਰੇ ਕੌਲੋਂ ਘਰ ਵਿਚ ਵਿਹਲੇ ਬਹਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਤੁਰਦੇ ਤੁਰਦੇ ਮੁੜ ਆਏ ਫਿਰ ਅਪਣੇ ਬੂਹੇ,
ਮੰਜ਼ਿਲ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਤਾਹੀਂਓਂ ਤਹਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

•

ਚੌਂਕੀਦਾਰ ਆਵਾਜ਼ਾ ਦੇ ਗਿਆ, ਜਾਗੋ ਲੋਕੋ ਜਾਗੋ।
ਅਪਣਾ ਅਪਣਾ ਮਾਲ ਸੰਭਾਲੋ, ਗੂੜੀ ਨੀਂਦ ਤਿਆਗੋ।

ਇੱਜ਼ਤ ਪੱਤ ਦੀ ਰਾਖੀ ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਿੱਦਾਂ ਕਰ ਲਾਂ ਕੱਲ੍ਹਾ,
ਸਭ ਮੌੜਾਂ ਤੇ ਵੰਨ ਸੁਵੰਨੇ ਚੌਰ ਤੇ ਡਾਕੂ ਲਾਗੋ।

ਆਲੂਣਿਆਂ ਵਿਚ ਆਣ ਵੱਡੇ ਹੁਣ, ਕੈਸੇ ਮਾਨਸ ਖਾਣੇ,
ਆਪੋ ਅਪਣੀ ਰਾਖੀ ਕਰ ਲਉ, ਚਿੜੀਓ, ਹੰਸੋ, ਕਾਗੋ।

ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਲੱਗਾ ਖੋਰਾ, ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਝੋਰਾ,
ਤੁਧ ਬਿਨ ਕੌਣ ਕਰੂ ਰਖਵਾਲੀ, ਘਰ ਦੀ, ਵੱਡਿਉ ਘਾਗੋ।

ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸਰਸਾਮ, ਹਵਾ ਨੂੰ ਦੰਦਲ, ਪਾਣੀ ਜ਼ਹਿਰੀ,
ਕੌਣ ਸੁਣੇਗਾ ਚੀਕ ਤੁਹਾਡੀ, ਜਦ ਆਖੋਗੇ ਭਾਗੋ।

ਜਿਸ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਮਰਜ਼ੀ, ਹਾਕਮ ਹੁਕਮ ਬਿਠਾਉ,
ਪੰਜ ਸਦੀਆਂ ਵਿਚ ਚਾਤਰ ਕਿੰਨੇ ਹੋ ਗਏ ਸੱਜਣ ਠਾਗੋ।

ਕਾਮ ਕਰੋਧੀ, ਮੋਹ ਦੇ ਲੋਭੀ, ਹਰ ਜਨ ਹੀ ਹੰਕਾਰੀ,
ਬਾਬਾ ਪੁੱਛੋ, ਕਿੱਥੇ ਲੁਕ ਗਏ, ਰੂਹ ਦੇ ਸੁੱਚਿਉ ਰਾਗੋ।

ਧੀਆਂ ਸਿਰ ਫੁਲਕਾਰੀ ਅੱਜ ਵੀ ਓਨੀ ਸੂਹੀ ਰੱਤੀ।
ਪਰ ਰਾਹਾਂ ਵਿਚ ਗੂੜ੍ਹ ਹਨ੍ਹੇਰੇ, ਨਾ ਦੀਵਾ ਨਾ ਬੱਤੀ।

ਆਸ ਦੇ ਸੂਰਜ ਖੁਰਦੇ ਖੁਰ ਗਏ, ਭੁਰ ਗਏ ਕੰਢੇ ਸਾਰੇ,
ਗਿੜਿਆ ਗੋੜ ਸਮੇਂ ਦਾ, ਪਰ ਨਾ ਆਈ, ਫਰਵਰੀ ਕੱਤੀ।

ਨਰਮਾ ਬੀਜ, ਚੁਗਣ ਦੇ ਮਗਰੋਂ, ਵੇਲ, ਪਿੰਜਾ ਲੈ ਰੂੰਅਂ,
ਵਸਤਰਹੀਣ ਰਹੋਂਗੀ ਜਿੰਦੇ, ਜੇ ਨਾ ਪੂਣੀ ਕੱਤੀ।

ਭਰਮ ਜਿਹਾ ਸੀ, ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਮੈਂ ਮੰਗ੍ਹਾਂ
ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦੰਦ ਸਲਾਮਤ, ਪੂਰ-ਮ-ਪੂਰੇ ਬੱਤੀ।

ਇਸ ਮਿਟੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਾ ਜਾਹ, ਨਾ ਜਾਹ ਬਾਰ ਪਰਾਏ,
ਬੰਜਰ ਹੋ ਜੂ ਤੇਰੇ ਮਗਰੋਂ ਧਰਤੀ ਅਣਖਾਂ ਮੱਤੀ।

ਕੀਹਦੇ ਕੌਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਾਂ ਤੇ ਰੋਵਾਂ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਕੇ,
ਹਰ ਕੁਰਸੀ ਦੀ ਨਾਲ ਲੁਟੇਰੇ, ਹਰ ਥਾਂ ਹਿੱਸਾ-ਪੱਤੀ।

ਆਮ ਸਧਾਰਨ ਬੰਦਿਆ, ਵੇਖੀਂ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ,
ਰਾਜ ਘਰਾਂ ਨੇ ਨੀਤ-ਪਰਖ ਲਈ ਧਰੇ ਪਦਾਰਥ ਛੱਤੀ।

ਜਾਲ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਫਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ।
ਮਾਛੀਆਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਦਿਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ।

ਹੱਟੀ ਵਿਚ ਮਾਲ ਨਾ ਸਮਾਨ ਕੰਮ ਦਾ,
ਹੋਕੇ ਵੇਖ ਕਿੰਨੇ ਭਰਮਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ।

ਫਸਲਾਂ, ਸੰਭਾਲੋ, ਵੀਰੋ, ਖੇਤਾਂ ਵਾਲਿਊ,
ਮੰਡੀ 'ਚ ਵਪਾਰੀ ਬੋਲੀ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ।

ਘਰ ਬਾਰ ਜਿਹੜੇ ਚੌਂਕੀਦਾਰਾਂ ਲੁੱਟਿਆ,
'ਜਾਗਦੇ ਰਹੋ' ਇਹੀ ਜੋ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ।

ਚਾਰ ਕੁ ਜਮਾਤਾਂ ਪਾਸ ਵੰਡੇ ਅਕਲਾਂ,
ਚਿਹਰੇ ਵੇਖੋ ਕਿੰਨੇ ਭਰਮਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ।

ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਜਿਹੜੇ ਛੇਲ ਹੋ ਗਏ,
ਓਹੀ ਸਾਨੂੰ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ।

ਦਿਲ ਦੀ ਅਯੁੱਧਿਆ, ਉਦਾਸ ਤੇਰੇ ਬਾਝ,
ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਕਹੋਂ, 'ਰਾਮ' ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ।

□

ਨਾ ਧਰਤੀ ਨਾ ਅੰਬਰ ਝੱਲੇ, ਅੱਜ ਵੀ ਅਸੀਂ ਪਨਾਹੀਆਂ ਵਰਗੇ ।
ਘਸਦੇ ਘਸਦੇ ਘਸ ਚੱਲੇ ਆਂ, ਘਾਹੀਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਘਾਹੀਆਂ ਵਰਗੇ ।

ਬੜੇ ਸਲੀਕੇ ਵਾਲੇ ਘਰ ਵਿਚ, ਚੌਵੀ ਘੰਟੇ ਰਹੀਏ ਭਰ ਵਿਚ,
ਖਬਰੇ ਕਦ ਵਾਧੂ ਹੋ ਜਾਈਏ, ਵਸਤਾਂ ਕੁਝ ਅਣਚਾਹੀਆਂ ਵਰਗੇ ।

ਮਰ ਚੱਲੇ ਆਂ ਹਾਊਕੇ ਭਰਦੇ, ਅੰਬਰ ਕਾਲਾ ਸਾਡੇ ਕਰਕੇ,
ਹਿੱਕ ਵਿਚ ਦੱਬੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਜੀਕੂੰ, ਦਰਦਮੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਆਹੀਆਂ ਵਰਗੇ ।

ਰੱਜਿਆਂ ਖਾਤਰ ਸਾਲਣ ਬਣੀਏਂ, ਪੰਜੀਂ ਸਾਲੀਂ ਬਾਲਣ ਬਣੀਏ,
ਭੱਠੀ ਤਪਦੀ ਰੱਖਣ ਖਾਤਰ, ਦਰਿਆ ਕੰਢੇ ਕਾਹੀਆਂ ਵਰਗੇ ।

ਕੰਠ ਵਿਛੁੰਨੀਆਂ ਜੀਕੂੰ ਬੀਨਾਂ, ਅਣਖ ਬਿਨਾ ਬੇਜਾਨ ਜਮੀਰਾਂ,
ਸੁਪਨੇ, ਖੇਤ, ਜਮੀਨਾਂ ਬੰਜਰ, ਵਾਹੀਆਂ ਤੇ ਅਣਵਾਹੀਆਂ ਵਰਗੇ ।

ਕਿਹੜੇ ਗਿਣੀਏ ਘਾਟੇ, ਵਾਧੇ, ਸੇਰੂ, ਪਾਵੇ ਘੁਣ ਨੇ ਖਾਧੇ,
ਵਾਣ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋਇਆ ਜਿਸਦਾ, ਉਸ ਮੰਜੇ ਦੀਆਂ ਬਾਹੀਆਂ ਵਰਗੇ ।

ਰੱਖਣ ਸੌਚਾਂ ਫਰਜ਼ ਜਗਾਈ, ਗਿਆਨ ਦੀ ਡਾਢੀ ਸ਼ਾਮਤ ਆਈ,
ਆਊਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਹ ਵੀ ਜਾਪਣ, ਗਲ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਫਾਹੀਆਂ ਵਰਗੇ ।

ਗਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪਰਿਕਰਮਾ ਕਰੀਏ, ਨਾ ਹੀ ਜੀਵੀਏ, ਨਾ ਹੀ ਮਰੀਏ,
ਘਰ ਸਿਰਨਾਵੇਂ ਭੁੱਲ ਗਏ ਜੋ, ਰਾਹ ਵਿਚ ਗੁੰਮੇ ਰਾਹੀਆਂ ਵਰਗੇ ।

ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰੇ, ਬਣ ਗਏ ਜਦ ਤੋਂ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ,
ਅਕਲ ਕੋਟ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇਦਾਰ ਵੀ, ਰਹਿ ਗਏ ਸਿਰਫ਼ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਵਰਗੇ ।

ਮੁੱਕ ਚੱਲੇ ਆਂ, ਮਰਦੇ ਮਰਦੇ, ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ,
ਰਾਜ ਘਰਾਂ ਲਈ ਸਾਡੇ ਪੁੱਤਰ, ਬਣ ਗਏ ਸਿਰਫ਼ ਗਰਾਹੀਆਂ ਵਰਗੇ ।

ਸਾਨੂੰ ਮੋੜਾਂ ਉਤੇ ਟੱਕਰੇ ਜੀ, ਕਿਹੋ ਜਹੇ ਦਰਿੰਦੇ।
ਪਿੱਛੇ ਮੁੜੀਏ ਤਾਂ ਮੌਤ, ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ।

ਸੁੱਕੀ ਹੋਠਾਂ ਤੇ ਆਵਾਜ਼, ਖੰਭ ਭੁੱਲੇ ਪਰਵਾਜ਼,
ਅਸੀਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਰੀਂਘਦੇ ਹਾਂ, ਨਾਮ ਦੇ ਪਰਿੰਦੇ।

ਪਹਿਲਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਰ, ਹੁਣ ਪੁੜੀਆਂ 'ਚ ਜ਼ਹਿਰ,
ਕਿੱਦਾਂ ਮਰ ਮੁੱਕ ਚੱਲੇ, ਸਾਡੇ ਘਰੀਂ ਜਾਏ ਛਿੰਦੇ।

ਹੁਣ ਰੁੱਖਾਂ ਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਤੁਰੀ ਅੱਗ,
ਚੱਲ, ਚਿੰਤਾ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤੁਰ, ਮੇਰੀਏ ਨੀ ਜਿੰਦੇ।

ਬਣੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ, ਟੁੱਟੀ ਸ਼ਿਵਾ ਨਾਲ ਯਾਰੀ,
ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਨ 'ਵਰ' ਕਿੱਥੋਂ ਮੰਗੀਏ ਗੋਬਿੰਦੇ।

ਅੱਜ ਵੇਖ ਕੇ ਪੰਜਾਬ, ਗੁੰਮ ਸੁੰਮ ਹੈ ਰਬਾਬ,
ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਵਾਲਾ ਰਾਗ, ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਛੇੜਦੇ ਸਾਜ਼ਿੰਦੇ।

ਸਾਡੇ ਗਿਆਨ-ਵਿਗਿਆਨ, ਸਾਰੇ ਭੁੱਲ ਗਏ ਈਮਾਨ,
ਹੁਣ ਬਣ ਗਏ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਵੀ ਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰੰਦੇ।

ਤੁਰ ਰਿਹੈ, ਬਸ ਤੁਰ ਰਿਹੈ, ਮੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਦੋਸਤੋਂ,
ਜਖਮ ਦਿਲ ਦਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਮੇਰਾ ਰਹਿਬਰ ਦੋਸਤੋਂ।

ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਡਰਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਤਿੱਖੇ ਤੀਰ ਤੋਂ,
ਜਿਸਮ ਦੇ ਹਰ ਰੋਮ ਵਿਚ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਸ਼ਤਰ ਦੋਸਤੋਂ।

ਏਸ ਦਾ ਨਾ ਜੋੜਿਉ, ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੀੜ ਨਾਲ,
ਅੱਬਰੂ ਤਾਂ ਅੱਖ 'ਚੋਂ ਵਹਿੰਦੈ ਨਿਰੰਤਰ ਦੋਸਤੋਂ।

ਦੋਸਤਾਂ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਦੇ ਜਖਮ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਅਜੀਜ਼,
ਜਾਣਦੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਦੋਸਤੋਂ।

ਜਿੰਦਗੀ ਪੱਤਝੜ 'ਚ ਸੁੰਨੀ ਟਾਹਣ ਜਿਉਂ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੈ,
ਛੁਲ, ਫਲ, ਪੱਤਹਾਰ ਮਗਰੋਂ ਹੁੰਦੈ ਅਕਸਰ ਦੋਸਤੋਂ।

ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ ਤੰਦ ਉਹ, ਜੁੜ ਜਾਏ ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ਹੀ,
ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹੁੰਦਾ ਏ ਅਕਸਰ ਦੋਸਤੋਂ।

ਮਿਹਰਬਾਨੋ, ਕਦਰਦਾਨੋ, ਇਹ ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਕਮਾਲ,
ਬਣ ਗਿਆ ਹਾਂ ਮੈਂ ਜੋ ਇਹ ਕਤਰੇ ਤੋਂ ਸਾਗਰ ਦੋਸਤੋਂ।

□

ਜਬਰ ਜੁਲਮ ਦਾ ਟੋਲਾ ਜਦ ਵੀ, ਹੱਲੇ ਕਰ ਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਤਦ, ਸਰਹੰਦ ਫੇਰ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਤਿੰਨ ਸਦੀਆਂ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ ਗਰਕਦੇ, ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਹਾਂ ਪਹੁੰਚ ਗਏ,
ਹੋਰ ‘ਧਰਤ’ ਤੋਂ ਗੋਬਿੰਦ ਆਵੇ, ਏਹੋ ਹੀ ਦਿਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪੋਥੀ ਪੰਥ ਭੁਲਾ ਕੇ ਆਪਾਂ, ਤੁਰ ਪਏ ਅਂ ਜੀ, ਕਿਹੜੇ ਰਾਹ,
ਮਨ ਦਾ ਪੰਛੀ ਭਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਅੰਬਰ ਗਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਧਰਮ ਕਰਮ ਦਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਰਿਸ਼ਤਾ, ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੁੜਨ ਮੁਹਾਲ,
ਜੇ ਜੁੜ ਜਾਵੇ, ਕਰਜ਼ ਧਰਤ ਦਾ, ਓਹੀ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਵਨ ਗੁਰੂ, ਪਾਣੀ ਹੈ ਬਾਬਲ, ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਜੋ ਮਾਂ ਸਮਝਣ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟੱਬਰ ਹੀ ਰਲ ਕੇ, ਛਾਵੇਂ ਮੰਜੇ ਡਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਭ ਨੂੰ ਖੁਦ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ, ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਘੜੀ ਮੁੜੀ,
ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ ਕਿਹੜਾ, ਸੁਪਨ-ਮਹਿਲ ਜੋ ਢਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਘਰ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਤੱਕ, ਜਾਲ ਵਿਛਾਇਆ ਅਣਦਿਸਦਾ,
ਕਿਹੜਾ ਚਤੁਰ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਹੈ ਜੋ, ਉਡਣੇ ਪੰਛੀ ਫਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

•

ਤੇਰੀ ਚੁੱਪ ਦਾ ਪਹਾੜ ਮੇਰੀ ਹਿੱਕ ਤੇ ਸਵਾਰ।
ਜਿੰਦੇ, ਭੋਲਿਆਂ ਪਰਿਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇੰਜ ਤਾਂ ਨਾ ਮਾਰ।

ਤੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ, ਹਰ ਵਾਰੀ ਲੱਗਾ,
ਕਦੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਕਰੀਏ ਨਾ ਦਿਲ ਦਾ ਵਪਾਰ।

ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਹੀ ਆਇਆ ਨਾ ਮੁਹੱਬਤਾਂ ਦਾ ਕਿੱਸਾ,
ਇਹ ਤਾਂ ਨਕਦੀ ਦਾ ਸੌਦਾ, ਜੀਹਦੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਉਧਾਰ।

ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਕਾਹਦੀ ਆਈ, ਗੁੰਮੇ ਹੋਸ਼ ਤੇ ਹਵਾਸ,
ਜਿਵੇਂ ਗਿੱਲੇ ਪਿੰਡੇ ਛੋਹੇ ਨੰਗੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤਾਰ।

ਅੱਜ ਵਰਿਊਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਆਈ ਤੇਰੀ ਯਾਦ,
ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਾਮੀਂ ਘਰ ਪਰਤੇ ਪਰਿੰਦਿਆਂ ਦੀ ਡਾਰ।

ਅੱਜ ਉਮਰਾਂ ਦੀ ਪੌਣੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਲੱਗਾ,
ਕਦੇ ਛੱਡਦੇ ਨਾ ਪਿੱਛਾ, ਕੀਤੇ ਕੌਲ ਤੇ ਕਰਾਰ।

ਘੜੀ ਸਾਹਾਂ ਵਾਲੀ ਟਿਕ ਟਿਕ ਯਾਦ ਤੈਨੂੰ ਕਰੇ,
ਸਾਨੂੰ ਸਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪਿਆਰਿਆ ਤੂੰ ਇੰਜ ਨਾ ਵਿਸਾਰ।

□

ਹਨ੍ਹੇਗੀ ਰਾਤ ਅੰਦਰ ਵਸਤ ਦਾ ਸਾਇਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
ਇਹਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਓਸਦਾ ਚਿਹਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਇਹ ਕੈਸੀ ਤਿਸ਼ਨਗੀ ਲੈ ਕੇ, ਬਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੌਣ ਹੈ ਫਿਰਦੀ,
ਕਿਸੇ ਡਾਚੀ ਦਾ ਇੱਕੋ ਥਾਂ ਕਦੇ ਠਹਿਰਾਅ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਮੁਸੀਬਤ ਧਰਮ ਤੇ ਇਖਲਾਕ ਦੀ ਹੀ ਪਰਖ ਹੈ ਕਰਦੀ,
ਸਦਾ ਇਕਸਾਰ ਪਾਣੀ ਤੁਰ ਰਿਹਾ, ਦਰਿਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਦ ਛਾਸਲੇ ਤੋਂ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਨਾਂ ,
ਕਿਸੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ 'ਚ ਮੇਰਾ ਅਕਸ ਵੀ 'ਮੇਰਾ' ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਮੈਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਚਿਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬਾਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾਂ,
ਮੇਰੇ ਰਾਹਾਂ 'ਚ ਨੇਰ੍ਹੇ ਦਾ ਤਦੇ ਪਹਿਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਹਕੂਮਤ ਜਬਰ ਕਰਕੇ 'ਸਾਬਰਾਂ' ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਦੀ,
ਕਦੇ ਵੀ ਸੂਰਮੇ ਸਿਰ 'ਮੁੱਲ ਦਾ ਸਿਹਰਾ' ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਮੈਂ ਬੀਤੇ ਵਕਤ ਨੂੰ ਫੜਨਾ ਵੀ ਚਾਹਵਾਂ, ਫੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ,
ਹਵਾ ਦਾ, ਮਹਿਕ ਦਾ ਜਿਸਮਾਂ ਜਿਹਾ ਪਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

●

□

ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ ਥੱਕਿਆ ਥੱਕਿਆ, ਬਦਰੰਗ ਜਹੀ ਸਵੇਰ ਕਿਉਂ ਹੈ।
ਉੜਾ, ਜੂੜਾ ਪੁੱਛਣ, ਦੋਵੇਂ ਅੱਖੀਆਂ ਅੱਗੇ ਨੇਰੂ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਕਿਰਨ ਮ ਕਿਰਨੀ ਟੁੱਟਦੇ ਤਾਰੇ, ਸਾਹ ਵੀ ਹੋ ਗਏ ਬੇਇਤਬਾਰੇ,
ਦੀਨ ਦੁਖੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਖਾਤਰ, ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਨ ਵਿਚ ਦੇਰ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਇਹ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰੇ, ਲੱਗ ਗਏ ਨੇ ਕੁੱਖਾਂ ਤੇ ਪਹਿਰੇ,
ਕੁੜੀਆਂ ਚਿੜੀਆਂ, ਖੌਫ਼ ਜਦਾ ਨੇ, ਏਨਾ ਗੂੜ੍ਹ ਹਨੂਰ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਰਹੋ ਜਾਗਦੇ ਰੱਟਦੇ ਰੱਟਦੇ, ਮਰ ਚੱਲੇ ਜਗਰਾਤੇ ਕੱਟਦੇ,
ਪਹਿਰੇਦਾਰੋ, ਇਹ ਤਾਂ ਦੱਸੋ, ਜਾਲਮ ਹੋਇਆ ਸ਼ੇਰ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਰਾਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਆਚੇ ਪਾਂਧੀ, ਗਿਆਨ ਦੀ ਆਂਧੀ ਵਗਦੀ ਕੈਸੀ ,
ਭਗਤ ਧਰੂ ਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਤੇ ਮੇਰ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਦਹਿਸ਼ਤ ਜਿੱਸਰਾਂ ਸਿਵਿਆਂ ਅੰਦਰ, ਕੁਰਬਲ ਕੁਰਬਲ ਮਨ ਦੇ ਮੰਦਰ
ਅਜਬ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਾਂਡਵ ਹੁੰਦਾ, ਮੇਰੇ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਤੂੰ ਸੀ ਧਰਮੀ ਕਰਮੀ ਬੰਦਾ, ਇਹ ਤੂੰ ਕਿਹੜਾ ਫੜ ਲਿਆ ਧੰਦਾ,
ਤੈਰੀ ਬਸਤੀ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ, ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਸ਼ਹਿਰ ਲੁਟੇਰ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

•

ਸਿਰ ਤੇ ਸੂਰਜ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੁੰਦਿਆਂ ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰ ਹਨ੍ਹੇਰ ਕਿਉਂ ਬਈ।
ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ 'ਚ, ਮਨ ਦੇ ਵਿਹੜੇ, ਏਨੇ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰ ਕਿਉਂ ਬਈ।

ਠੂਠਾ ਅਤੇ ਕਨਾਲੀ ਸੁੰਨੇ, ਤਵਾ, ਚੰਗੇਰ, ਪਰਾਤ ਵੀ ਖਾਲੀ,
ਸਾਡੇ ਲਈ ਤਾਂ ਛਿਕੀਆਂ ਈਦਾਂ, ਵੱਜੀ ਜਾਂਦੀ ਭੇਰ ਕਿਉਂ ਬਈ।

ਰੋਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਚੁੱਪ ਕਰਾਵੇ, ਚੁੱਕ ਨਾ ਕੋਈ ਸੀਨੇ ਲਾਵੇ,
ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਮਾਸੂਮਾਂ ਗਲ, ਅਟਕੀ ਹੋਈ ਲੇਰ ਕਿਉਂ ਬਈ।

‘ਬੋਲੀ ਅਵਰ ਤੁਮੂਰੀ’ ਹੋ ਗਈ, ਹਰ ਅੱਖ ਅੱਖਰੂ ਅੱਖਰੂ ਚੋ ਗਈ,
ਬਾਬਰ ਵਾਲਾ ਜਾਬਰ ਹੱਲਾ, ਖੁਰਾਸਾਨ ਤੌਂ ਫੇਰ ਕਿਉਂ ਬਈ।

ਸੜਦਾ ਰੋਮ, ਵਜਾਵੇ ਬੰਸੀ ਨੀਰੋ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਿੰਦੀ ਜਾਈਏ,
ਸਾਡੇ ਘਰ ਕੀਹ ਖਿਚੜੀ ਪੱਕਦੀ ਸੁਣ ਨਾ ਪੈਂਦੀ ਘੇਰ ਕਿਉਂ ਬਈ।

ਏਸੇ ਘਰ ਦਾ ਅੱਜ ਵੀ ਜੀਅ ਹੈ, ਸੀਤਾ ਵੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਧੀ ਹੈ,
ਹਰ ਯੁਗ ਅੰਦਰ ਲਛਮਣ-ਰੇਖਾ, ਉਸਦੇ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰ ਕਿਉਂ ਬਈ।

ਅਬਦਾਲੀ ਹੁਣ ਸੱਦਿਆਂ ਆਇਆ ਵਣਜ ਵਪਾਰੀ ਨਾਲ ਲਿਆਇਆ,
ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਪੁੱਛੋ, ਸਾਡੇ ਘਰ ਵਿਚ, ਓਪਰਿਆਂ ਦੀ ਮੇਰ ਕਿਉਂ ਬਈ।

ਦਾਨਿਸ਼ਵਰ ਲਈ ਮੁਕਤੀਦਾਤਾ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਭਗਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਏਨੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾਉਣੀ ਦਿਲ ਨੂੰ, ਏਨੀ ਸਹਿਲ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਕ ਬਾਲੜੀ, ਮਾਂ ਦੀ ਮੂਰਤ, ਮਿੱਟੀ ਉੱਤੇ ਵਾਹ ਕੇ ਸੌਂ ਗਈ,
ਸੱਚ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕੌਣ ਅਨਾਥ ਕਹੇਗਾ ਇਸਨੂੰ, ਇਹ ਨਾਥਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਹਾਰੀ,
ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਜਹੀ ਇਸ ਬੱਚੀ ਨੂੰ, ਕਹਿਣ ਯਤੀਮ ਈਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬਿਰਧ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰੁਲਦੇ ਹਾਉਂਕੇ, ਲੋਗੀ ਦੇਵਣਹਾਰੀ ਛੁਸਕੇ,
ਸੱਚ ਕਹੀਏ ਤਾਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਮਮਤਾ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਏਸ ਸਭਾ ਵਿਚ ਇਕ ਵੀ ਚਿਹਰਾ, ਜੇਕਰ ਮੈਨੂੰ ਘੂਰ ਰਿਹਾ ਏ,
ਮੌਜ ਲਵੈ ਇਹ ਨਿਕ ਸੁਕ, ਬੈਲੀ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬੰਦਾ ਬੰਦੇ ਵਾਂਗੂੰ ਵਿਚਰੇ, ਤੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬੰਦਾ ਸਮਝੇ,
ਇੱਕੋ ਮੰਤਰ ਲੱਖਾਂ ਵਰਗਾ, ਇਹ ਕੋਈ ਗੂੜ੍ਹ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮੈਂ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਖਿਲਰੇ ਪੁੱਲਰੇ, ਸ਼ਬਦ ਸੰਵਾਰੇ, ਗਜ਼ਲਾਂ ਕਹੀਆਂ,
ਏਸ ਹਕੀਕਤ ਤੋਂ ਮੈਂ ਵਾਕਿਫ਼, ਇਹ ਮੇਰਾ ਦੀਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

□

ਕਈ ਕੁਝ ਏਸ ਰੁਮਾਲ 'ਚ ਤੇਰੇ।
ਮੱਕਾ ਨਾਲ ਮਦੀਨਾ ਮੇਰੇ।

ਹਰਿਮੰਦਰ ਹੈ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ,
ਸੀਸ ਝੁਕਾਵਾਂ ਮੈਂ ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰੇ।

ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਸੂਰਜ ਦੀ ਹੈ,
ਤਾਂ ਹੀ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰ ਹਨ੍ਹੇਰੇ।

ਤੂੰ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਵੀਂ
ਬਹੁਤ ਉਦਾਸੀ ਦਿਲ ਦੇ ਡੇਰੇ।

ਇਹ ਕਿਹੜੀ ਮੈਂ ਅੱਗ 'ਚ ਘਰਿਆਂ,
ਲਾਟਾਂ ਮੇਰੇ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ।

ਜਿੰਦਗੀ ਤੇਰੇ ਰੰਗ ਨਿਆਰੇ,
ਬੁੱਢੇ ਚੋਰ, ਮਸਾਣੀਂ ਡੇਰੇ।

ਅਗਲਾ ਸਾਹ ਆਵੇ ਨਾ ਆਵੇ,
ਨਾ ਵੱਸ ਮੇਰੇ, ਨਾ ਵੱਸ ਤੇਰੇ।

•

ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕੋ ਧਰਤੀ ਪਰ ਸਾਂਝਾ ਅਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਨੀਲੀ ਛਤਰੀ ਵਾਲੇ ਰੱਬ ਦਾ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਰੱਜਿਆਂ ਖਾਤਰ ਹੋਰ ਖੁਰਾਕਾਂ, ਲਿੱਸਿਆਂ ਖਾਤਰ ਕੱਚੀਆਂ ਲੱਸੀਆਂ,
ਰੱਬ ਦੇ ਬੰਦਿਓ, ਇਹ ਦੋ ਅਮਲੀ, ਕੀਹ ਰੱਬ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮੈਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਤੀਸੀ ਕੌਲੋਂ, ਕੀਹ ਲੈਣੈਂ, ਜੇ ਏਹੀ ਦੁਸ਼ਮਣ,
ਸ਼ਬਦ ਸਲਾਮਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜੇ ਰਹਿਣੀ ਮਾਤ ਜੁਬਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

ਦਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਲੀ ਪਾ ਕੇ, ਜਿੱਧਰ ਚਾਰੋਂ ਤੌਰੀ ਫੇਰੋ,
ਗੰਗਾ ਯਮੁਨਾ ਸਰਸਵਤੀ ਦਾ, ਇਹ ਭਾਈ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕੱਚੇ ਘਰ ਲਈ ਹੋਰ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਪੱਕਿਆਂ ਦੇ ਲਈ ਸਬਕ ਅਲਹਿਦਾ,
ਕਿੱਬੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕੀਹ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਤਾਂ ਅਸਲ ਵਿਧਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਫੁਲਕਾਰੀ ਦੇ ਧਾਗੇ ਤੌੜੋ, ਆਖੋਂ ਸਾਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਜੌੜੋ,
ਅਜਬ ਤਮਾਸ਼ਾ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਤਬਾਹੀ, ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਉਗਾਵੇਂ,
ਹੇ ਬਨਵਾਰੀ, ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ, ਕਿਉਂ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕਿਰਪਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਜਿਉਂਦੀ ਪੁਸਤਕ, ਰਿਗਵੇਦਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ,
ਜਦ ਜੀਅ ਚਾਹਵੇ ਝੰਬੇਂ ਝਿੜਕੇਂ, ਇਹ ਕੋਈ ਦਰਬਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦਿੱਲੀ ਬਹਿ ਕੇ ਰਾਜ ਕਰਦਿਆ, ਵੇਖੀਂ ਸੋਚੀਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰੀਂ,
ਦਿਲ ਦੀ ਦਿੱਲੜੀ ਜੋ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦਾ, ਉਹ ਸਾਡਾ ਸੁਲਤਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਘਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਕਿਹੜਾ ਕੁੰਡੇ ਜੰਦਰੇ ਮਾਰ ਗਿਆ ਹੈ ?
ਲੱਭੋ ਉਹ ਕਰਤੂਤੀ ਕਾਫ਼ਿਰ, ਜੋ ਇਹ ਕਹਿਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਗੁੱਟ ਤੇ ਹੱਥ ਕੜੀਆਂ ਦੇ ਵਾਂਗੂ ਘੜੀਆਂ ਬੱਧੀਆਂ ਰਹੀਆਂ,
ਇਕ ਵੀ ਪਲ ਮਹਿਡੂਜ਼ ਨਹੀਂ ਤੇ, ਵਕਤ ਝਕਾਨੀ ਮਾਰ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅੰਨਦਾਤੇ ਦੇ ਮੌਢੇ ਬਗਲੀ, ਰੁਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਅਣਖ ਗੁਆ ਕੇ,
ਪੁੱਛਦਾ ਸਭ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿਹੜਾ, ਮੇਰਾ ਖੇਡ ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਮਰਦੇ ਦਮ ਤੱਕ, ਬਾਪੂ ਜੀ ਸੀ, ਇੱਕੋ ਗੱਲ ਹੀ ਪੁੱਛੀ ਜਾਂਦੇ,
ਨਾਰੋਵਾਲ ਭਲਾ ਬਈ ਦੱਸੋ, ਕਿਉਂ ਰਾਵੀ ਤੋਂ ਪਾਰ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਦੂਲੇ ਪੁੱਤਰ ਜਿਸ ਦੀ ਖਾਤਿਰ, ਕੱਠੇ ਲੜਦੇ, ਮਰਨੀਂ ਮਰ ਗਏ,
ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿਚ ਲੀਕਾਂ ਵਾਹ ਕੇ, ਗੋਰਾ ਕਿੱਦਾਂ ਚਾਰ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਕਮਲਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ ਮੈਂ ਤਾਂ, ਏਨਾ ਭਾਰ ਦਿਲੇ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ,
ਮੈਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ‘ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ’ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਭਾਰ ਉਤਾਰ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜ ਸੱਤ ਗਜ਼ਲਾਂ, ਕੁਝ ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਸਾਂਭ ਸਕੇ ਤਾਂ ਸਾਂਭੀ ਰੱਖਿਓ,
ਮੈਂ ਵੀ ਓਧਰ ਜਾਣੈਂ ਜਿੱਧਰ, ਚੰਦ, ਮੀਸ਼ਾ, ਜਗਤਾਰ ਗਿਆ ਹੈ।

□

ਖੁਦਾਇਆ ਇਹ ਕਦੇ ਨਾ ਕਹਿਰ ਹੋਵੇ ।
ਮਿਰੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਲਈ ਜ਼ਹਿਰ ਹੋਵੇ ।

ਮਿਲੇਂ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਵੇ,
ਜਿਵੇਂ ਦਿਲ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਲਹਿਰ ਹੋਵੇ ।

ਕਦੇ ਬਿੰਦੇ ਘੜੇ ਜਹੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ,
ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਮਿੱਟ ਵੀ ਨਾ ਠਹਿਰ ਹੋਵੇ ।

ਉਦੋਂ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵੀ ਮਿੱਟੀ ਜਾਪਦੇ ਨੇ,
ਜਦੋਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਹਿਰ ਹੋਵੇ ।

ਬੜਾ ਕੁਝ ਚੌਖਟੇ ਵਿਚ ਕੈਦ ਹੋਇਆ,
ਮਿਰਾ ਪਿੰਡ ਬਣ ਗਿਆ ਜਿਉਂ ਸ਼ਹਿਰ ਹੋਵੇ ।

ਜਦੋਂ ਗਿਣਤੀ ਤੇ ਮਿਣਤੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਘੇਰੇ,
ਅਜੇਹੇ ਵਕਤ ਦਾ ਨਾਂ ‘ਕਹਿਰ’ ਹੋਵੇ ।

ਇਹ ਚੰਚਲ ਮਨ ਖਿੱਡੇ ਮੰਗਦਾ ਹੈ,
ਜਿਵੇਂ ਬਚਪਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੋਵੇ ।

•

ਭਰਮ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਦੇ ਹੋ ਗਏ, ਵੇਖ ਲੈ ਕਿੰਜ ਠੀਕਰੇ।
ਲੋਕ ਖੌਰੇ ਕਿਉਂ ਅਜੇ ਵੀ ਚੁੱਪ ਨੇ ਬੈਠੇ ਡਰੇ।

ਬਾਬਰਾਂ ਤੋਂ, ਜਾਬਰਾਂ ਤੋਂ, ਮੁਕਤ ਨਾ ਦਿੱਲੀ ਲਾਹੌਰ,
ਹੁਣ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਉਸਰਨ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਮਕਬਰੇ।

ਮੈਂ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ, ਕਿਉਂ ਕਰਾਂ ਆਪੇ ਤੋਂ ਦੂਰ,
ਸ਼ੌਕ ਮੇਰਾ ਤੇਜ਼ ਤੁਰਨਾ, ਗਲ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਉਸਤਰੇ।

ਘਰ ਰਹੇ ਨਾ ਘਰ, ਇਹ ਬਣ ਗਏ ਕੈਦਖਾਨੇ ਵੇਖ ਲੈ,
ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਂਗੂੰ ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਸਹਿਕਦੇ ਹੁਣ ਚੌਂਤਰੇ।

ਘਰ ਤੋਂ ਦਫਤਰ ਤੀਕ ਸਭ ਨੇ, ਰੋਣ-ਹਾਕੇ ਫਿਰ ਰਹੇ,
ਰੂਹ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਈ ਹੈ, ਰੁਦਨ ਹੁਣ ਕਿਹੜਾ ਕਰੇ।

ਮੈਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਦੱਸ ਕਿਹੜੇ ਮੂੰਹ ਕਹਾਂ,
ਜਖਮ ਮੇਰੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੇ ਵੇਖ ਲੈ ਓਵੇਂ ਹਰੇ।

ਤਲਖ ਹੈ ਦਿਲ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਖੌਲਦੈ ਲਾਵੇ ਦੇ ਵਾਂਗਾ,
ਸੁਰਖ ਲਾਟਾਂ ਨਾਲ ਦੌਵੇਂ, ਨੈਣ ਮੇਰੇ ਵੀ ਭਰੇ।

ਸਰਫਰੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੱਸ ਰਹੀਆਂ ਸਿਰ ਫਿਰੇ।
ਵਕਤ ਜੇ ਸਭ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਚੁਪ ਕਿਉਂ, ਕਿਸ ਤੋਂ ਡਰੇ।

ਸਿੱਖ ਸੀ, ਮੁਸਲਿਮ ਜਾਂ ਹਿੰਦੂ, ਸੂਰਮਾ ਇਹ ਕੌਣ ਸੀ,
ਬੌਣਿਆਂ ਦੀ ਗੁਫਤਗੂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਏਹੀ ਤਬਸਰੇ।

ਕੱਚੇ ਘਰ ਤੇ ਕੋਠਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਣ ਨਾਲੇ ਮਾਣ ਸੀ,
ਇੱਟ ਪੱਥਰ ਦੇ ਮਕਾਨੀਂ, ਕਿਉਂ ਨੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਜਰਜਰੇ।

ਤੜ੍ਹਫ਼ਦੀ ਬੋਜ਼ਾਰ ਹੈ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਜਿੰਦਗੀ,
ਵੇਖ ਕੀਕੂੰ ਹੱਸ ਰਹੇ ਨੇ, ਰਾਜ ਭਵਨੀਂ ਮਸ਼ਹੂਰੇ।

ਇੱਕ ਵੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ,
ਕਰ ਰਹੇ ਗੁਮਰਾਹ ਅਸਾਨੂੰ, ਤਾਹੀਉਂ ਸਾਰੇ ਤਤਕਰੇ।

ਆਖਰੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੇ ਤੀਕਰ ਛੈਲ ਗਈ ਹੈ ਅਮਰ ਵੇਲ,
ਏਸ ਦੇ ਚੱਟੇ ਕਦੇ ਨਾ ਬਿਰਖ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਰੇ।

ਛੈਲਿਆ ਕੁੱਲ ਧਰਤ ਉੱਤੇ ਕਤਲਗਾਹਾਂ ਦਾ ਨਿਜ਼ਾਮ,
ਜਿੰਦਗੀ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਕਿੱਦਾਂ, ਕਦਮ ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਧਰੇ।

□

ਤਾਕਤ, ਅਕਲਾਂ, ਵਕਤ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੇ।
ਤਿੰਨੇ ਰਲ ਕੇ ਇਕ ਸਿਰ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ।

ਬਚਪਨ ਵੇਲੇ ਖੇਡੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਭੁੱਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ,
ਜੇਬ 'ਚ ਪਾਏ ਜਾਮਣ ਦੇ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦੇ।

ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ, ਡੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਜੂਹਾਂ ਦੇ ਨੇ ਜਾਏ ਜੋ,
ਦੁੱਲ੍ਹੇ, ਬੁੱਲ੍ਹੇ, ਈਨ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਹਿੰਦੇ।

ਕਿੱਦਾਂ ਜਗਣਾ ਸੀ ਫਿਰ ਇਹ ਦੀਪ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ,
ਜੇ ਧਰਤੀ ਪੁੱਤ ਤਾਜ ਤਖ਼ਤ ਸੰਗ ਨਾ ਖਹਿੰਦੇ।

ਜੇ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਹਿੱਕ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨਾ,
ਆਪਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਆਪਾਂ ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦੇ।

ਹੰਝੂਆਂ ਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੰਨ੍ਹ ਮਾਰੋ,
ਨਕਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ, ਇਹ ਜੋ ਨਿੱਤ ਵਹਿੰਦੇ।

ਅਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਪਾਟੋ ਧਾੜ ਨੇ ਮਾਰ ਲਿਆ,
ਇਕ ਸੁਰ ਹੁੰਦੇ, ਦੁਸ਼ਮਣ ਕੌਲੋਂ ਕਿਉਂ ਢਹਿੰਦੇ।

•

ਜਿਹੜੇ ਹਾਉਂਕੇ ਲੰਘਦੇ ਸਾਹਾਂ ਬਾਣੀਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।
ਸਰਬ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕੋਈ ਦਰਦ-ਕਹਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।

ਤਪਦੀ ਲੋਹ ਤੇ ਤੜਫਣ ਜਲਕਣ, ਮਰ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਨੇ,
ਕਿਵੇਂ ਸੁਣਾਵਾਂ ਇਹ ਪਲ ਨਿਰੀ ਕਹਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।

ਅੱਥਰੂ ਲਿਖਣ ਇਬਾਰਤ ਪੜ੍ਹ ਤੂੰ ਦਰ ਦੀਵਾਰਾਂ ਤੋਂ,
ਲੇਪ ਲਿਪਾਈ ਖਾਤਰ ਇਹ ਜੀ ਘਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।

ਬੀਤ ਗਏ ਨੂੰ ਰੋਂਦੇ, ਸਿਰਫ ਸੰਵਾਰਨ ਪਏ ਕੱਲ੍ਹੂ ਨੂੰ,
ਅੰਨ ਦੇ ਕੀੜੇ ਕਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।

ਮਿੱਠੇ ਕੌੜੇ ਛੁੱਲ ਤੋਂ ਮੱਖੀਆਂ ਮਿੱਠਤ ਭਾਲਦੀਆਂ,
ਸ਼ਹਿਦ ਕਟੋਰੇ, ਕਦੇ ਵੀ ਖੰਡ ਦੀ ਚਾਹਣੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।

ਕਾਲ ਮੁਕਤ ਨੇ, ਕਾਇਮ ਦਾਇਮ ਸ਼ਬਦ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੇ,
ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ ਬੋਲ ਕਦੇ ਵੀ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।

ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਸੰਗਲੀ ਦੇ ਸੰਗ ਬੰਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ,
ਇਹ ਦਰਿਆ ਤਾਂ ਜਿੰਦਗੀ, ਕੱਲ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।

ਸਿੱਧੇ ਸਾਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਬਾਤ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ,
ਸ਼ਿਅਰ ਮੇਰੇ ਏਸੇ ਲਈ, ਉਲੜੀ ਤਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।

ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰੇ ਵਰਗਾ ਜੀਵਨ ਅਰਥ ਨਾ ਜਾਣੇ ਛਾਵਾਂ ਦੇ।
ਨੰਗ ਧੜ੍ਹਗੇ ਬਾਲ ਵਿਲਕਦੇ ਕੰਮੀਂ ਰੁੱਝੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਦੇ।

ਚਿੜੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਕਾਵਾਂ ਦੇ ਹੁਣ ਕਬਜ਼ੇ ਹੋ ਗਏ ਬਿਰਖਾਂ ਤੇ,
ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਉੱਡ ਪੁੱਡ ਜਾਓ, ਖੰਭ ਕੁਤਰ ਕੇ ਚਾਵਾਂ ਦੇ।

ਮਰਿਆਦਾ ਦੇ ਰਾਖੇ ਇਹ ਕੀ ਸਬਕ ਪੜਾਉਂਦੇ ਨਦੀਆਂ ਨੂੰ,
ਬੈਲੀ ਬਦਲੇ ਵੇਚਣਗੇ ਇਹ, ਜਲ ਵਗਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ।

ਤੇਰੇ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਜੰਗਲ ਜਦ ਸੀ, ਜਾਨ ਸਲਾਮਤ ਸੀ,
ਕਹਿਰ ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਵੇਖੀਂ ਹੁਣ ਤੂੰ ਤੇਜ਼ ਤਰਾਰ ਹਵਾਵਾਂ ਦੇ।

ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੇ ਬਲਦੀ ਅੱਗ ਨੂੰ, ਹਬਿਆਰਾਂ ਨੇ ਕਦ ਡੱਕਿਆ,
ਨਫਰਤ ਦੀ ਅੱਗ ਠਾਰਨ ਵੀਰਾ, ਸੁੱਚੇ ਅੱਖਰੂ ਮਾਵਾਂ ਦੇ।

ਤੂੰ ਕਹਿਣਾ ਸੀ, ਪਾਟੇ ਧਰਤੀ, ਤੇ ਮੈਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਵਾਂ,
ਵੈਣ ਕਦੇ ਜੇ ਸੁਣ ਲੈਂਦਾ ਤੂੰ, ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਵਿਧਵਾਵਾਂ ਦੇ।

ਤੂੰ ਤਿ੍ਹਸੂਲ ਘੁੰਮਾ ਕੇ ਸਮਝੇਂ, ਹੱਲ ਹੈ ਇਹ, ਹਰ ਮਸਲੇ ਦਾ
ਤੈਬੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸੌਚ ਰਹੇ ਨੇ, ਲੋਕੀਂ ਸਗਲ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ।

□

ਮੱਥੇ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋਤ ਜਗੇ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਕਿੱਥੇ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ।
ਸੂਰਜ ਵਾਲੀ ਗੀਸ ਨਾ ਕਰੀਏ, ਇਹ ਤਾਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਲਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਦਰਦ-ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਕਿੰਨਾ ਗੁੜਾ, ਪੁੱਛਓ ਓਸ ਪਰਿੰਦੇ ਤੋਂ,
ਬਿਰਖ ਵਿਹੂਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਭਟਕਦਾ, ਮਮਟੀਂ ਤੇ ਜੋ ਲਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਧਰਤੀ ਸਿੰਜਦੇ, ਦਰਿਆ, ਸੂਏ, ਜ਼ਿਲ੍ਹੇਦਾਰ ਨੂੰ ਦਿਸਦੇ ਨੇ,
ਦਰਦਾਂ ਦਾ ਦਰਿਆ ਨਾ ਗਿਣਦਾ, ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਜੋ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁੜੀ ਨੀਂਦਰ ਸੁੱਤਿਆਂ, ਸੁੱਤਿਆਂ, ਜੋ ਆਵੇ ਉਹ ਖੂਬ ਨਹੀਂ,
ਅਸਲੀ ਸੁਪਨਾ ਸੌਣ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਸਫਰ ਨਿਰੰਤਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਟਿਕ ਟਿਕ ਧੜਕੇ ਤੇ ਅੱਖ ਫਰਕੇ ਦਮ ਤੋਂ ਤੇਜ਼,
ਇਹ ਮਾਸੂਮ ਪਰਿੰਦਾ, ਵੇਖੋ, ਕਿੰਨੇ ਸਦਮੇ ਸਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਹੋ ਜਾ ਤੂੰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਹੇ ਜੋ, ਧਰਮ ਕਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਦੇ ਹੇਠ,
ਆਪ ਮੈਦਾਨੋਂ ਭੱਜਦਾ ਵੇਖੀਂ, ਜਿਹੜਾ ਤੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੱਚ ਨਿਗੂਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਾ, ਇਹ ਤਾਕਤ ਹੈ ਬੜੀ ਅਮੋਲ,
ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਜਾਬਰ ਨੂੰਗਾ, ਚਾਨਣ ਹੁੰਦੇ ਢਹਿੰਦਾ ਹੈ।

•

ਸ਼ਾਮ ਢਲੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਛਾਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।
ਸਿਵਿਆਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਚੋਂ, ਮਾਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਵਕਤ ਬੜਾ ਹੈ ਜਾਲਮ ਬਦਲੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ,
ਭੁਲ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਰਾਹਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਕਲਮੁੰਹੀ ਹੈ ਰਾਤ, ਕਲਾਵਾ ਮੌਤ ਜਿਹਾ,
ਇਸ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਸ਼ੋਖ ਅਦਾਵਾਂ, ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਸੰਗ ਮਰਮਰ ਤੋਂ ਪੈੜ ਗੁਆਚੀ ਲੱਭਦਾ ਹਾਂ,
ਜਿੱਬੋਂ ਮੈਂ ਸੀ ਆਇਆ, ਥਾਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਅੱਖ ਦੀ ਘੂੰਗੀ, ਮਾਂ ਮੇਰੀ ਦਾ ਚੁੱਪ ਕਰਨਾ,
ਹੁਣ ਤਾਂ ਐਸੀਆਂ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਪੱਕਦੀਆਂ ਦੇ ਯਾਰ ਬੜੇ ਗੁਰਭਜਨ ਸਿਹਾਂ,
ਵਖ਼ਤ ਪਿਆ ਵੀਰਾਂ ਬਿਨ ਬਾਹਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਧਰਮ ਗਰੰਥਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੰਨਦੇ ਪੀਰ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ।
ਕਾਹਨੂੰ ਚੀਰੀ ਜਾਵੇਂ ਅੱਜ ਤੂੰ ਵੀਰ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ।

ਜੰਗਲ ਬੇਲੇ ਦੇ ਵਿਚ ਰਾਂਝੇ ਮੱਝੀਆਂ ਚਾਰਦਿਆਂ,
ਵੰਝਲੀ ਕੀਲੀ ਕਿੱਦਾਂ, ਪੁੱਛ ਤੂੰ ਹੀਰ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ।

ਬੋਹੜ ਤੇ ਪਿੱਪਲ ਬਾਬਲ, ਨਿੰਮ ਧਰੇਕਾਂ ਵੱਡੀ ਥਾਂ,
ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਮੰਨਦੀਆਂ ਨੇ ਵੀਰ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ।

ਸਿਵਿਆਂ ਅੰਦਰ ਨਾਲ ਅਸਾਡੇ ਇਹੀ ਸੜਦੇ ਨੇ,
ਤਾਂਹੀਉਂ ਦੁਨੀਆਂ ਲੱਭਦੀ ਫਿਰੇ ਅਖੀਰ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ।

ਸੂਰਮਿਆਂ ਲਈ ਅੱਜ ਵੀ ਬੁੱਕਲ ਕਿੱਦਾਂ ਬਿਰਖ ਬਣੇ,
ਪੁੱਛ ਕਦੇ ਤੂੰ ਜਾ ਕੇ ਬਸਤਰ ਵੀਰ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ।

ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਬਿਹਬਲਤਾ ਨੂੰ ਖੁਦ ਸਮਝਾਵਣਗੇ,
ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲ ਦਿਲਗੀਰ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ।

ਅੰਬਰ ਕਿਣ ਮਿਣ ਕਣੀਆਂ ਜਦੋਂ ਵਰ੍ਗਾਵੇ ਧਰਤੀ ਤੇ,
ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਖਸ਼ਦੀਆਂ ਨੇ ਨੀਰ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ।

ਪੁੱਛਿਆ ਕਰ ਤੂੰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਬਹਿ ਕੇ ਵੀਰ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ।
ਨਾ ਮਾਰੀਂ ਨਾ ਮਾਰੀਂ ਮਸਤ ਛਕੀਰ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ।

ਕਹਿਣ ਵਿਕਾਸ, ਵਿਨਾਸੀ ਹੋ ਗਏ ਜ਼ਰ-ਜਰਵਾਣੇ ਵੀ,
ਆਰੇ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰਦੇ ਦੇਂਦੇ ਚੀਰ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ।

ਸਾਵੀ ਛਤਰੀ ਵੇਦ ਰਿਸ਼ੀ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਬਿਰਖਾਂ ਦੀ,
ਬਣੋਂ ਸਿਆਣਾ, ਸਮਝੋਂ ਅੱਜ ਤੂੰ ਕੀਰ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ।

ਤੈਬੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਜਣਨੀ ਹੈ,
ਮੰਨਿਆ ਕਰ ਤੂੰ ਅਪਣੇ ਹੀ ਹਮਸ਼ੀਰ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ।

ਸਾਡੀ ਖਾਤਰ ਜ਼ਹਿਰ ਚੂਸਦੇ, ਗੰਦੀਆਂ ਪੌਣਾਂ 'ਚੋਂ,
ਸ਼ਿਵ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਮੰਨਦੇ ਵੱਡਾ ਵੀਰ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਘਨੱਈਆ ਵਜਦ, ਗੋਪੀਆਂ, ਰਾਸਾਂ ਬੰਸਰੀਆਂ,
ਪੁੱਛ ਤੂੰ ਕਥਾ ਪੁਰਾਣੀ ਯਮੁਨਾ ਤੀਰ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ।

ਗਿਆਨ-ਬਿਰਖ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਗੌਤਮ ਕਿੱਦਾਂ ਬੁਧ ਬਣੇ,
ਪੁੱਛਦਾ ਫਿਰੇ ਅਸ਼ੋਕਾ ਆਲਮਗੀਰ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ।

ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਬਾਝੋਂ, ਇਸ ਦੀ ਵੇਦਨ ਕੌਣ ਸੁਣੇ,
ਆਉ ਦੇਈਏ ਜਾ ਕੇ ਕੁਝ ਤਾਂ ਧੀਰ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ।

ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ 'ਚੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿਓ, ਜਿੱਥੇ ਲਿਖਿਐ ਸ਼ਬਦ ਅੰਨਭਵ।
ਸੰਭਵ, ਸੰਭਵ, ਸੰਭਵ ਕਰ ਦਿਓ, ਜਿੱਥੇ ਲਿਖਿਐ ਸ਼ਬਦ ਅੰਨਭਵ।

ਜਿਸ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਸੋਤਰ ਸੁਕਦੇ, ਜੀਭ ਤਾਲੂਏ ਜੁੜਦੀ ਸਾਡੀ,
ਨੇਰੂ ਕੋਠੜੀ ਦੀਵੇ ਧਰ ਦਿਓ, ਜਿੱਥੇ ਲਿਖਿਐ ਸ਼ਬਦ ਅੰਨਭਵ।

ਜਿਉਂ ਜੰਮੇ ਹਾਂ ਏਹੀ ਸੁਣਦੇ, ਹਿੰਮਤ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਮਿਲਦੀ,
ਹੁਣ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਕਰ ਦਿਓ, ਜਿੱਥੇ ਲਿਖਿਐ ਸ਼ਬਦ ਅੰਨਭਵ।

ਅੰਬਰ ਵਿੱਚ ਉਡਾਰੀ ਭਰਦੇ, ਕਰਨ ਕਲੋਲ ਪਰਿੰਦੇ ਵੇਖੋ,
ਤਿਲ ਤਿਲ ਕਰਕੇ ਰੋਜ਼ ਮਰ ਦਿਓ, ਜਿੱਥੇ ਲਿਖਿਆ ਸ਼ਬਦ ਅੰਨਭਵ।

ਦੋ ਧੀਆਂ* ਨੇ ਸਬਕ ਪੜ੍ਹਾਇਆ, ਸਮਝ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਵੇ ਸਾਂਨੂੰ,
ਚੰਦਰਮਾ ਤੇ ਪੈਰ ਧਰਦਿਓ, ਜਿੱਥੇ ਲਿਖਿਆ ਸ਼ਬਦ ਅੰਨਭਵ।

ਪਰਤੀ ਮਾਂ ਕਿਉਂ ਕੱਲ੍ਹੀ ਕੱਤਰੀ, ਤਾਣੋ ਸਿਰ ਤੇ ਸਾਵੀਂ ਡਤਰੀ,
ਹਰਿਆਲੀ, ਹਰਿਆਲੀ ਭਰ ਦਿਓ, ਜਿੱਥੇ ਲਿਖਿਆ ਸ਼ਬਦ ਅੰਨਭਵ।

*ਕਲਪਨਾ ਚਾਵਲਾ ਤੇ ਸੁਨੀਤਾ ਵਿਲੀਅਜ਼

ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਜਿਸਮ ਦੀ ਮਿੱਟੀ 'ਚ ਕਿਉਂ ਦੀਵਾ ਜਗਾਉਣਾ ਸੀ ।
ਜੇ ਰੂਹ ਨੂੰ ਬਿਨ ਮਿਲੇ ਹੀ, ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਪਰਤ ਆਉਣਾ ਸੀ ।

ਕਦੇ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਜੇ ਸਾਜ਼-ਸੰਗ ਹੀ ਸੁਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ,
ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਤਾਰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਵਜਦ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਹਿਲਾਉਣਾ ਸੀ ।

ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹੀਰ ਖਾਤਰ, ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ,
ਮੁਹੱਬਤ ਮਾਰਿਆਂ ਨੇ ਜੋਗ ਦੱਸੋ ਕੀਹ ਕਮਾਉਣਾ ਸੀ ।

ਹਵਾ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰ ਸੀ ਤੇ ਕਹਿਰ ਸੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਹਰ ਪਾਸੇ,
ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਮੈਂ ਐਸੇ ਵਕਤ ਕਿਹੜਾ ਨੇ ਗੀਤ ਗਾਉਣਾ ਸੀ ।

ਜਦੋਂ ਪੰਚਾਲ-ਪੁੱਤਰੀ ਹੋ ਗਈ ਨਿਰਵਸਤਰੀ ਬੋਲੀ,
ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਸੁੱਤੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਹੀ ਜਗਾਉਣਾ ਸੀ ।

ਜਿਵੇਂ ਝੁਸਥੂ, ਗੁਲਾਬੀ ਰੰਗ, ਛੁੱਲ ਤੇ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ,
ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤੇਰਿਆਂ ਸਾਹਾਂ 'ਚ ਆਉਣਾ ਸੀ ।

ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੈ ਤਾਂ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਏਂ, ਰੋਜ਼ ਤੂੰ ਨਵੇਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ।
ਖਵਰੇ ਕਿੱਦਾਂ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦੈਂ, ਮਨ ਤੇ ਏਨਾ ਭਾਰ ਲਈ।

ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਕੁਹਾੜਾ, ਆਰੀ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਪੁੱਛਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ,
ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਲੜਨਾ ਹੈ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਲਈ।

ਮਨ ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਕੁਰਬਲ ਕੁਰਬਲ, ਚੁਪ ਤੂੰ ਖੜਾ ਚੌਗਾਹੇ ਤੇ,
ਕਦਮ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਧਰਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ, ਰੌਸ਼ਨ ਸੁਰਖ ਬਹਾਰ ਲਈ।

ਦਾਨਵੀਰ ਤੂੰ ਬਣ ਬਣ ਬਹਿਨੈਂ, ਕੁੜੀਆਂ ਚਿੜੀਆਂ ਮਾਰ ਰਿਹੈं,
ਜ਼ਹਿਰ ਚੇ ਭਿੱਜਾ ਚੋਗਾ ਪਾਉਨੈਂ, ਕਿਉਂ ਕੁੰਜਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਲਈ।

ਮੈਂ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ, ਪਾਰਦਰਸ਼ਨੀ ਰੂਹ ਵਰਗੀ,
ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਰ ਖੜਕਾ ਤੂੰ, ਕੂੜੇ ਵਣਜ ਵਪਾਰ ਲਈ।

ਅਣਖ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਖਾਂਦੇ, ਆਹ ਦੱਸ ਤੈਨੂੰ ਕੀਹ ਹੋਇਆ,
ਇਹ ਅਨਮੌਲ ਜ਼ਮੀਰ ਭਲਾ ਕਿਉਂ, ਆਟੇ ਖਾਤਰ ਮਾਰ ਲਈ।

ਨਿਰਬਲ ਨਾ ਤੂੰ ਸਮਝੀਂ ਮੈਨੂੰ, ਰਣ ਚੰਡੀ ਹਾਂ, ਦੁਰਗਾ ਹਾਂ,
ਭੱਜਦਿਆਂ ਨੂੰ ਰਹ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣਾ, ਜੇ ਮੈਂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਾਰ ਲਈ।

ਕਿੱਥੇ ਬੰਦ ਹਾਂ, ਗੁਪਤ ਗੁਫਾਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।
ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੀਆਂ ਧੁੱਪਾਂ ਛਾਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਪਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪੈਸਾ ਨਾਚ ਨਚਾਉਂਦਾ ਹੈ,
ਸਾਨੂੰ ਤਾਹੀਉਂ ਪਰੀ-ਕਬਾਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਉਚੀ ਥਾਂ ਤੂੰ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦੈਂ ਇਸ ਕਰਕੇ,
ਤੈਨੂੰ ਸਾਡੀਆਂ ਨੀਵੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਕੂੜ ਸੁਨੇਹੇ ਲਿਆ ਲਿਆ ਦੇਵੇਂ ਹਾਕਮ ਦੇ,
ਤਾਹੀਉਂ ਤੈਨੂੰ ਚੂਰੀਆਂ ਕਾਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਉਡਦੇ ਫਿਰਦੇ, ਆਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀਹ ਹੋਇਆ,
ਪੈਰੀਂ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਹੁਣ ਉਹ ਰਾਹਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਰੌਣਕ-ਮੇਲੇ, ਜਗਤ ਝਮੇਲੇ ਅੰਦਰ ਹੁਣ,
ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਦੂਰ ਦੋਮੇਲ ਤੇ ਧਰਤੀ ਸੂਰਜ ਮਿਲਦੇ ਜਦ,
ਐਸੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਵੇਖਣ ਜਾਵਾਂ, ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਨਟਖਟ ਉਮਰ ਜਵਾਨੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਿੱਧਰ ਗਈ,
ਤਰਸ ਗਿਆਂ, ਉਹ ਸ਼ੋਖ ਅਦਾਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਕੁੱਟ ਕੁੱਟ ਚੂਰੀਆਂ, ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਨੇ।
ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਦ ਰੱਖਿਆ ਦਰਿਆਵਾਂ ਨੇ।

ਕੌਣ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਕਿਨਾ ਕੁ ਚਿਰ, ਬੈਠਾ, ਅੱਗੇ ਚਲਾ ਗਿਆ,
ਲੇਖਾ ਪੱਤਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਦ, ਰਾਹ ਵਿਚ ਉੱਗੀਆਂ ਛਾਵਾਂ ਨੇ।

ਤਪਣ ਬਨੇਰੇ ਪੱਕੇ ਘਰ ਦੇ, ਸੜਦੇ ਭੁੱਜਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ,
ਆਏ ਗਏ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣਾਉਣੀ, ਕਿੱਥੇ ਬਹਿ ਕੇ ਕਾਵਾਂ ਨੇ।

ਨਾਲ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੱਖਾਂ ਬਦਲੇਂ ਤੇ ਫਿਰ ਆਖੇਂ ਮਿਲਦਾ ਰਹੁ,
ਹੁਣ ਤਾਂ ਮਨ ਤੋਂ ਮਨ ਵਿਚਕਾਰੇ, ਬਹੁਤ ਕੁਸ਼ਲੀਆਂ ਰਾਹਵਾਂ ਨੇ।

ਆਹ ਕਮਜ਼ੋਗੀ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਾਂ, ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਬਣ ਸਕਦੇ ਸੀ,
ਜੇ ਨਾ ਸਬਕ ਭੁਲਾਉਂਦੇ ਵੀਗਾ, ਦਿੱਤੜਾ ਸੀ ਜੋ ਮਾਵਾਂ ਨੇ।

ਤੂੰ ਕੁਰਸੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਬਣ ਕੇ, ਠੰਢੇ ਭਵਨੀਂ ਬੈਠ ਗਿਆ,
ਸਾਡੀਆਂ ਹਾਲੇ ਪਿਲਖਣ ਥੱਲੇ, ਓਹੀ, ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਨੇ।

ਬਣ ਗਈ ਨਗਨ ਸਿਆਸਤ, ਹੀਗਾ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਤਵਾਇਫ਼ ਜਹੀ,
ਦੱਸ ਵਿਕਾਉ ਕੀਹ ਨਾ ਏਥੇ, ਓਹਲਾ ਰੱਖਿਐ ਨਾਵਾਂ ਨੇ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਤੂੰ ਨਾਲ ਮੁੱਹਤ, ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਆਵਾਜ਼ ਕਦੇ,
ਬਹੁਤ ਉਡੀਕਿਆ ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੇ, ਕੰਜ ਕੁਆਰੇ ਚਾਵਾਂ ਨੇ।

ਲੋਕ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਟਕ ਅੰਦਰ, ਅਦਾਕਾਰ ਨੇ ਕੀਹ ਕਰਨਾ,
ਗੁਪਤ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣਾ ਹੁੰਦੈ, ਹਰ ਵਾਰੀ ਹੀ ਸ਼ਾਹਵਾਂ ਨੇ।

ਰਾਤੀਂ ਬਹਿ ਕੇ ਖਤ ਲਿਖਿਆ ਕਰ, ਉੱਠ ਸਵੇਰੇ ਪੜਿਆ ਕਰ।
'ਵਾ ਦੇ ਘੋੜੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਐਵੇਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਨਾ ਲੜਿਆ ਕਰ।

ਅੱਭੜਵਾਹੇ ਉੱਠ ਬਹਿਦਾ ਏ, ਨਾ ਤੁਰਿਆ ਕਰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ,
ਟੀਸੀ ਤੇ ਅੱਪੜਨ ਲਈ ਵੀਰਾ, ਪੌੜੀ ਪੌੜੀ ਚੜਿਆ ਕਰ।

ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਉਲੜ ਗਿਐਂ ਬਿਨ ਮਤਲਬ ਹੀ,
ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਤੈਨੂੰ ਅੜਨਾ ਪਏ ਤਾਂ ਅੜਿਆ ਕਰ।

ਨਰਮ ਕੁੰਬਲ ਵੇਖ ਬਿਰਖ ਦੀ ਨੱਚਦੀ ਕਿੱਸਰਾਂ ਚਾਵਾਂ ਨਾਲ,
ਅਪਣੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਚੌਵੀ ਘੰਟੇ, ਐਵੇਂ ਨਾ ਤੂੰ ਸੜਿਆ ਕਰ।

ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਅੰਦਰ, ਲੁਕਣ ਮੀਚੀਆਂ ਖੇਡਣ ਜੋ,
ਜਗਦੇ ਬੁਝਦੇ ਲੀਕਾਂ ਵਾਹੁੰਦੇ, ਜੁਗਨੂੰ ਨਾ ਤੂੰ ਫੜਿਆ ਕਰ।

ਤੇਜ਼ ਤੂੜਾਨ ਕਹਿਰ ਦਾ ਆਵੇ, ਆ ਕੇ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਜਾਵੇ,
ਨੇਰੂ ਗੁਢਾ ਵਿਚ ਅੰਦਰ ਵੜ ਕੇ ਐਵੇਂ ਨਾ ਤੂੰ ਦੜਿਆ ਕਰ।

ਤੂੰ ਤਾਂ ਯਾਰਾ, ਘਾੜਨ ਹਾਰਾ, ਸੋਨ ਸੁਨਹਿਰੇ ਭਲਕਾਂ ਦਾ,
ਮੌਤੀ ਆਸ ਉਮੀਦਾਂ ਵਾਲੇ, ਦਿਲ ਮੁੰਦਰੀ ਵਿੱਚ ਜੜਿਆ ਕਰ।

□

ਅੰਨ੍ਹੀ ਤਾਕਤ ਅਕਸਰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।
ਮਨ ਦਾ ਵਿਹੜਾ ਨਾਲ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਭਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਬਰਕਤ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰੁਦਾ, ਕਰਦਾ ਜਲਥਲ, ਜਲਥਲ,
ਦਾਦੀ, ਨਾਨੀ ਜਦ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਮੋਹ ਮਮਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤ, ਖੁਦ ਮਾਂ ਕੁਝ ਨਾ ਮੰਗੇ,
ਪਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਂਤ ਸੁਭਾਂਤੇ ਵਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਕਾਲੀ ਐਨਕ ਹੰਡੂਆਂ ਦੀ ਬਰਸਾਤ ਨਾ ਵੇਖੋ,
ਕੁਰਸੀ ਵੇਖੋ, ਕੀਹ ਕੀਹ ਕਾਰੇ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਰਾਜ ਲਕਸ਼ਮੀ ਸਰਸਵਤੀ ਨੂੰ ਕੀਲਣ ਖਾਤਰ,
ਗੁਤਬੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਵੰਨ ਸੁਵੰਨੇ ਡਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਵਕਤ ਉਸਾਰਨਹਾਰਾ ਆਪੇ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਏ,
ਨੀਂਹ ਦਾ ਪੱਥਰ ਜਦੋਂ ਲਿਆਕਤ ਧਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਤੁਰਨ ਨਾ ਦੇਂਦੇ, ਬੇਹਿੰਮਤੇ ਨੂੰ ਪੈਰੀਂ ਪੱਥਰ,
ਸੁਪਨੇ ਨੂੰ ਇਹ ਹਿੰਮਤ ਹੀ ਤਾਂ ਪਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

•

ਕੌੜ ਕੁਸੈਲੇ ਬੋਲ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕੀਹ ਕੀਹ ਕਾਰੇ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।
ਰੂਹ ਦੇ ਕੌਮਲ ਪਿੰਡੇ ਉੱਤੇ ਸੁਰਖ ਫਲੂਹੇ ਧਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਉੱਡ ਜਾਵੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਦੋਂ ਫਿਰ, ਬੋਝਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਰਿਸ਼ਤੇ,
ਅਗਨ ਧਵਾਂਖੇ ਮਨ ਦੇ ਪੰਛੀ, ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਤਪਦੇ ਮਨ ਦੀ ਅਗਨੀ ਅੰਦਰ ਝੁਲਸ ਜਾਣ ਨਾ ਕੌਮਲ ਕਲੀਆਂ,
ਨਰਮ ਕਰੂਬਲ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਲੋਕੀਂ, ਐਸੀ ਥਾਂ ਤੇ ਵਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਸੁੱਤਿਆਂ ਸੁੱਤਿਆਂ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦੇ, ਜਾਗਦਿਆਂ ਵੀ ਖੌਰੂ ਪਾਉਂਦੇ,
ਭਟਕਣ ਜੂਨ ਹੰਢਾਉਂਦੇ ਸੁਪਨੇ, ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਘਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿੱਚ ਅੱਥਰੂ, ਕੱਠੇ ਹੋਣੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ,
ਦਿਲ ਦਰਿਆ ਜੇ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਡੁੱਬਦੇ ਬੇੜੇ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਤਲਖ ਬੋਲ ਜੇ ਬੋਲ ਰਿਹੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀਰ ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੀਂ,
ਸ਼ਬਦ ਬਾਣ ਨਾ ਰੂਹੋਂ ਲਹਿਦੇ, ਜ਼ਖਮ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਮਨ ਵਿਚ ਤਲਖੀ, ਗਰਮੀ, ਹੁੰਮਸ, ਜਦ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਚੁਪ ਰਿਹਾ ਕਰ,
ਬਾਲ ਅਲੂਏਂ ਵਰਗੇ ਰਿਸ਼ਤੇ, ਉੱਚੀ ਬੋਲਿਆਂ ਡਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

□

ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਸਮਝਾਵੇ ਕਿਹੜਾ, ਖੁਸ਼ਬੂ ਦਾ ਕੋਈ ਦੇਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ, ਹਵਾ ਦਾ ਜਿੱਸਗਾਂ, ਰੰਗ ਬੰਗ ਭੇਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜੇ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਮਾਂ ਪਿਉ ਕਹੀਏ, ਇਸ ਦੀ ਗੋਦੀ ਖਿੜ ਕੇ ਬਹੀਏ,
ਕੁੱਲ ਆਲਮ ਮਲਕੀਅਤ ਬਣ ਜੇ, ਕੋਈ ਵੀ ਥਾਂ ਪਰਦੇਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਆਦਿ ਜੁਗਾਦੀ ਕਾਲ ਮੁਕਤ ਹੈ, ਬੀਤ ਗਏ ਤੋਂ, ਅੱਜ ਤੋਂ ਕੱਲ੍ਹ ਤੋਂ,
ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰ ਦਾ ਬਚਨ ਸੁਣੋ ਜੀ, ਰੰਗ ਨਾ ਰੂਪ ਤੇ ਵੇਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਮਿੱਲ ਦਾ ਮਾਲ ਮਸ਼ੀਨੀ ਸੋਹਣਾ, ਲੱਖ ਵਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਭਾਵੇਂ,
ਖੱਡੀ ਦੀ ਛੋਹ ਬਾਝੋਂ ਬੁਣਿਆ, ਕੱਪੜਾ ਹੈ, ਪਰ ਖੇਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਪੂਜਾ ਕਰੋ ਕਰਾਵੇ ਜਿਹੜਾ, ਫਿਰ ਆਖੋ ਮੈਂ ਰੱਬ ਦਾ ਬੰਦਾ,
ਹੌਰ ਬੜਾ ਕੁਝ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ, ਪਰ ਮਿੱਤਰੋ ਦਰਵੇਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਭੁਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਣਿਆ ਰਹਿਣ ਦੇ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖੇ,
ਉਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਨਾ ਨਿਭਦਾ ਲੰਮਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੇਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਬੜੇ ਬੜੇ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਾਰੀ, ਆਏ, ਹੋਏ, ਹੋ ਕੇ ਤੁਰ ਗਏ,
ਵਕਤ ਦੀ ਹਿਕ, ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਅੱਖਰ ਹਾਕਮ ਤੋਂ ਵੀ ਮੇਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

•

ਹੋ ਗਈਆਂ ਨੇ ਗੱਲਾਂ, ਆਪਾਂ ਫੇਰ ਮਿਲਾਂਗੇ।
ਸਾਂਭ ਸਮੁੰਦਰ ਛੱਲਾਂ, ਆਪਾਂ ਫੇਰ ਮਿਲਾਂਗੇ।

ਤੈਨੂੰ ਅਪਣੀ ਤਾਕਤ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬੜਾ ਹੈ,
ਮੈਂ ਕਮਜ਼ੋਰਾ, ਚੱਲਾਂ, ਆਪਾਂ ਫੇਰ ਮਿਲਾਂਗੇ।

ਮੇਰਾ ਹੀ ਪਰਛਾਵਾਂ, ਮੈਥੋਂ ਦੂਰ ਖਲੋਤਾ,
ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹਾਂ, ਆਪਾਂ ਫੇਰ ਮਿਲਾਂਗੇ।

ਵਸਤਰ ਦੀ ਬਾਂ ਕਵਚ ਪਹਿਨ ਲਏ ਸੂਰਮਿਆ ਨੇ,
ਫਿਰਨ ਬਚਾਊਂਦੇ ਖੱਲਾਂ, ਆਪਾਂ ਫੇਰ ਮਿਲਾਂਗੇ।

ਜੋ ਪਲ ਤੇਰੇ ਬਾਝ ਗੁਜ਼ਾਰੇ, ਕਿੱਦਾਂ ਦੱਸਾਂ,
ਕਿਵੇਂ ਵਿਛੋੜਾ ਝੱਲਾਂ, ਆਪਾਂ ਫੇਰ ਮਿਲਾਂਗੇ।

ਵਰੂਦਾ ਨੈਣੋਂ ਨੀਰ ਨਿਰੰਤਰ, ਰੁਕਦਾ ਹੀ ਨਾ,
ਦਰਿਆ ਕੀਕਣ ਠੱਲ੍ਹਾਂ, ਆਪਾਂ ਫੇਰ ਮਿਲਾਂਗੇ।

□

ਰਾਜ ਘਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਅੰਦਰ ਹਰ ਬਾਗੀ ਮਸ਼ਕੂਕ ਕਿਉਂ ਹੈ ?
ਬੰਦ ਬੂਹਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਜ ਕੇ ਮੁੜਦੀ, ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੀ ਭੂਕ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਇਹ ਵੀ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਤੂੰ ਕਰਦੈਂ ਜੋ ਸੀਨਾਜ਼ੋਰੀ,
ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਤੇਰਾ ਕੈਦੀ, ਸਾਡਾ ਹੱਕ ਹਕੂਕ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਲੱਖ ਵਾਰੀ ਅਜ਼ਮਾਏ ਵਕਤਾਂ, ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਤਿੱਖੇ,
ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਜੀਭ ਜਿਉਂਦੀ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਬੰਦੂਕ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਮਾਵਾਂ ਨੇ ਜਣਿਆ, ਬਾਬਲ ਸਾਨੂੰ ਲਾਡ ਲਡਾਏ,
ਆਪੇ ਦੱਸ ਤੂੰ ਮਹਿਲ ਵਾਲਿਆਂ, ਵੱਖੋਂ ਵੱਖ ਸਲੂਕ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਨਰਮਾ ਖਿੜਿਆ, ਚੁਗਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਕੱਤ ਬਣਾਇਆ ਮਹਿੰਗਾ ਵਸਤਰ,
ਬੀਜਣਹਾਰੇ ਤੇ ਚੌਗੀ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਪੀਲਾ ਭੂਕ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਮੈਂ ਇਹ ਸੁਣਿਐਂ, ਹਿੱਕੜੀ ਅੰਦਰ ਸੁਪਨੇ ਉੱਗਦੇ ਵੰਨ ਸੁਵੰਨੇ,
ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਦੀ ਦਿੱਲੜੀ ਅੰਦਰ, ਹਰ ਦਮ ਉੱਠਦੀ ਹੂਕ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਜਨਕ-ਦੁਲਾਰੀ ਦੇ ਲਈ ਕੁੱਜੀ, ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਮਾਂ ਲਈ ਮਹੁਰਾ,
ਹਰ ਯੁਗ ਅੰਦਰ, ਹਰ ਧੀ ਖਾਤਰ, ਸੱਸੀ ਵਾਂਗ ਸੰਦੂਕ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

•

ਅਗਨ ਲਗਨ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਧੜਕਣ ਜਦ ਹਿਕੜੀ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਏ।
ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨਿੱਸਲ ਹੋਇਆ ਸੁੱਤਾ ਸ਼ੇਰ ਜਗਾ ਜਾਂਦੀ ਏ।

ਅਕਲ ਕਦੇ ਇੱਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਬਹਿਦੀ, ਰੋਜ਼ ਬਦਲਦੀ ਅਪਣਾ ਡੇਰਾ,
ਨਾ ਵਰਤੋ ਤਾਂ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਏ, ਜੇ ਵਰਤੋ ਤਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀ ਏ।

ਮਾਲ ਖੜਾਨੇ 'ਕੱਠੇ ਕਰਕੇ, ਖੁਦ ਨੂੰ ਸਮਝੋਂ ਇਸ ਦਾ ਮਾਲਕ,
ਇਹ ਮਿੱਟੀ ਤਾਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ, ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਵੀ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਏ।

ਅਣਖ ਬਿਨਾ ਜੀਣਾ, ਕੀਹ ਜੀਣਾ ਬਿਨ ਹੱਡੀ ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਗੰਡੋਆ,
ਤੇਜ਼ ਨਜ਼ਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋਵੇ, ਮੰਜ਼ਿਲ ਨੇੜੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਏ।

ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੇ ਤੀਰ ਕਮਾਨਾਂ, ਤਿ੍ਹਸੂਲਾਂ, ਤਲਵਾਰਾਂ ਜਿਹੜੇ,
ਭਰਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕਟਾਗੀ ਤੋਂ ਜੋ, ਰੂਹ ਨੂੰ ਚੋਂਭੜ ਲਾ ਜਾਂਦੀ ਏ।

ਗਰਦ ਗੁਬਾਰ ਹਨ੍ਹੇਗੀ ਜੇਕਰ, ਰੂਹ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਥਾਣੀਂ ਵੜ ਜੇ,
ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਖੋਟ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਛਾ ਜਾਂਦੀ ਏ।

ਪੁੱਛਿਆ ਕਰ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸ਼ਾਇਰਾ ਇਹ ਗੱਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਕੋਲੋਂ,
ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਰੋਜ਼ੀ ਏਥੇ ਸਾਬਤ ਬੰਦੇ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਏ।

ਜਿੰਦਰੀ ਚੁਸਤ ਵਪਾਰੀ ਵਾਂਗੂੰ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਦਾਅ ਲਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਤਲਖ ਤਜਰਬਿਆਂ ਬਦਲੇ, ਸਾਡੀ ਸਰਲ ਸਾਦਰੀ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਭਰ ਭਰ ਵਗਦੀਆਂ ਖੂਹ ਦੀਆਂ ਟਿੱਡਾਂ ਹੇਠਾਂ ਉੱਤੇ, ਉੱਤੋਂ ਹੇਠਾਂ,
ਹਾਉਕੇ ਭਰਦੀਆਂ ਬਿਨ ਪਾਣੀ ਤੋਂ, ਐਸੀ ਰੁੱਤ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪੱਛੋਂ ਕਦੇ ਪੁਰਾ ਹੈ ਵਗਦਾ, ਜਿੰਦਰੀ ਤੇਰਾ ਭੇਤ ਨਾ ਲੱਗਦਾ,
ਮਨ ਦੇ ਅੰਬਰ ਤੇ ਤੁਧ ਬਾਝੋਂ, ਗਮ ਦੀ ਬੱਦਲੀ ਛਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਵਕਤ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚ ਝਾਕਣ ਵਾਲੀ, ਸੁਰਮਿਆਂ ਦੀ ਨਸਲ ਅਲੱਗ ਹੈ,
ਸੂਲੀ ਤੇ ਮੁਸਕਾਉਂਦੀ, ਗਾਉਂਦੀ, ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਵਜਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਹੀਉਂ ਕੈਦੀ ਬਣਦੇ, ਖੂਨ, ਖਮੀਰ ਸੀਮਾਵਾਂ ਅੰਦਰ,
ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਅੰਦਰ, ਕੁੱਲ ਸ਼ਿਸਟੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਬੰਦਾ, ਗਲਤੀ ਦਰ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ,
ਸਿਖਰੋਂ ਟੁੱਟੀ ਪੀਂਘ ਹਮੇਸ਼ਾਂ, ਏਹੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਖੂਾਬ ਦੇ ਘੋੜੇ ਉੱਡਿਆ ਫਿਰਦੈਂ, ਧਰਤੀ ਤੇ ਨਾ ਪੈਰ ਟਿਕਾਵੇਂ,
ਅੱਖ ਪਲਕਾਰੇ ਅੰਦਰ ਨੇਰ੍ਹੀ, ਰੇਤੇ ਦੀ ਕੰਧ ਢਾਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

□

ਮੇਰੇ ਸਾਹਾਂ 'ਚ ਖੋਰੂ ਪਾ ਗਿਆ ਹੈ।
ਜਮਾਨਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੈਂ ਮਿੱਸੀ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਸਾ,
ਮੇਰੀ ਬਾਲੀ 'ਚ ਬਰਗਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਬਿਹਬਲ ਮਛਲੀਆਂ ਕਿਉਂ ਤੜ੍ਹਡੀਆਂ ਨੇ,
ਕੋਈ ਸਰਵਰ ਨੂੰ ਤੀਲੀ ਲਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਚਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਲੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਸੁੱਕਣੇ ਪਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜ਼ਲਮ ਸਹਿਣਾ ਗੁਲੋਂ ਗੁਲਕੰਦ ਬਣਨਾ,
ਤੇਰਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਸਾਨੂੰ ਭਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਪਰਬਤ ਕੱਲ੍ਹ ਤੱਕ ਤਾਂ ਸੀ ਹਿਮਾਲਾ,
ਮੇਰੇ ਕਦਮਾਂ 'ਚ ਕਿੱਦਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੈਂ ਪੈਦਲ ਆਦਮੀ, ਸ਼ਹਿਰੀਂ ਗੁਆਚਾ,
ਮੇਰੇ ਰਾਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਖਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੁਸੀਬਤ ਵਕਤ ਮੈਂ ਤੁਰਿਆ ਇਕੱਲਾ,
ਇਹ ਪਿੱਛੇ ਕਾਫਲਾ ਕਿਉਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੈਂ ਸੂਰਜ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਸੀ ਪਰ,
ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ 'ਨੇਰੂ ਇਹ ਕਿਉਂ ਛਾ ਗਿਆ ਹੈ।

●

ਦਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲੇਂਗਾ ਤਾਂ ਵੇਖ ਲਵੇਂਗਾ।
ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਸਨਮੁਖ ਬੋਲੇਂਗਾ ਤਾਂ ਵੇਖ ਲਵੇਂਗਾ।

ਏਸ ਗੁਫਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਹੈ ਗੂੜ੍ਹ ਹਨ੍ਹੇਂਕਾ,
ਆਪੇ ਪਰਦੇ ਛੋਲੇਂਗਾ ਤਾਂ ਵੇਖ ਲਵੇਂਗਾ।

ਬਾਜ਼ ਬਣੀਂ, ਪਰਵਾਜ਼ ਭਰੀਂ ਹੈ ਸੁੰਨਾ ਅੰਬਰ,
ਜਦ ਕਿਧਰੇ ਪਰ ਤੌਲੇਂਗਾ ਤਾਂ ਵੇਖ ਲਵੇਂਗਾ।

ਬੇਗਾਨੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਵੀ ਇੱਕ ਛੁਪਿਆ ਹੁੰਦਾ,
ਸਾਹੀਂ ਸੰਦਲ ਘੋਲੇਂਗਾ ਤਾਂ ਵੇਖ ਲਵੇਂਗਾ।

ਮੈਂ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਲੁਕ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਹਾਂ,
ਜੇ ਕਿਧਰੇ ਤੂੰ ਟੋਲੇਂਗਾ ਤਾਂ ਵੇਖ ਲਵੇਂਗਾ।

ਧਰਤੀ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਰੁਲੇ, ਤਬਾਹੀ ਹੋਵੇ,
ਜੇ ਏਦਾਂ ਹੀ ਰੋਲੇਂਗਾ, ਤਾਂ ਵੇਖ ਲਵੇਂਗਾ।

ਧਨਵੰਤੇ ਦਾ ਬੋਲ ਕੁਬੋਲ ਵੀ ਬਣਦਾ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ ?
ਸਾਡੀ ਅਰਜ਼ੀ ਮਹਿਲਾਂ ਖਾਤਰ, ਹਰ ਵਾਰੀ ਬਕਵਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਦਸਰਥ ਦਾ ਪੁੱਤ ਘਰ ਨੂੰ ਪਰਤੇ, ਕਰਨ ਸਵਾਗਤ ਜਗਦੇ ਦੀਵੇ,
ਜਾਨਕੀਆਂ ਦੇ ਭਾਗੀਂ ਲਿਖਿਆ, ਹਰ ਯੁਗ ਵਿਚ ਬਨਵਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਪਿੰਡਾਂ ਪੱਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ, ਫਿਰ ਵੀ ਜੱਲੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ ਗਾਉਂਦੇ,
ਖਾਂਦਾ ਪੀਂਦਾ ਨਿੱਘਰ ਚੱਲਿਆ, ਤੇਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਉਦਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਵਕਤ ਦੀਆਂ ਬੇਰਹਿਮੀਆਂ ਹੱਥੋਂ, ਬਾਰ ਬਾਰ ਇਹ ਪਿੰਜਿਆ ਜਾਵੇ,
ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੱਸੇ, ਜ਼ਹਿਮਤ ਵਰਗੀ ਲਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਨੌਵੇਂ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਪੜ੍ਹਾਇਆ, ਨਾ ਭੈ ਦੇਣਾ, ਨਾ ਭੈ ਮੰਨਣਾ,
ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅਜੇ ਵੀ ਖਹਿੰਦਾ, ਸਾਡੀ ਰੂਹ ਦੇ ਪਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਨਾਰੋਵਾਲ ਤਸੀਲ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਮੈਂ ਸੁਣਿਐਂ ਹੁਣ ਬਦਲ ਗਿਆ ਏ,
ਪਿਉ-ਦਾਦੇ ਦੀ ਪੈੜ ਅਜੇ ਵੀ, ਜਿਉਂਦੇ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਕਾਲੇ ਕਰਮੀ, ਵਿਸ਼ ਵਣਜਾਰੇ, ਜੇਬ ਕਤਰ, ਕਰਤੂਤੀ ਕਾਫ਼ਿਰ,
ਧਰਮ, ਰਿਆਸਤ ਵਾਲੀ ਰਹਿਮਤ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਖਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਸਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਕੰਡੇ ਬੀਜਣ, ਪਹਿਨਣ ਰੇਸ਼ਮ ਕੂਲੇ ਵਸਤਰ,
ਸਾਡੇ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਹਰ ਵਾਰੀ, ਜ਼ਬਹ ਜਿਹਾ ਇਤਿਹਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਮਾਲ ਖਜ਼ਾਨੇ, ਕੁਰਸੀ ਵਾਲੇ ਚੁੰਘੀ ਜਾਂਦੇ,
ਸਾਡੇ ਹਿੱਸੇ ਹਰ ਵਾਰੀ ਹੀ, ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਧਰਵਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

□

ਖੂਬ ਨਾ ਖਿਆਲ, ਕਦੇ ਇਹ ਵੀ ਦਿਨ ਆਉਣਗੇ ।
ਜਾਨ ਤੋਂ ਪਿਆਰੇ ਸਾਨੂੰ ਏਸਰਾਂ ਭੁਲਾਉਣਗੇ ।

ਧੁੱਪਾਂ ਵਿੱਚ, ਛਾਵਾਂ ਵਿੱਚ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਾਹਵਾਂ ਵਿੱਚ,
ਨੀਂਦਰਾਂ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਅੱਖੀਆਂ ਚੁਰਾਉਣਗੇ ।

ਨਿੱਕੀ ਜਹੀ ਬਗੀਚੜੀ ਨੂੰ ਚਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪਾਲਿਆ,
ਸੋਚਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਫੁੱਲ ਏਦਾਂ ਮੁਰਝਾਉਣਗੇ ।

ਆਪਣੀ ਹੀ ਬਾਤ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਜਿੰਦੇ ਭਰੀ ਜਾਹ,
ਤੇਰੇ ਹੀ ਸਵਾਲ ਤੈਨੂੰ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣਗੇ ।

ਰੋਣ ਵੇਲੇ ਅੱਥਰੂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਨਾ ਬਹੁੜਨਾ,
ਗਾਏਂਗਾ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣਗੇ ।

ਆਪਣੀ ਹੀ ਛਾਵੇਂ ਹੈ ਖਲੋਣਾ ਸਾਨੂੰ ਪੈ ਗਿਆ,
ਚੁਪ ਦੇ ਪਹਾੜ ਹੋਰ ਕਿੰਨਾ ਅਜ਼ਮਾਉਣਗੇ ।

ਸੱਜਣਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਆਸ ਨਾ ਉਮੀਦ ਸੀ,
ਵੈਰੀ ਵਾਂਗੂ ਸੂਈ ਵਾਲੇ ਨੱਕੇ 'ਚੋਂ ਲੰਘਾਉਣਗੇ ।

•

□

ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ 'ਚੋਂ ਲੱਭਦਾ ਫਿਰਦੈਂ, ਅਰਥ ਅਜੇ ਤੂੰ ਸੱਬਰਾਂ ਦਾ।
ਤੂੰ ਕੀਹ ਜਾਣੇਂ, ਦਰਦ ਅਨੋਖਾ ਸਾਡੀ ਅੱਖ ਦੇ ਅੱਥਰਾਂ ਦਾ।

ਢੇਰੀ ਢਾਹ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਏਂ, ਉਠ ਜਾ ਤੈਨੂੰ ਕੀਹ ਹੋਇਆ,
ਅਗਨ ਸੇਕ ਜੋ ਅੰਦਰ ਬੈਠੀ, ਸੀਨਾ ਚੀਰ ਕੇ ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ।

ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਸੁਣਦਿਆਂ, ਰਿੜ੍ਹਦੇ ਆਉਣ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ,
ਕਣ ਕਣ ਹੋਣ, ਧਰਤ ਤੇ ਛੈਲਣ, ਜਿਗਰਾ ਵੇਖ ਤੂੰ ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ।

ਦੇਵ, ਦੇਵੀਆਂ ਹੋਰ ਬੜਾ ਕੁਝ, ਸਾਂਭੀ ਬੈਠੇ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ,
ਬੁੱਤ ਘਾੜੇ ਬਿਨ ਕੌਣ ਪਛਾਣੇ, ਅਸਲੀ ਚਿਹਰਾ ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ।

ਚੌਗਸ ਜਿੰਦਗੀ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਪਿੱਠ ਕਰਕੇ ਹੈ ਬੀਤ ਰਹੀ,
ਨਕਸ਼ ਗੁਆਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜੇ, ਦੌਸ਼ ਭਲਾ ਕੀਹ ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ।

ਬੋਲ ਰਹੇ, ਪਰ ਤੋਲ ਰਹੇ ਨੇ, ਨੇਕ ਚੰਦ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿਚ*,
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਵੇਖੀਂ ਜਾ ਕੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਤੂੰ ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ।

ਗਰਜਾਂ ਖਾਤਰ ਫਰਜ਼ ਭੁਲਾਵੇਂ, ਪਰਬਤ ਤੋੜ ਵਿਛਾ ਦੇਵੇਂ,
ਅਪਣਾ ਨਗਰ ਵਸਾਉਣ ਦੀ ਖਾਤਰ ਵੈਰੀ ਬਣ ਗਿਆ ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ।

* ਰਾਕ ਗਾਰਡਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

□

ਮਾਣ ਤੂੰ ਮਾਤ-ਜਬਾਨ 'ਚੋਂ ਖੁਸ਼ਬੂ।
ਅਸਲੀ ਗੂੜ੍ਹ ਗਿਆਨ 'ਚੋਂ ਖੁਸ਼ਬੂ।

ਘਰ ਤੋਂ ਲੁਕਦਾ ਫਿਰਦੈ, ਵੀਰਾ,
ਲੱਭੇਂ ਪਿਆ ਮਕਾਨ 'ਚੋਂ ਖੁਸ਼ਬੂ।

ਧੰਨੇ ਜੱਟ ਨੇ ਢੂੰਡ ਲਈ ਸੀ,
ਪੱਥਰ ਦੇ ਭਗਵਾਨ 'ਚੋਂ ਖੁਸ਼ਬੂ।

ਇਤਰ-ਛੁਲੇਲਾਂ ਭਾਵੇਂ ਮਲਦੈ,
ਮਰ ਚੱਲੀ ਇਨਸਾਨ 'ਚੋਂ ਖੁਸ਼ਬੂ।

ਪਹਿਲੀ ਬਾਰਸ਼, ਧਰਤੀ ਵੰਡੇ,
ਅੰਬਰ ਦੇ ਵਰਦਾਨ 'ਚੋਂ ਖੁਸ਼ਬੂ।

ਮਾਲੀ ਵੀ ਕਿਉਂ ਢੂੰਡ ਰਹੇ ਨੇ,
ਨਕਲੀ ਜਹੇ ਗੁਲਦਾਨ 'ਚੋਂ ਖੁਸ਼ਬੂ।

ਸੰਗ ਮਰਮਰ ਨੇ ਚੂਸ ਲਈ ਹੈ,
ਅਸਲੀ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨ 'ਚੋਂ ਖੁਸ਼ਬੂ।

●

ਆਪਣੇ ਘਰ ਪਰਦੇਸੀਆਂ ਵਾਂਗੁੰ, ਪਰਤਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ ?
ਮੈਂ ਸੰਤਾਲੀ ਮਗਰੋਂ ਜੰਮਿਆਂ, ਮੇਰੇ ਪਿੰਡੇ ਲਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਸ਼ਹਿਰ ਲਾਹੌਰ 'ਚ ਆ ਕੇ ਜੇ ਨਨਕਾਣੇ ਵੀ ਮੈਂ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ,
ਧਾਹ ਗਲਵੱਕੜੀ ਪਾ ਕੇ ਮਿਲਦਾ ਸਤਲੁਜ ਨਾਲ ਬਿਆਸ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਇੱਕੋ ਫਾਂਸੀ, ਇੱਕੋ ਗੋਲੀ, ਰਹਿਮਤ ਅਲੀ, ਸਰਾਭਾ, ਬਿਸਮਿਲ,
ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸਾਡਾ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਦਿੱਲੀ ਵਰਗੇ ਚੌਂਕ ਚੁਰਸਤੇ, ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਵੀ ਓਹੀ,
ਮਿਕਨਾਤੀਸੀ ਖਿੱਚ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਸ਼ਹਿਰ ਲਾਹੌਰ 'ਚ ਖਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਬੁੱਲੇਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਲਾ, ਬਿਨਾਂ ਕਸੂਰੋਂ ਪੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ,
ਹਰ ਵਾਰੀ ਹੋਠਾਂ ਤੇ ਆਉਂਦੀ, ਅਜਬ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਵਾਰਸ ਦੇ ਜੰਡਿਆਲੇ ਬੈਠੇ, ਮਸਤ ਅੱਲੀਆ ਹੀਰ ਸੁਣਾਉਂਦੇ,
ਰਾਂਝਣ ਯਾਰ ਡਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ, ਪਿਰ ਮਿਲਣੇ ਦੀ ਆਸ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਸਾਡੇ ਪੰਜ ਦਰਿਆਈ ਘੜੇ, ਜਦ ਵੀ ਵੇਖਾਂ ਟਾਂਗੇ ਖਿੱਚਦੇ,
ਘੜ ਸਵਾਰ ਗੁਆਚਣ ਵਰਗਾ, ਡੰਗ ਰਿਹਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੰਤੀ ਵਰਗਾ, ਮੈਲਾ ਸੂਟ ਅਨਾਇਤਾਂ ਪਾਇਆ,
ਪੌਣੀ ਸਦੀ ਗੁਆਚਣ ਮਗਰੋਂ, ਰਾਵੀ ਪਾਰ ਲਿਬਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

□

ਦਿਲ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਰਹਿਨਾਂ, ਮੋਇਆਂ ਨਾਲ ਤੇ ਮਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
ਅਕਲ ਪਰੇ ਕਰ, ਦਿਲ ਕਹਿੰਦਾ ਏ, ਰੂਹ ਨੂੰ ਪੱਖਰ ਕਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਮੁੜ ਜਾਹ ਚਿੜੀਏ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਅੱਗਿਉਂ, ਆਲੂਣਿਆਂ ਵਿਚ ਬੋਟ ਉਡੀਕਣ,
ਅਪੇ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਜੰਗ ਦਾ, ਕਦੇ ਮੋਰਚਾ ਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਆਉਂਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਏ, ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨੀਂਦਰ,
ਸੁਪਨੇ ਦਰ ਖੜਕਾ ਕੇ ਮੁੜਦੇ, ਆਖਣ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਦਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜ਼ੋਰ ਜੁਲਮ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਹਨ੍ਹੇਗੀ, ਵਗਦੀ ਬੂਹੇ ਆ ਪਹੁੰਚੀ ਏ,
ਲਾਟ ਬੁਝਣ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ, ਹਾਉਕਾ ਵੀ ਹੁਣ ਭਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਬੇਗਮ ਪੁਰ ਦੇ ਰਾਹੀਅਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਆਲਮ ਤਾਹੀਉਂ ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ,
ਸੀਸ ਤਲੀ ਧਰ ਤੁਰਦੇ ਨੇ ਉਹ, ਮਨ ਖੱਲੜੀ ਵਿਚ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਵਾਹੋਂ ਇਹ ਕੀਹ ਘੀਚ ਮਚੋਲੇ, ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬਦਰਗ ਕੈਨਵਸ ਤੇ,
ਕਲਾਕਾਰ ਅਖਵਾਇਆ ਨਾ ਕਰ, ਜੇ ਰੰਗ ਤੈਬੋਂ ਭਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸੁਰਤਿ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਨਗਰੀ ਅੰਦਰ, ਬੇਸੁਰਿਆਂ ਦੀ ਅਰਦਲ ਬਹੀਏ,
ਮੈਂ ਚੱਲਿਆਂ, ਇਹ ਨਾਟਕ ਮੈਬੋਂ, ਹੋਰ ਘੜੀ ਵੀ ਜਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਨੰਗੀ ਅੱਖ ਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਕੂੜਾ, ਹੁੰਝ ਰਿਹਾ ਏਂ ਇਹ ਨਾ ਭੁੱਲੀਂ,
ਕੂੜ ਪਸਾਰ ਸਮੇਟੇ ਤੋਂ ਬਿਨ, ਸਾਫ਼ ਕਦੇ ਵੀ ਘਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

•

ਪੈਰਾਂ ਥੱਲੇ ਅਪਣੀ ਧਰਤੀ, ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਅਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਤਾਹੀਉਂ ਅਪਣੀ ਨਜ਼ਰ 'ਚ ਮੇਰੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਇਨਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬਦੀਆਂ, ਪਾਪ ਬੁਰਾਈਆਂ ਕਰਦੇ, ਕਿਸ ਤੋਂ ਰਹਿਮਤ ਭਾਲ ਰਹੇ ਹੋ,
ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਥੋਲਾ, ਇਹ ਕੋਈ ਭਗਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਲਿਖਕੇ ਅਰਜੀ ਤਰਲੇ ਕਰ ਕਰ, ਮਿੰਨਤਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਲੈ ਬੈਠੇ ਹੋ,
ਰੂਹ ਨੂੰ ਲਾਅਣਤ ਰੋਜ਼ ਪਵੇਗੀ, ਇਹ ਕੋਈ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਦੀ ਅਜ਼ਮਤ ਮਿੱਟੀ ਕਰਕੇ ਲੁੱਟੀ, ਕੁੱਟੀ, ਜਾਵੋ,
ਏਸ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰਹਿਣਾ, ਉਸ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਜਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਵਿੰਗ ਤੱਡਿਗਾ ਚਿਹਰਾ ਤੇਰਾ, ਜੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਵਿਖਾਇਐ,
ਸਮਝ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਤੈਨੂੰ, ਉਸ ਕੀਤਾ ਅਪਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ, ਕਿਤਾਬਾਂ, ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਜੇ ਨਾ ਤੀਜਾ ਨੇਤਰ ਥੋਲ੍ਹਣ,
ਭਰਮ ਜਾਲ ਦਾ ਕੂੜ ਪੁਲੰਦਾ, ਇਹ ਕੋਈ ਗੂੜ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸ ਪਰਚੀ ਚੌਂ ਤਾਕਤ ਖਿੱਚ ਕੇ, ਫਿਰ ਘੁਰਨੇ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹੋ,
ਸੱਚ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਲੋਕ-ਰਾਜ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

□

ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਮੌਜ ਦਾ ਹੀ ਦੂਸਰਾ ਨਾਂ ਲਹਿਰ ਹੈ।
ਏਸ ਦੀ ਹਮ ਨਸਲ ਮੇਰੀ ਇਸ ਗਜ਼ਲ ਦੀ ਬਹਿਰ ਹੈ।

ਪੱਕੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸਹਿਮ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਵੇਖ,
ਅੰਬਰਾਂ ਦੀ ਅੱਖ ਮੈਲੀ, ਬਹੁਤ ਗੁੜ੍ਹੀ ਗਹਿਰ ਹੈ।

ਹੋਰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਤੱਕ, ਸੂਰਜ ਛਿਪੇਗਾ ਨੇਰੂ ਵਿਚ,
ਏਸ ਦੇ ਜਲਵੇ ਦਾ ਤੀਜਾ, ਆਖਰੀ ਇਹ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਲਿਖਣਹਾਰੇ, ਸ਼ਬਦ-ਘਾੜੇ, ਕਰਨਗੇ ਅਹਿਸਾਸ ਕਦ,
ਤੋਲ ਹੈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ, ਜਿੰਦਗੀ ਬੇ ਬਹਿਰ ਹੈ।

ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਆਦਮੀ ਨਾ ਸਮਝਦਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਿਜਾਮ,
ਕਹਿਰਵਾਨੌ, ਕਹਿਰ ਹੈ, ਬੱਸ ਕਹਿਰ ਹੈ ਇਹ ਕਹਿਰ ਹੈ।

ਇਹ ਪਤਾ ਨਾ, ਨਾਲ ਦੇ ਘਰ ਕੌਣ ਆਇਆ, ਤੁਰ ਗਿਆ,
ਪਿੰਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਦਾਖਲ, ਹੋ ਗਿਆ ਹੁਣ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ।

ਪੁੱਛਿਆ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿ ਜ਼ਹਿਰ ਕੀਹ ਹੁੰਦੈ ਭਲਾ,
ਆਖਿਆ ਉਸ, ਲੋੜ ਨਾਲੋਂ, ਵੱਧ ਹਰ ਸ਼ੈਅ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ।

•

ਲੱਭਦੇ ਲੱਭਦੇ ਮਰ ਚੱਲੇ ਆਂ ਦਿਲ ਦੀ ਡੋਲਣ ਵਾਲੇ ।
ਖਵਰੇ ਕਿੱਥੇ ਲੁਕ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ।

ਝੱਖੜ ਤੇਜ਼, ਤੁਢਾਨ, ਬਿਜਲੀਆਂ, ਤਲਖ ਸਮੁੰਦਰ ਕਹਿਰੀ,
ਪੈਣਾਂ ਤੇ ਅਸਵਾਰ ਮੁਸਾਫਰ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਡੋਲਣ ਵਾਲੇ ।

ਅਣਦਿਸਦੇ ਇਨਸਾਫ ਦੇ ਛਾਬੇ, ਭੁਗਤਣ ਨਾ ਉਸ ਪਾਸੇ,
ਜਿਹੜੇ ਬੰਨੇ ਭੁਗਤ ਰਹੇ ਨੇ, ਪੂਰਾ ਤੌਲਣ ਵਾਲੇ ।

ਜੰਦਰੇ ਦੇ ਵਿਚ ਲਾਖ ਪਿਘਲ ਕੇ, ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ,
ਭਾਰ ਬਣੇ ਕੁੰਜੀਆਂ ਦੇ ਗੁੱਛੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ।

ਬੰਦ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠਕ ਕਰਕੇ, ਤੁਰ ਗਏ ਮਤੇ ਪਕਾ ਕੇ,
ਮੈਂ ਸਮਝੇ ਸੀ ਦਿਲ ਦੇ ਮਹਿਰਮ, ਦਰਦ ਫਰੋਲਣ ਵਾਲੇ ।

ਛੁਲਕਾਰੀ ਕਰ ਤੰਦਾਤੀਰੀ, ਪੋਂਜੇ ਵਾਂਗੂੰ ਪਿੰਜਦੇ,
ਵਿਰਸਾ ਵਿਰਸਾ ਕੂਕ ਰਹੇ ਨੇ, ਆਪ ਮਧੋਲਣ ਵਾਲੇ ।

ਪੱਥਰ ਦੇ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚ ਨੇਤਰ ਸ਼ੁੱਧ ਬਲੌਰੀ,
ਏਨੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਕਿਉਂ ਨਾ ਅੱਥਰੂ ਡੌਲ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ।

□

ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਮੰਦਿਰ ਜਾ ਕੇ, ਪੱਥਰ ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਬਣ ਗਿਆ।
ਰੋਜ਼ ਦਿਹਾੜੀ ਮੰਦਿਰ ਜਾ ਕੇ, ਪੱਥਰ ਕਿਉਂ ਇਨਸਾਨ ਬਣ ਗਿਆ?

ਧਰਤ ਤਿਆਗੀ, ਮਾਂ ਵੀ ਛੱਡੀ, ਮੋਹ ਮਮਤਾ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਜੰਦਰੇ,
ਬੰਦਾ ਵਾਅ ਦੇ ਘੋੜੇ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਦਾ ਧਨਵਾਨ ਬਣ ਗਿਆ।

ਉੱਡਦੀਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਭਟਕੇ, ਕੱਲ-ਮੁ-ਕੱਲ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਝੱਲਾ,
ਘਰ ਦੀ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਖਾਤਰ, ਹੁਣ ਆਪੇ ਮਹਿਮਾਨ ਬਣ ਗਿਆ।

ਲੋਕ ਜਿਵੇਂ ਇੱਛਰਾਂ ਤੇ ਪੂਰਨ, ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਨਿੱਘ ਢੂੰਡ ਰਹੇ ਨੇ,
ਧਨਵੰਤਾ ਕਿਉਂ ਲੂਣਾ ਖਾਤਰ, ਹਰ ਰਾਜਾ ਸਲਵਾਨ ਬਣ ਗਿਆ।

ਨਕਦ-ਮੁ-ਨਕਦੀ ਦੇਣ ਮੁੱਹਬਤ, ਲੋਕ ਉਧਾਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ,
ਦੀਨ ਦੁਖੀ ਦਾ ਜੋ ਵੀ ਹਾਮੀ, ਦਿਲ ਦਾ ਉਹ ਸੁਲਤਾਨ ਬਣ ਗਿਆ।

ਮੈਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਕਦੇ ਵੀ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਕੁਝ ਆਖੋ,
ਜਬਰ ਜੁਲਮ ਦੇ ਉਲਟ ਖਲੋਣਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਈਮਾਨ ਬਣ ਗਿਆ।

ਹਾਉਂਕੇ, ਹਾਵੇ, ਅੱਥਰੂ ਮੇਰੇ, ਕੌਰੇ ਸਫ਼ਿਆਂ ਸਾਂਭ ਲਏ ਸੀ,
ਦਰਦ ਸਮੁੰਦਰ ਉੱਛਲਿਆ ਤਾਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਬਣ ਗਿਆ।

•

□

ਕਿਉਂ ਕੱਖਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲੀ ਅੱਜ ਵੀ, ਬਾਗ ਪਾਲਦੇ ਮਾਲੀ ਖਾਤਰ ।
ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਜਿਉਂਦਾ ਜਿਹੜਾ, ਛੁੱਲਾਂ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਖਾਤਰ ।

ਧਰਤੀ ਅੰਦਰ ਸੁਪਨੇ ਫਸਲਾਂ, ਆਹ ਬੀਜੋ ਤੇ ਆਹ ਨਾ ਬੀਜੋ,
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਕਿਉਂ ਹੁਕਮ ਭੇਜਦੈਂ, ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਾਲੀ ਖਾਤਰ ।

ਝੰਗ ਵਿੱਚ ਹੀਰਾਂ, ਰਾਂਝੇ, ਚੁਗੀ, ਖ਼ਵਰੇ ਕਿਹੜੇ ਯੁਗ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ,
ਰੋਟੀ ਰੁੱਖੀ, ਸੁੱਕੀ ਅੱਜ ਵੀ, ਸਭ ਮੱਝੀਆਂ ਦੇ ਪਾਲੀ ਖਾਤਰ ।

ਵੰਨ ਸੁਵੰਨੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਹੁਕਮਰਾਨ ਕਿਉਂ ਏਨਾ ਡਰਦੈ,
ਹੋਰ ਭਰਤੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹੀ ਜਾਂਦੈ, ਅਪਣੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲੀ ਖਾਤਰ ।

ਇਕ ਦਿਨ ਨੇਰੂ ਮਿਟਾਕੇ, ਕਿੱਦਾਂ ਰਾਮ ਭਗਤ ਬਣ ਜਾਵਾਂਗਾ ਮੈਂ,
ਚੌਂਕ ਚੁਰਸਤੇ ਦੀਵੇ ਬਾਲਾਂ, ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਸਿਰਫ ਦੀਵਾਲੀ ਖਾਤਰ ।

ਪਹਿਲੇ ਕਿਹੜਾ ਬੈਠ ਰਹੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਵੀ ਇਕ ਦਿਨ ਤੁਰ ਜਾਵਾਂਗਾ,
ਤਾਹੀਂਉਂ ਸ਼ਬਦ ਸਲਾਮਤ ਚਾਹੁੰਨਾਂ, ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਖਾਤਰ ।

ਕਿਉਂ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ, ਰੂਹ ਵਿਚ ਚੁਭਦੈਂ, ਅੱਗੇ ਤੁਰਨੋਂ ਰੋਕ ਰਿਹਾ ਏਂ,
ਉਸ ਕੰਢੇ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਜੋ ਜੀਂਦੈ, ਛੁੱਲਾਂ ਵਾਲੀ ਡਾਲੀ ਖਾਤਰ ।

•

ਹਰ ਵਸਤਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਕੱਜਿਆ, ਹਰ ਵਾਰੀ ਇਨਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
ਇਹ ਗੱਲ ਪੱਕੀ ਧਾਰ ਲਵੇ ਜੀ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਭਗਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਕੋਰੇ ਸਫ਼ਿਆਂ ਉੱਪਰ ਲਿਖਿਆ, ਭਰਮ ਜਾਲ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਏ,
ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਵਹਿ ਕੇ ਤਰਦੀ, ਝੱਗ ਦਾ ਕੋਈ ਈਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਦਾਨਵੀਰ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਆਖੇ, ਸੌਨ ਮੁਕਟ ਤਾਂ ਚਾੜ੍ਹੇਂ ਮੰਦਰ,
ਸਿਰ ਪੈਰੋਂ ਨੰਗਿਆਂ ਦੀ ਖਾਤਰ, ਤੈਬੋਂ ਕੁਝ ਕਿਉਂ ਦਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜਿਹੜੀ ਧਰਤ ਕਿਤਾਬੋਂ ਸੱਖਣੀ, ਅੱਜ ਵੀ ਮੋਈ ਕੱਲ੍ਹੁ ਵੀ ਮੋਈ,
ਦਾਨਿਸ਼ ਦੀ ਦੌਲਤ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ, ਮੁਲਕ ਕਦੇ ਧਨਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਪਿਛਲੀ ਉਮਰੇ ਬਿਰਧ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਲੋਕ ਉਦਾਸ ਬੜੇ ਨੇ,
ਬੱਚਿਊ ਇਹ ਗੱਲ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਇਓ, ਬਿਰਖ ਕਦੇ ਬੇਜਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਬਾਕੀ ਦਿਨ ਸਿਵਿਆਂ ਦੀ ਚੁੱਪ ਤੇ ਇੱਕੋ ਦਿਨ ਸਭ ਧੂਮ ਧੜ੍ਕੇ,
ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਾਟਕ ਬਾਜ਼ੀ, ਪੁਰਖੇ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਅਪਣੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ ਯੋਧਾ, ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖਿਓ,
ਸਿੱਧੀ ਗਰਦਨ ਵਾਲਾ ਸੂਰਾ, ਰਾਜੇ ਦਾ ਦਰਬਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

□

ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਰੌਸ਼ਨੀ ਤੇ ਹੋਠਾਂ ਉਤੇ ਹਾਸੇ ਹੋਣ।
ਚਹਿਕਦੇ ਪਰਿੰਦੇ ਕਦੇ, ਚੁਪ ਨਾ ਉਦਾਸੇ ਹੋਣ।

ਵੇਦਨਾ ਸੰਵੇਦਨਾ ਨਾ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੋ਷ੇ ਕਦੇ,
ਦਿਲ ਦਿਲਗੀਰ ਦੇ ਲਈ, ਹੌਸਲੇ ਦਿਲਾਸੇ ਹੋਣ।

ਚੰਬਾ ਤੇ ਰਵੇਲ ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਵੱਡੇ, ਸਾਰੇ ਘਰੀਂ,
ਨਿੱਕੇ ਵੱਡੇ, ਛੁੱਲ ਬੂਟੇ, ਕਦੇ ਨਾ ਪਿਆਸੇ ਹੋਣ।

ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਸੂਰਜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਆਸ ਜਗੇ,
ਸਾਰੇ ਕੱਚੇ ਵਿਹੜਿਆਂ 'ਚ, ਸੁਪਨੇ ਚੌਪਾਸੇ ਹੋਣ।

ਡੱਲਿਆਂ 'ਚ ਮੱਛੀਆਂ ਤੇ ਮੱਬੇ ਵਿਚ ਤੀਜੀ ਅੱਖ,
ਸੂਰਜਾਂ ਦੇ ਹਾਣੀ, ਧੀਆਂ ਪੁੱਤ ਨਾ ਨਿਰਾਸੇ ਹੋਣ।

ਚਾਵਾਂ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਡਾਕੇ ਜਿਹੜੇ ਮਾਰਦੇ ਨੇ,
ਲੱਗੇ ਜੋ ਗ੍ਰਹਿਣ ਵਾਂਗੂ, ਚੰਨ ਅੱਗੋਂ ਪਾਸੇ ਹੋਣ।

ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵਾਸਤੇ ਮੁਹੱਬਤਾਂ ਦੀ ਵੇਲ ਵਧੇ,
ਧੁੱਪਾਂ ਛਾਵਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਤੇ, ਗੂੜੇ ਭਰਵਾਸੇ ਹੋਣ।

•

ਅਣਖ ਦੀ ਖਾਤਰ ਸੀਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਬੜੀ ਨਹੀਂ।
ਲੱਗਦੈ ਤੂੰ ਤਾਰੀਖ ਹੀ ਸਾਡੀ ਪੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਕੁਝ ਗਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ, ਵਿਕ ਜਾਂ ਸਸਤੇ ਭਾਅ,
ਏਨੀ ਘਟੀਆ ਜੰਗ ਕਦੇ ਮੈਂ ਲੜੀ ਨਹੀਂ।

ਬਚ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਬੇਗਾਨੀ ਵਾਅ ਕੋਲੋਂ,
ਤਾਹੀਂਉਂ ਗੁੱਡੀ ਅੰਬਰ ਦੇ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਕਾਲਾ ਪਹਿਰ ਨਵੰਬਰ, ਦਿੱਲੀਏ ਤੱਕਿਐ ਤੂੰ,
ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਸੀ ਜਿਥੇ ਮੱਚੀ ਮੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਸੂਈਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਕਰਦਾ ਏ,
ਸਾਡੇ ਗੁੱਟ ਤੇ ਤਾਹੀਂਉਂ ਬੱਧੀ ਘੜੀ ਨਹੀਂ।

ਚਹੁੰ ਕਦਮਾਂ ਤੇ ਫੇਰ ਉਦਾਸੀ ਘੋਰੇਗੀ,
ਆਸ ਦੀ ਕੰਨੀ ਘੁੱਟ ਕੇ ਜੇ ਤੂੰ ਫੜੀ ਨਹੀਂ।

ਮੇਰਾ ਬਾਪੂ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਲੰਮਾ ਸੀ,
ਤਾਹੀਂਉਂ ਮੈਂ ਤਸਵੀਰ ਫਰੇਮ 'ਚ ਜੜੀ ਨਹੀਂ।

□

ਦੇਹਿ ਸ਼ਿਵਾ ਵਰ ਮੋਹਿ ਤਕ ਤਾਂ, ਵਧੀਆ ਸੌਖਾ ਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਸੁਭ ਕਰਮਨ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਕਿਉਂ, ਇਹ ਪਾਪੀ ਮਨ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਰੋਧ-ਕਟੋਰੀ ਨੱਕੋ ਨੱਕ ਤੇ, ਮੈਲ ਕੁਚੈਲਾ ਮਨ ਦਾ ਸੀਸ਼ਾ,
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਜ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ, ਸੱਚੇ ਗੁਰ ਦੇ ਦਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬਰ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਅੱਜ ਤੀਕਰ, ਜੋਰ ਜਬਰ ਦੀ ਨੇਰ੍ਹੀ ਚੱਲੇ,
ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ, ਪਾਪ ਦਾ ਭਾਂਡਾ, ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਡਣ ਖਟੋਲੇ, ਲੰਮੀਆਂ ਕਾਰਾਂ, ਸੁਣਨ ਦੇਣ ਨਾ ਇਹ ਫਿਟਕਾਰਾਂ,
ਪੈਦਲ ਬੰਦਾ ਖੜ੍ਹਾ ਖਲੋਤਾ ਇਹ ਕੁਝ ਸੁਣ ਕੇ, ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨ ਤਾਂ ਭਟਕੇ ਦੇਸ ਦਸੌਗੀ, ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਟਿਕੇ ਨਾ ਇਕ ਪਲ,
ਇਹ ਤਨ ਏਨੀ ਭਟਕਣ ਲੈ ਕਿਉਂ, ਸ਼ਾਮਾਂ ਵੇਲੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਰ ਪਾਂਡਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ, ਮਰਦ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਨਾਟਕ ਕਰਦੈ;
ਗਜ ਭਾਗ ਦੀ ਖਾਤਰ ਹੀ ਕਿਉਂ, ਸਦਾ ਦਰੋਪਦਿ ਹਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਕਲਮਾਂ ਦੇ ਸਾਈਂ ਸਾਰੇ, ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਕਿਉਂ ਬੇਇਤਬਾਰੇ,
ਹੁਕਮਰਾਨ ਜਦ ਸੂਹੀ ਬੈਲੀ, ਚੌਂਕ ਚੁਰਸਤੇ ਧਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

•

□

ਖੇਡ ਰਿਹਾਂ ਸ਼ਤਰੰਜ ਇਕੱਲਾ, ਫੇਰ ਉਦਾਸ ਨਹੀਂ।
ਦੋਸਤੀਆਂ ਵਿਚ ਚਾਲਾਂ ਚੱਲਣਾ, ਮੈਨੂੰ ਰਾਸ ਨਹੀਂ।

ਹੋਰ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਠਾਕ ਹੈ, ਸਾਹ ਵੀ ਚੱਲਦੇ ਨੇ,
ਸਿਰਫ ਵਿਗੋਚਾ ਏਹੀ, ਜਿਹੜਾ ਖੁਸ਼ਬੂ ਪਾਸ ਨਹੀਂ।

ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਸ਼ੁਭ ਚਿੰਤਕ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾਂ, ਜੇ ਚਾਹੋਂ,
ਤੇਰੀ ਉੱਚੀ ਕੁਰਸੀ ਦਾ ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਦਾਸ ਨਹੀਂ।

ਮੰਗਤੇ ਬਣ ਬਣ, ਮੰਗੀ ਜਾਈਏ, ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰ ਜਿਵੇਂ,
ਬਿਨ ਬੋਲੇ ਸਭ ਜਾਨਣਹਾਰ ਦੀ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਨਹੀਂ।

ਧਰਤੀ ਨੇ ਜੋ ਮਾਣ ਅਤੇ ਮਰਿਯਾਦਾ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ,
ਧੀ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਕਿਉਂ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ।

ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਤੂੰ ਬੈਠੀ, ਆਪੇ ਫਾਥੜੀਏ,
ਆਪ ਸਹੇਤ੍ਰਿਆ ਜਾਲ ਮੱਕੜੀਏ, ਇਹ ਬਨਵਾਸ ਨਹੀਂ।

ਰੂਹ ਤੇ ਚਾਬਕ ਪੈਂਦੇ ਅੱਜ ਵੀ, ਵੇਖ ਤੂੰ ਰਾਤ ਦਿਨੇ,
ਜਿਸਮ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਮਿਟੀ ਜਿਸ ਤੇ, ਇੱਕ ਵੀ ਲਾਸ ਨਹੀਂ।

•

ਨੰਗੀ ਅੱਖ ਨੂੰ ਦਿਸਦੇ ਇਹ ਜੋ ਟੁਕੜੇ ਵੰਗ ਦੇ ਨੇ।
ਇਹ ਤਾਂ ਖਿੱਲਰੇ ਵਰਕੇ, ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਦੇ ਅੰਗ ਦੇ ਨੇ।

ਬੜਾ ਬਚਾਅ ਮੈਂ ਰੱਖਦਾਂ, ਖੁਦ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਨਾਗਾਂ ਤੋਂ,
ਰੱਸੀਆਂ ਦੇ ਸੱਪ ਰੂਹ ਨੂੰ, ਐਪਰ ਰਹਿੰਦੇ ਡੰਗਦੇ ਨੇ।

ਏਸ ਬੁਝਾਰਤ ਦਾ ਮੈਂ ਉੱਤਰ ਢੂੰਡ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ,
ਮੇਰੇ ਸੁਪਨੇ ਮੈਥੋਂ ਹੀ, ਕਿਉਂ, ਰਹਿੰਦੇ ਸੰਗਦੇ ਨੇ।

ਹੁਕਮਗਾਨ ਤੋਂ ਏਨੀ ਗੱਲ ਜੀ ਪੁੱਛ ਕੇ, ਦੱਸ ਦੇਣਾ,
ਮੇਰੇ ਲਾਏ ਬਿਰਖਾਂ ਤੇ ਕਿਉਂ ਮੈਨੂੰ ਟੰਗਦੇ ਨੇ।

ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੇ ਖਤਰਾ, ਧੂੜਾਂ, ਸਾਇਰਨ ਗੂੰਜ ਰਹੇ,
ਬਦਨੀਤਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਤਿਆਰੇ, ਕੀਤੇ ਜੰਗ ਦੇ ਨੇ।

ਕੁਰਸੀ, ਕੁਰਸੀ, ਕੁਰਸੀ, ਅਸਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਤਾਕਤ ਹੈ,
ਵੱਖ ਵੱਖ ਝੰਡੇ ਭਾਵੇਂ, ਅੰਦਰੋਂ ਇੱਕੋ ਰੰਗ ਦੇ ਨੇ।

ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਲਹਾਰ ਰਾਗ, ਜੀ ਫੇਰ ਸੁਣਾ ਲੈਣਾ,
ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਬਿਰਖ ਬਰੂਟੇ ਪਾਣੀ ਮੰਗਦੇ ਨੇ।

ਲਿੰਬਣ ਪੋਚਣ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦੈ, ਪਿਆਰ ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ,
ਰਿਸ਼ਤੇ ਕੱਚੇ ਘਰ ਦੇ ਵਾਂਗ ਤਵੱਜੋ ਮੰਗਦੇ ਨੇ।

□

ਕਾਮਾਗਾਟਾ ਮਾਰੂ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਖੂਨੀ ਦੁਖਾਂਤ ਨੂੰ ਚਿਤਵ ਕੇ

ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਏ, ਇਹ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਪਰਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਕਾਮਾਗਾਟਾ ਮਾਰੂ ਸਿਰਫ਼ ਜਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਜਾਗ ਪਏ ਤੇ ਤਰਬਾਂ ਛਿੜੀਆਂ, ਦੱਸ ਤੂੰ ਕਿੱਸਰਾਂ,
ਜੇਕਰ ਸਾਡੇ ਬਾਬਿਆਂ ਪੱਲੇ, ਐਸਾ ਇੱਕ ਵੀ ਸਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਧਰਤ ਪਰਾਈ, ਗੋਰੇ ਸ਼ਾਹੀ, ਖੇਡੀ ਖੂਨੀ ਲੁਕਣ-ਮਚਾਈ,
ਬੇਲਾ ਸਿੰਘ ਸੀ ਰਲ ਗਿਆ ਓਧਰ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਦੀ ਲਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸਿੱਧੇ ਸਾਦੇ ਗਦਰੀ ਬਾਬੇ, ਸੀਸ ਤਲੀ ਤੇ ਧਰਕੇ ਆ ਗਏ,
ਲੋਕ ਮਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਬਣ ਗਏ, ਭਾਵੇਂ ਸਿਰ ਤੇ ਤਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਵਤਨ ਦੀ ਖਾਤਰ ਗਦਰ ਮਚਾਈਏ, ਸਰਬੱਤ ਖਾਤਰ ਜੀਵੀਏ, ਮਰੀਏ,
ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਏਸ ਤਰਜ਼ ਦੀ, ਉੱਠੀ ਕਦੇ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਜਿਹੜੀ ਉਮਰੇ, ਮੁੱਛ ਛੁੱਟ ਗੱਭਰੂ, ਤੁਰਿਆ, ਤੁਰ ਕੇ ਦਾਰ 'ਤੇ ਪੁੱਜਾ,
ਤੂੰ ਕਿੰਜ ਕਹਿਨੈਂ, ਵੀਰ ਸਰਾਬਾ, ਉੱਡਣਾ ਪੁੱਡਣਾ ਬਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਖੜਗ ਢਾਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਆਈ ਜੋ ਤੂੰ ਕੂਕ ਰਿਹਾ ਏਂ,
ਚਰਖੇ ਨਾਲ ਲਿਆਇਆ, ਜਿਹੜੀ, ਬਾਪੂ ਵਾਲਾ ਦਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ।

•

.**ਕਲਕੱਤੇ ਦੇ ਬਜਬਲ ਘਾਟ ਤੋਂ ਪਰਤ ਕੇ**

ਕੱਲੁ ਸ਼ਾਮੀਂ ਜਦ ਤੱਕਿਆ ਮੈਂ ਤਾਂ, ਬਜ ਬਜ ਘਾਟ ਉਦਾਸ ਜਿਹਾ ਸੀ।
ਹੁਗਲੀ ਵਰਗਾ ਸੁਹਣਾ ਦਰਿਆ ਧਰਤੀ ਪਿੰਡੇ ਲਾਸ ਜਿਹਾ ਸੀ।

ਪੂਰੀ ਸਦੀ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਮਗਰੋਂ, ਮਿਲੀਆਂ ਕੇਵਲ ਵੀਹ ਤੀਹ ਇੱਟਾਂ,
ਯਾਦਗਾਰ ਵੀ ਕਾਹਦੀ ਐਵੇਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਧਰਵਾਸ ਜਿਹਾ ਸੀ।

ਛੁੱਲ੍ਹੇ ਖੂਨ 'ਚ ਰੱਤੀ ਮਿੱਟੀ, ਓਹਲੇ ਵਿੱਚ ਡੁਸਕਦੀ ਵੇਖੀ,
ਲਾਟ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣਾ, ਬੇਕਦਰੇ ਅਹਿਸਾਸ ਜਿਹਾ ਸੀ।

ਘਰੋਂ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਬਣ ਕੇ ਚੱਲੇ, ਮੰਜ਼ਿਲ ਮਿਲੀ ਨਾ ਘਰ ਨੂੰ ਪਰਤੇ,
ਪੱਥਰ ਉੱਕਰੇ ਨਾਵਾਂ ਪੱਲੇ, ਅੰਤਹੀਣ ਬਨਵਾਸ ਜਿਹਾ ਸੀ।

ਹੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਅਣਖੀ ਜਾਇਉ, ਐਵੇਂ ਨਾ ਹੁਣ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਇਉ,
ਜੇ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਸਲ ਸੁਨੇਹਾ, ਜੋ ਸੂਹੇ ਇਤਿਹਾਸ ਜਿਹਾ ਸੀ।

ਵਰਕਾ ਵਰਕਾ ਖਿੱਲਰੀ ਪੋਥੀ, ਲਿਖਣਹਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਮਿਟਿਆ,
ਅੱਥਰੂ ਅੱਥਰੂ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਵੀ, ਲੀਰੋ ਲੀਰ ਲਿਬਾਸ ਜਿਹਾ ਸੀ।

ਹੋਰ ਸ਼ਤਾਬਦੀਆਂ ਦੇ ਵਾਂਗੂ, ਇਹ ਗੱਡੀ ਵੀ ਲੰਘ ਗਈ ਹੈ,
ਸਾਡੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੁੰਦਿਆਂ ਸਹਿਕੇ, ਖੂਾਬ ਜੋ ਸੂਹੀ ਆਸ ਜਿਹਾ ਸੀ।

ਧੁੱਪਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਛਾਵਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਾਵਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਉਚਾ ਜਦ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹਾਂ,
ਤੇਜ਼ ਤਰਾਰ ਹਵਾਵਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਧਰਤੀ ਧਰਮ ਗਵਾਇਆ ਬਾਬਲ ਤਾਹੀਂਏ ਹੀ,
ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਆਲੂਣਿਆਂ ਵਿਚ ਬੋਟ ਵਿਚਾਰੇ 'ਕੱਲ੍ਹੇ' ਨੇ,
ਘੁੱਗੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕਾਵਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਪਿੰਡੋਂ ਤੁਰ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰੀਂ ਭਾਵੇਂ ਆ ਗਏ ਆਂ,
ਹੁਣ ਵੀ ਪੱਕੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਧਰਮ, ਕਰਮ, ਇਨਸਾਨ ਬਰਾਬਰ ਇੱਕੋ ਜਹੇ,
ਵੰਨ ਸੁਵੰਨੇ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਡਾਲਰ ਪੌਂਡ, ਰੁਪੱਈਏ ਨਾਲੋਂ ਡਾਢੇ ਨੇ,
ਚੜ੍ਹਦੇ ਲਹਿੰਦੇ ਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਪੰਛੀ ਉਡਾਣ ਭਰ ਕੇ ਸਾਗਰ 'ਚੋਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਏਸੇ ਤੋਂ ਸਮਝ ਜਾਓ, ਤੁਝਾਨ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪੌਣਾਂ 'ਚ ਰੁਮਕੇ ਸਰਗਮ, ਸੁਣਦੀ ਹੈ ਰਾਗ ਕੁਦਰਤ,
ਸੁਰਤੀ ਨੂੰ ਸੁਰ 'ਚ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਕੌਣ ਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਤਣਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਆਰੀ, ਫੇਰੇ ਬੇਕਿਰਕ ਹੋ ਕੇ,
ਇਹ ਕੌਣ ਜਾਨ ਸਾਡੀ ਵਖ਼ਤਾਂ 'ਚ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਤਲੀਆਂ ਤੇ ਸੀਸ ਧਰ ਕੇ, ਅੱਜ ਤੀਕ ਜੀਵੇ ਮਰ ਕੇ,
ਹੁਣ ਫਿਰ ਸ਼ਹੀਦ ਬਾਬਾ, ਮਕਤਲ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੂਰਜ ਦਾ ਤੇਜ਼ ਮੱਠਾ, ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ ਚੁਫੇਰੇ,
ਤਾਹੀਂਉਂ ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ, ਹੁਣ ਨੇਰੂ ਛਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅੱਬਰੇ ਅਮੋੜ ਮਨ ਦਾ, ਹੈ ਬੇਲਗਾਮ ਘੋੜਾ,
ਮਸਤਕ ਦੀ ਚੁੱਪ ਕਾਰਨ, ਇਹ ਕਹਿਰ ਢਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਰਮ ਨਾਲੋਂ, ਤੋੜਨ ਮੁੱਲਾਣੇ ਪੰਡਿਤ,
ਭਾਈ ਵੀ ਬਲਦੀਆਂ ਤੇ, ਕਿਉਂ ਤੇਲ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਨਸਾਨ ਨਾਲ ਹਾਕਮ, ਕਰਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਕੈਸਾ,
ਗੁਖਾਂ ਗਵਾਂਦ ਵੇਖੋ, ਆਰੇ ਵੀ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਤਨ ਮਨ ਵਿਕਾਰ ਭਿੱਜੇ, ਕਾਮੀ, ਕਰੋਧੀ, ਲੋਭੀ,
ਹੰਕਾਰ ਮੋਹ ਦਾ ਕੀੜਾ, ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਕਲ ਦਾ ਅਸਲ ਟਿਕਾਣਾ ਹੁੰਦੈ, ਚੁਪ ਦੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਅੰਦਰ।
ਘੁੰਮ ਘੁੰਮਾ ਕੇ ਵੇਖ ਲਿਆ ਮੈਂ, ਭਟਕਣ ਤੇਜ਼ ਤਰਾਰੀ ਅੰਦਰ।

ਬਿੜਕੇ ਪੈਰ, ਸੰਭਾਲ ਲਵੋਗੇ, ਪਰ ਨਾ ਭੁੱਲਿਓ ਅਸਲੀ ਮੰਤਰ,
ਬਿੜਕੀ ਜੀਭ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਹਸਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਸਾਰੀ ਅੰਦਰ।

ਇਸ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸੁਹਜ-ਸਲੀਕਾ, ਕੁਖ ਤੋਂ ਸਿਵਿਆਂ ਤੀਕ ਨਿਭੇਗਾ,
ਕਿਉਂ ਪਾਲਾਂ ਮੈਂ ਨਾਗ ਦੇ ਬੱਚੇ, ਮਨ ਦੀ ਸੌਚ ਪਟਾਰੀ ਅੰਦਰ।

ਉਹ ਖੁਸ਼ਬੋਈਆਂ ਕਿੱਥੇ ਮੋਈਆਂ, ਲੱਭਦਾ ਲੱਭਦਾ ਮੁੱਕ ਚੱਲਿਆ ਹਾਂ,
ਛੁੱਲਾਂ ਵੇਲੇ ਜੋ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸੀ, ਛੁੱਲਾਂ ਭਰੀ ਕਿਆਰੀ ਅੰਦਰ।

ਮਨ ਦਾ ਪੰਛੀ ਉੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਅੰਬਰੋਂ ਪਾਰ ਦੋਮੇਲ ਤੋਂ ਅੱਗੇ,
ਮਰ ਚੱਲੇ ਆਂ ਕੈਦੀ ਬਣ ਕੇ, ਕੈਸੀ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਅੰਦਰ।

ਤੋੜ ਕਿਉਂ ਜੰਜ਼ੀਰਾਂ ਪੈਰੋਂ, ਸੰਗਲ ਬੱਧੇ, ਨੱਕ ਨਕੋਲਾਂ,
ਅਗਨ ਲਗਨ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਭਰ ਕੇ ਸੱਟ ਕਰਾਰੀ ਅੰਦਰ।

ਵਕਤ ਹਿਸਾਬ ਲਵੇਗਾ ਇੱਕ ਦਿਨ, ਤਾਜ ਤਖਤ ਦੇ ਸਾਈਆਂ ਕੋਲੋਂ,
ਕਿੱਥੇ ਕਿੰਨੇ ਲੋਕ ਲਿਤਾੜੇ, ਮਰ ਗਏ ਜੋ ਲਾਚਾਰੀ ਅੰਦਰ।

ਵਰਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇੱਕ ਵੀ ਸੁਪਨਾ, ਹੋਇਆ ਜੇ ਸਾਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਸਮਝ ਲਵੋ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਪੱਲੇ, ਤਿੱਖੀ ਕਲਮ-ਕਟਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਪਿੱਠ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ, ਧੂੜ ਚੁਗਲੀਆਂ ਹੋਰ ਬੜਾ ਕੁਝ,
ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੁੰਦਿਆਂ, ਮੱਠੀ ਹੁਣ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਆ ਬੈਠਾ ਏ ਭੇਸ ਬਦਲ ਕੇ, ਅੱਜ ਫਿਰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਸਦੀਆਂ ਮਗਰੋਂ,
ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅਜੇ ਵੀ ਓਹੀ, ਤਾਹੀਉਂ ਸਾਡਾ ਯਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਆਪੋ ਅਪਣੇ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਖਾਤਰ, ਮਰ ਚੱਲੇ ਹੋ ਜੰਗਾਂ ਲੜਦੇ,
ਅਮਨ ਦੀ ਰਾਖੀ ਖਾਤਰ ਬਣਿਆ, ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਿਉਂ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸੰਗਤ ਦੇ ਵਿਚ ਪੰਗਤ ਲਾ ਕੇ, ਬਹਿ ਜਾਵੋ ਜੇ ਬਹਿਣਾ ਚਾਹੋ,
ਧਰਮਸਾਲ ਦਾ ਧਰਮ ਨਿਭਾਉ, ਇਹ ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਉੱਚੀ ਥਾਂ ਤੇ ਬੈਠਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ, ਕਰਾਂ ਸਲਾਮਾਂ, ਨਾ-ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ,
ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਵਾਂ ਪਿਤਾ ਪੁਰਖੀਆ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਉੱਚ ਨੀਚ ਦੇ ਝਗੜੇ ਝੇੜੇ, ਵਧਦੇ ਜਾਂਦੇ ਕੌਣ ਨਿਬੇੜੇ,
ਬੈਗਮਪੁਰ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਵਾਲਾ, ਵੱਸਦਾ ਕਿਉਂ ਸੰਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਖੁਸ਼ਬੂ ਦਾ ਛੁੱਲ ਤੋਂ ਵਿੱਛੜਨਾ, ਕੀਹ ਕਹਿਰ ਕਰ ਗਿਆ।
ਖਿੜਿਆ ਗੁਲਾਬ, ਆਪਣੇ, ਸਾਏ ਤੋਂ ਡਰ ਗਿਆ।

ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਸੀ ਵਕਤ ਨੇ,
ਸਿਦਕਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਵਾਸਤੇ, ਤਵੀਆਂ ਤੇ ਧਰ ਗਿਆ।

ਹੰਝੂ ਦਾ ਅੱਖ 'ਚ ਠਹਿਰਨਾ, ਆਉਣਾ ਨਾ ਬਾਹਰ ਨੂੰ,
ਧੜਕਣ ਨੂੰ ਏਹੋ ਹਾਦਸਾ, ਪੱਥਰ ਹੈ ਕਰ ਗਿਆ।

ਆਇਆ ਤੂੜਾਨ, ਆਣ ਕੇ, ਰੁਕਿਆ ਨਾ ਅਟਕਿਆ,
ਬਸਤੀ ਦੇ ਘਰ ਉਜਾੜ ਕੇ, ਖੰਡਰ ਹੈ ਕਰ ਗਿਆ।

ਕਿੱਥੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈਂ ਤੂੰ ਦਿਲ ਦੇ ਮਹਿਰਮਾ,
ਦੇ ਜਾ ਉਧਾਰ ਜਖਮ ਫਿਰ, ਪਹਿਲਾ ਤਾਂ ਭਰ ਗਿਆ।

ਗਰਜ਼ਾਂ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਸਾਗਰੀਂ, ਮੈਂ ਤੈਰਦਾ ਨਹੀਂ,
ਓਹੀ ਹੈ ਲਾਸ਼ ਬਣ ਗਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਤਰ ਗਿਆ।

ਖਵਰੇ ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕੀ ਆ ਗਿਆ,
ਟਾਹਣੀ 'ਤੋਂ ਛੁੱਲ ਤੋੜ ਕੇ, ਸਿਵਿਆਂ 'ਚ ਧਰ ਗਿਆ।

ਤੂੰ ਮੈਥੋਂ ਦੂਰ ਨਾ ਜਾਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇ ਆਸਰਾ ਕਰਕੇ।
ਮੈਂ ਕਿੱਦਾਂ ਜੀ ਸਕਾਂਗਾ, ਰੂਹ ਨੂੰ ਖੁਦ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਕਰਕੇ।

ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਦੋਸਤੀ ਤੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ,
ਮੈਂ ਜੇਕਰ ਤੁਰ ਰਿਹਾਂ ਅੱਜ ਤੀਕ ਤਾਂ, ਤੇਰੀ ਦੁਆ ਕਰਕੇ।

ਕਿਵੇਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਰੋਵਰ, ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹਾਂ,
ਜਦੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਲੋਕ, ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕਰਕੇ।

ਗੁਬਾਰਾ ਸ਼ਾਨ ਦਾ ਅੰਦਰੋਂ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਬਹੁਤ ਸੱਖਣਾ ਹੈ,
ਇਹ ਧਰਤੀ ਛੱਡ ਅੰਬਰ ਘੁੰਮਦਾ, ਫੌਕੀ ਹਵਾ ਕਰਕੇ।

ਅਜੰਤਾ ਤੇ ਅਲੋਗ ਵਿੱਚ ਜੇ ਅੱਜ ਬੋਲਦੇ ਪੱਥਰ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਭ ਲੱਗੀ, ਵੇਖ ਲਉ ਕੇਵਲ ਕਲਾ ਕਰਕੇ।

ਬੜਾ ਭੈ-ਭੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਹਨ੍ਹੇਗਾ, ਸੋਚ ਵਿਚ ਬੈਠਾ,
ਹੁਣੇ ਮੈਂ ਪਰਤਿਆ ਹਾਂ, ਓਸ ਨੂੰ ਮਨ 'ਚੋਂ ਵਿਦਾ ਕਰਕੇ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਨੂੰ, ਇਖਲਾਕ ਨੂੰ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮਿਲਦੀ,
ਕਦੇ ਸੂਲੀ, ਤਵੀ, ਸਰਹੰਦ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਰਬਲਾ ਕਰਕੇ।

□

ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਆਣ ਕੇ, ਫਿਰ ਦੂਰ ਤੂੰ ਜਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।
ਜੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਸਬੂਤਾ, ਖੂਬ ਵਿਚ ਆਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਅੰਬਰੀਂ ਲਿਸ਼ਕੋਰ ਕਰਕੇ, ਪਰਤ ਜਾਵੇਂ, ਬਿਜਲੀਏ,
ਨੇਰੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਰਾ, ਆਉਣ ਦਾ ਲਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਬਹਿਣ ਦੇ ਧੁੱਪਾਂ 'ਚ ਮੈਨੂੰ, ਰਹਿਣ ਦੇ ਆਕਾਸ਼ ਹੇਠ,
ਫੌਕੀਆਂ ਹਮਦਰਦੀਆਂ ਦਾ ਸਿਰ ਮਿਰੇ ਸਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਮੈਂ ਨਿਰੰਤਰ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮਹਿਕ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਾਲ,
ਤੇਜ਼ ਤੁਰ ਤੁਰ ਕੇ ਤੂੰ ਏਦਾਂ, ਦੂਰੀਆਂ ਪਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਜੇ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਤੂੰ ਆਪੇ, ਛੁੱਲ-ਪੱਤੇ ਤੋੜਨੇ,
ਵੇਲ, ਬੂਟੇ ਗਮਲਿਆਂ ਵਿਚ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਲਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਚਾਂਦਨੀ ਹੈ ਰਾਤ ਸਿਰ ਤੇ, ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਜਾਲ ਹੈ,
ਨਾ-ਮੁਰਾਦਾ, ਦੂਰ ਰਹਿ ਕੇ, ਨੇਰੂ ਤੂੰ ਪਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਇੱਕ ਹੀ ਮੌਸਮ ਖਿੜਨ ਦਾ, ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਾਂਭ ਲੈ,
ਤੂੰ ਹਵਾ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ, ਏਸ ਨੂੰ ਜਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

•

□

ਸ਼ਿਕਵੇ ਗਿਲੇ-ਗੁਜ਼ਾਰੀਆਂ ।
ਰੂਹ ਨੂੰ ਚੀਰਨ ਆਰੀਆਂ ।

ਤਾਅਨੇ, ਮਿਹਣੇ, ਤੋਹਮਤਾਂ,
ਪਰਬਤ ਨਾਲੋਂ ਭਾਰੀਆਂ ।

ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ,
ਹੁਣ ਤਾਂ ਫਿੱਕੀਆਂ ਯਾਰੀਆਂ ।

ਤਕੜਾ ਹੋ ! ਮੈਂ ਆ ਗਿਆ,
ਕਿਸ ਨੇ 'ਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ।

ਮਿਲਣ ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਦੇਂਦੀਆਂ,
ਇਹ ਜੋ ਚਾਰ-ਦੀਵਾਰੀਆਂ ।

ਆਲੂਣਿਆਂ ਵਿਚ ਪਰਤ ਕੇ,
ਸਾਂਭ ਲੈ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ।

ਰੂਹ ਨੂੰ ਰੱਖੀਂ ਸਾਂਭ ਕੇ,
ਟੂਣੇਹਾਰੀਆਂ ।

●

ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਲਕੰਦ ਘੋਲਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।
ਦਿਲ ਦੇ ਗੁੱਝੇ ਭੇਤ ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।

ਦੂਰ ਦੇਸ ਪਰਦੇਸ ਗੁਆਚੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ,
ਫਿਰਦੀ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਟੋਲਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।

ਲੋਗੀ ਤੋਂ ਵੈਣਾਂ ਤੱਕ ਇਹ ਹੀ ਨਿਭਦੀ ਹੈ,
ਲੰਘੇ ਖਹਿ ਕੇ ਰੂਹ ਕੌਲ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।

ਨਾ ਬਿੜਕੇ ਨਾ ਬਿੜਕਣ ਦੇਵੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ,
ਜੋਤ ਅਲਾਹੀ ਨਹੀਂ ਡੋਲਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।

ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲੋਗੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨੇ,
ਗੀਤ ਅਗੰਮੀ ਰਹੇ ਬੋਲਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।

ਧਰਤੀ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਸਾਂਭੇ, ਦਏ ਨਿਆਂ,
ਸਦਾ ਰਹੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਤੋਲਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।

ਕੁਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਾਂਭੇ ਬੁੱਕਲ 'ਚ,
ਧਰਮ ਭੈਣ ਹੈ, ਧਰਮ ਯੌਲ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।

ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਬਣੇ ਸਹਾਰਾ ਕੱਲਿਆਂ ਦਾ,
ਸਾਂਭੇ ਦਿਲ ਦੀ ਲਾਟ ਡੋਲਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।

ਸਦੀਆਂ ਲੰਮੀ ਅਗਨ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਵੀ,
ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਾਮ ਟੋਲਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।

ਮੇਰਾ ਹਮਦਰਦ ਜਦ ਆਵੇ, ਮੁਸੀਬਤ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
ਭਲਾ ਸੁਖ ਨਾਲ ਕਿਹੜਾ ਕਬਰ ਤੇ ਦੀਵਾ ਜਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕੁਝਿੱਕੀ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਤੇ ਈਮਾਨ ਜਦ ਵੇਖੇ,
ਅਜਬ ਹੈ ਜੋ ਮਸੀਹਾ, ਦੂਰ ਬਹਿ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਜਾਵਾਂ ਕਿੰਜ, ਡਾਢੀ ਸ਼ਰਮਸਾਰੀ ਏ,
ਮੇਰਾ ਕਿਰਦਾਰ ਮੈਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਦੇ ਅੱਗੇ, ਕਦੇ ਪਿੱਛੇ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਪੈੜ ਨੱਪਦਾ ਹੈ,
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੌਣ ਇਹ ਜੋ ਅਜਨਬੀ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਸੋਚਦਾਂ, ਉੱਗੇ ਉਜਾੜੀਂ, ਬਿਰਖ ਜਦ ਵੇਖਾਂ,
ਕਿਵੇਂ ਬਲਦੀ ਦੁਧਿਰੇ ਸੁਰਖ ਕੇਸੂ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜਮਾਨਾ ‘ਨਾਇਕ’ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਜੀਵਨਦਾਨ ਹੈ ਲੈਂਦਾ,
ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਚਾੜ੍ਹ ਫਾਂਸੀ, ਓਸ ਦੀ ਬਰਸੀ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਸਿਧਾ ਤੁਰ ਰਿਹਾਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਸੇਧੇ, ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਨਾਂ,
ਮੇਰੇ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਬਿਨ ਕੌਣ ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

□

ਮੁਸੀਬਤ ਪੈਣ ਤੇ ਹਰ ਆਦਮੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।
ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਆਪ ਦੱਸੋ, ਓਸ ਵੇਲੇ ਕੌਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਕੁਤਕੁਤਾਰੀ ਆਪ ਹੀ ਵੇਖੋ,
ਖੁਦਾ ਖੁਦ ਆਪ ਸਾਹਵੇਂ ਬੈਠ ਕੇ ਕਿੰਜ ਖਿੜਖਿੜਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਹਿਮਤ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਸਤੇ, ਰਹਿਮਤ ਜਦੋਂ ਮੰਗੋ,
ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਆਦਮੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਅੱਲ੍ਹਾ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਤ ਵੇਲੇ ਲੰਘਾਵੈ, ਪਰਭਾਤੀਆਂ ਗਾਉਂਦਾ,
ਇਵੇਂ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਰੱਬ ਆਪ ਹੀ ਕੋਈ ਸੁਰ ਅਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿਰਖ ਦੀ ਟੀਸੀ ਤੇ ਝੂਮੇ ਜਦ ਕਰੂਬਲ ਤਾਂ,
ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਜਾਪਦੇ, ਰੱਬ ਵਜਦ ਅੰਦਰ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਛੁੱਲਾਂ ਚੇ ਰੰਗ ਭਰਦੈ, ਜਾਂ ਆਵੇ ਰਸ ਅਨਾਰਾਂ ਚੇ,
ਮੇਰਾ ਬਲਿਹਾਰੀਆ ਕੁਦਰਤਿ ਚੇ ਸਿਧਾ ਆਪ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਝੂਮਣ ਸ਼ਰੀਂਹ ਦੇ ਛਣਕਣੇ ਜਾਂ ਸਣ ਦੀਆਂ ਫਲੀਆਂ,
ਤਾਂ ਜਾਪੇ ਖੁਦ ਖੁਦਾ ਹੀ ਰੂਹ ਦੀਆਂ ਤਰਬਾਂ ਹਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਅਹਿਸਾਸ ਤੋਂ ਬਿਨ ਤਰੇਲ ਮੌਤੀ ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ,
ਕਿਵੇਂ ਅਸਮਾਨ ਰਾਤੀਂ, ਤਰਲ ਹੋ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

•

□

ਜੇ ਕਿਰਤੀ ਦਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਬਣਿਆ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਹਰ ਮੁਟਿਆਰ ਦੇ ਖੂਬੇ 'ਚ ਤਾਹੀਉਂ, ਕਾਮਾ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹਰ ਮਾਂ ਹੁੰਦੀ ਵੱਡੀ ਬੁੱਕਲ, ਪੁੱਤਰ, ਧੀਆਂ, ਟੱਬਰ ਸਾਂਭੇ,
ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉੱਤੇ ਫਿਰ ਕਿਉਂ, ਮਮਤਾ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਏਸ ਜਵਾਨੀ ਦਰਿਆ ਛੱਕੇ, ਪਰਬਤ ਚੀਰੇ,
ਅੱਜ ਵੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਏਨੀ ਵੀ ਲਾਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਲੈਨਿਨ ਬਾਬੇ ਠੀਕ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਕੁਝ ਸੁਣਦੇ ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਰ,
ਓਹੀ ਦੱਸਦਾ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਚਿਹਰਾ, ਰੋਗੀ ਜਾਂ ਬੀਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਵਾਲਿਊ ਸੌਚੋ, ਅਗਨ, ਲਗਨ ਤੇ ਵੇਰਾ ਜਵਾਨੀ,
ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਇਹ ਆਦਿ-ਜੁਗਾਦੀ, ਇਹ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਚੌਂਕ ਚੁਰਸਤੇ ਮੱਲ ਕੇ ਬੈਠੇ, ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਇਹ ਮੰਗਣਹਾਰੇ,
ਇਹਨਾਂ ਤਾਈਂ ਦਾਨ-ਦਖਸ਼ਣਾ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਉਪਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹਰ ਕੁਰਸੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਬੈਠੇ, ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਵਰਦੀਆਂ ਵਾਲੇ,
ਹੱਕ ਸੱਚ ਇਨਸਾਫ਼ ਦਾ ਰਾਖਾ, ਇੱਕ ਵੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

●

□

ਉਸ ਦਿਨ ਅੰਬਰ ਕਾਲਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਾਡਾ ਯਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।
ਹਾਸੇ ਤੁਰ ਗਏ, ਮਹਿਫਲ ਛੱਡ ਕੇ, ਸਾਡੇ ਚੌਂ ਸਰਦਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਸੁਰ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਉਡੀਕ ਰਹੇ ਨੇ, ਆ ਜਾਵੇਗਾ ਰਾਤ-ਬ-ਰਾਤੇ,
ਮੁੜਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੁਪਨੇ ਵਾਂਗੂ, ਬਿਨ ਕੀਤੇ ਇਕਰਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਸ਼ਬਦ ਤੇਰੇ ਦਾ, ਤੇਰੇ ਮਗਰੋਂ, ਕੀਹ ਬਣਨਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ,
ਗੱਠੜੀ ਬੰਨ੍ਹੀ, ਬਿਨ ਦੱਸੇ ਉਹ, ਲੈ ਕੇ ਰੂਹ ਤੇ ਭਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵੀ ਫੌਲੇ ਸਾਰੇ, ਧਰਤੀ ਭਾਲੀ, ਅੰਬਰ ਗਾਹਿਆ,
ਸੂਰਜ ਕਿਰਨ ਮਿਲੀ ਤੇ ਮਿਲ ਕੇ, ਅਹੁ ਅੰਬਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਏਨਾ ਵੀ ਨਿਰਮੋਹਾ ਹੋਣਾ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਕਿੱਥੋਂ ਸਿੱਖਿਆ,
ਰੂਹ ਦਾ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਪਿਆਰਾ, ਏਨਾ ਕਹਿਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਦਮ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਜਦ ਤਾਂ ਵੇਖੋ, ਕਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਉੱਡਿਆ ਫਿਰਿਆ,
ਦਮ ਟੁੱਟਿਆ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਮਗਰੇ, ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇਤਬਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਮੀਸ਼ਾ, ਤਖਤ ਉਜਾੜ ਗਿਆ ਤੇ ਚੰਦ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਠਾਕੁਰ ਤੁਰਿਆ,
ਦੀਪਕ ਬੁਝਿਆ, ਮੁਰਸ਼ਦ ਤੁਰਿਆ, ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਜਗਤਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

•

ਅਕੀਦਾ ਤੁਰਨ ਦਾ ਕਰੀਏ ਤੇ ਅੰਬਰ ਧਰਤ ਗਾਹ ਲਈਏ।
ਕਿ ਚੁੱਭੀ ਮਾਰ ਕੇ ਸਾਗਰ 'ਚ, ਇਸ ਦੇ ਤਲ ਦੀ ਥਾਹ ਲਈਏ।

ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਰੀੜ ਦੀ ਖੱਡੀ, ਬੇਗਾਨਾ ਸੂਤ ਬੁਣਦੇ ਹਾਂ,
ਚਲੋ ਚਾਵਾਂ ਦੇ ਰੂੰ ਨੂੰ ਪਿੰਜ ਕੇ, ਚਰਖੀ ਹੀ ਡਾਹ ਲਈਏ।

ਅਸੀਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਰਕਾਂ ਤੋਂ, ਇੱਕ ਵੀ ਸਬਕ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ,
ਚਲੋ ਅਪਣੇ ਗਲਾਂ 'ਚੋਂ ਇਹ ਪੁਰਾਣਾ ਤੌਕ ਲਾਹ ਲਈਏ।

ਅਸਾਨੂੰ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਜੋ, ਦੂਰ ਤੁਰ ਗਏ ਨੇ,
ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦਾ ਭਾਰ ਲਾਹ ਲਈਏ।

ਕਦੇ ਵੀ ਧਾਰ ਖੰਡੇ ਦੀ ਤੇ ਤੁਰਦੇ ਅਟਕ ਨਾ ਜਾਣਾ,
ਮੁਕਾਈਏ ਸਫਰ ਪਹਿਲਾਂ, ਫੇਰ ਮਗਰੋਂ ਬਹਿ ਕੇ ਸਾਹ ਲਈਏ।

ਕਦੇ ਵੀ ਜਿਸਮ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਬੂ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਆਉਣ ਨਾ ਦੇਣਾ,
ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਧੜਕਣ ਮੇਲ ਦੀ ਨੂੰ, ਦਿਲ ਤੋਂ ਚਾਹ ਲਈਏ।

ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਤੀਕ ਇਸ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਖਸਲਤ ਖੁਦ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ,
ਚਲੋ ਦਾਨਿਸ਼ਵਰੀ ਦੀ ਧਰਤ ਨੂੰ ਖੁਦ ਆਪ ਵਾਹ ਲਈਏ।

ਧੜਕਣਾਂ ਵਿਚ ਚੋਰ ਵਾਂਗੂ, ਤੂੰ ਕਦੇ ਆਇਆ ਨਾ ਕਰ।
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਆਖ ਕੇ ਤੂੰ ਹੌਸਲਾ ਢਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਅੱਖ ਤੋਂ ਅੱਖ ਤੀਕ ਤੁਰਦਾ ਨੂਰ ਸਿੱਧੀ ਸੇਧ ਵਿੱਚ,
ਤੂੰ ਮੁਹੱਬਤ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ, ਰਾਹ 'ਚ ਉਲਝਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ, ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਗਿਆਂ,
ਯਾਦ ਆਖੇ ਲੱਗ ਕੇ, ਤੂੰ ਮਗਰ ਵੀ ਆਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿਰਖ ਨੂੰ, ਤਪਦੇ ਥਲਾਂ ਵਿਚ ਕੀਹ ਕਰਾਂ,
ਮਿਹਰ ਕਰ ਤੂੰ, ਦਿਲਜਲੇ ਨੂੰ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਖਿੜਦੀਆਂ ਸਰੋਂਆਂ ਜਦੋਂ, ਕਣਕਾਂ 'ਚ ਤਿੱਤਰ ਬੋਲਦੇ,
ਓਸ ਰੁੱਤੇ ਯਾਦ ਆ ਕੇ, ਪਰਖ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਛਾਵੇਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾਂ ਜਿੰਦਗੀ ਤੇ ਚੁੱਪ ਰਹਾਂ,
ਪਰਤ ਜਾਹ ਇਹ ਛਤਰ ਲੈ ਕੇ, ਸਿਰ ਮਿਰੇ ਸਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਨਿੱਕੀਆਂ ਗਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ, ਮੈਂ ਨਾ ਜਿੰਦੇ ਉਲਝਣਾ,
ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਖਾਹ-ਮ-ਖਾਹ ਜਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਸੁਣਿਆ ਕਰ ਤੂੰ, ਅੰਬਰ ਵਿਚ ਜੋ ਤਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ।
ਵੇਖ ਕਿਵੇਂ, ਜਿਉਂ ਵਖ਼ਤਾਂ ਮਾਰੇ, ਸਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅੱਬਰੂ ਡਲੁਕਣ, ਠੰਡੀਆਂ ਆਹਾਂ ਭਰਨ ਪਏ,
ਗਤ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਸੁਣ ਲੈ ਕੀਹ ਦੁਖਿਆਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਸੁਣੋ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਜ ਕਿਉਂ ਲੱਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਏ,
ਗਿਰਗਿਟ ਵਰਗੇ ਬੰਦੇ ਬੇਇਤਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਸਿਦਕ ਸਥੂਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਤਾਈਂ, ਚੀਰ ਚੀਰ ਕੇ ਹਾਰ ਗਏ,
ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਜਾਲਮ ਦੇ ਘਰ ਆਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਬੈਠ ਰਹੋ ਤਾਂ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ, ਚੁਪ ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ,
ਤੁਰ ਪਉ ਤਾਂ ਫਿਰ ਅੰਨ੍ਹੇ ਬੋਲੇ ਸਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਕਹੀਆਂ ਤੇ ਅਣਕਹੀਆਂ ਰਲ ਕੇ, ਦਰਦ ਸਮੁੰਦਰ ਭਰ ਚੱਲਿਆ,
ਪਲਕੀਂ ਡੱਕੇ ਹਾਉਂਕੇ ਹੰਝੂ, ਖਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਸਾਡੇ ਪੁੱਤਰ ਕਿੱਥੇ ਤੁਰ ਗਏ, ਸੁਣਿਐਂ ਸ਼ਹਿਰੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ,
ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੱਚੇ ਕੌਠੇ, ਢਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਵੇਖ ਲੈ ਦਿਲ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਵੇਖ ਲੈ।
ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਹੈ, ਏਸ ਅੰਦਰ ਵੇਖ ਲੈ।

ਦਿਲ ਨਿਰੰਤਰ ਧੜਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਜਗਹ,
ਬਿਨ ਇਮਾਰਤ ਤੋਂ ਉਹ ਮੰਦਰ ਦੇਖ ਲੈ।

ਮੈਂ ਵੀ ਨਾਰੋਵਾਲ ਨੂੰ ਹਾਂ ਤਰਸਦਾ,
ਤੂੰ ਵੀ ਆ, ਰਾਹੋਂ ਜਲੰਧਰ ਵੇਖ ਲੈ।

ਰਾਹਜ਼ਨ ਰਾਹਾਂ 'ਚ ਬਹਿ ਗਏ ਆਣ ਕੇ,
ਰਹਿਬਰੀ ਬਣਿਆ ਆਡੰਬਰ ਦੇਖ ਲੈ।

ਜੋ ਵੀ ਮਾਲਕ ਚਾਹ ਰਿਹਾ ਉਹ ਬੋਲਦੈ,
ਵਕਤ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਕਲੰਦਰ ਵੇਖ ਲੈ।

ਹੱਥ ਵੀ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨੋਂ ਹਟ ਗਏ
ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਗਰਜ਼ਾਂ ਦੇ ਜੰਦਰ ਵੇਖ ਲੈ।

ਬੇ ਜ਼ਮੀਰੇ ਮਾਣਦੇ ਨੇ ਡੋਲੀਆਂ,
ਕਲਯੁਗੀ ਕੌਝਾ ਸਵੰਧਰ ਦੇਖ ਲੈ।

□

ਮੁੱਹਿੰਬਤ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਭੁਦਕੁਸ਼ੀ ਹੈ।
ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਆਖਣ ਬੰਦਰੀ ਹੈ।

ਕਦੇ ਇਕਰਾਰ ਤੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ,
ਨਿਰੰਤਰ ਖੂਬਸੂਰਤ ਦਿਲ ਲਗੀ ਹੈ।

ਗੁਆਚੀ ਪੈੜ ਲੱਭਣੀ ਸ਼ੁਭਰ ਵਾਲੀ,
ਕਿਸੇ ਸੱਸੀ ਦੀ ਕੈਸੀ ਸਾਦਰੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਹੋਵਾਂ,
ਨਿਰੰਤਰ ਨਾਲ ਤੁਰਦੀ ਤਿਸ਼ਨਗੀ ਹੈ।

ਕਿਤੇ ਵੀ ਬਹਿਣ ਨਾ ਦੇਵੇ ਘੜੀ ਪਲ,
ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ 'ਚ ਜੋ ਆਵਾਰਗੀ ਹੈ।

ਕਿਵੇਂ ਮਕਤਲ 'ਚ ਆ ਕੇ ਪਰਤ ਜਾਵਾਂ,
ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਮੁਤਾਬਕ ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ ਹੈ।

ਹਵਾ ਵਿਚ ਛੈਲ ਗਈ ਹੈ ਮਹਿਕ ਜਿੱਦਾਂ,
ਮੁੱਹਿੰਬਤ ਇਹ ਤੇਰੀ ਦਰਿਆਦਿਲੀ ਹੈ।

●

□

ਧਰਮ ਕਰਮ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਖਾਤਰ, ਵਕਤ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਕੂੜ ਅਮਾਵਸ ਏਨੀ ਗੂੜ੍ਹੀ, ਸੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤਨ ਦੇ ਨੇੜੇ, ਮਨ ਤੋਂ ਦੂਰੀ, ਮਿਟੀ ਨੂੰ ਮਿਟੀ ਹੈ ਲੱਭਦੀ,
ਰੂਹ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਜੋੜੀਂ ਮਿਤਰਾ, ਦਿਲ ਤਾਂ ਜਲਦੀ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚੰਨ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਧਰ ਜਾ ਦੀਵਾ ਦਿਲ ਦੇ ਮੰਦਰ,
ਮਿਲ ਜਾਵੇਂ ਤਾਂ ਸੁਰਖ ਸਵੇਰਾ, ਫਿਰ ਸੂਰਜ ਬਿਨ ਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰੂਹ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨਜ਼ੀਕ ਜਹੀ ਏਂ, ਤੂੰ ਚਾਨਣ ਦੀ ਲੀਕ ਜਹੀ ਏਂ,
ਤੇਰੇ ਨੈਣੀਂ ਡੁੱਬਿਆ ਬੰਦਾ, ਸੁਣਿਐ ਮਰ ਕੇ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਅੱਜ ਤੀਕ ਸਮਝ ਨਾ ਆਇਆ, ਧਰਤੀ ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਸਮਝਾਇਆ,
ਸ਼ਾਮੀਂ ਲੁਕਦਾ ਫਿਰਦੈ ਸੂਰਜ, ਲੋਕੀਂ ਸਮਝਣ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਿਉਂ ਬਿਰਖਾਂ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹੋਂ ਹਿਲਾਵੇਂ, ਤਿੜਕੇ ਆਲੂਣਿਆਂ ਦੇ ਢਾਹਵੇਂ,
ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਮਾਸੂਮ ਪਰਿਦਾ, ਟਾਹਣੀ ਹਿੱਲਿਆਂ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਘਰ ਦੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਅੰਦਰ, ਖੇਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਬੀਜਾਂ,
ਹਰੀ ਕਚੂਰ ਕਿਆਰੀ ਮੇਰੀ, ਖਵਰੇ ਕਿਹੜਾ ਚਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

•

ਜਿੰਦੇ ਮੇਰੀਏ ਨਾ ਹੋਵੀਂ ਕਦੇ ਏਨੀ ਤੂੰ ਉਦਾਸ।
ਬੁੱਤ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਕੱਲਾ, ਉੱਡੇ ਹੋਸ਼ ਤੇ ਹਵਾਸ।

ਏਸ ਜਿੰਦਗੀ 'ਚ ਸੋਹਣੇ ਛੁੱਲ ਕੀਹਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਏ,
ਕਿਤੇ ਕੰਡਿਆਂ ਦੀ ਸੇਜ ਕਿਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਗਲਾਸ।

ਵੇਖ ਆਪਣੇ ਤੌਂ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਮੇਲਾ,
ਏਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫੇਲ੍ਹ ਅਤੇ ਕੋਈ ਕੋਈ ਪਾਸ।

ਤੇਰੇ ਕੌਲ ਕੌਲ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਨੇ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ,
ਕਦੇ ਉੱਡਣੇ ਪਰਿੰਦੇ, ਖੂਬ ਹੋਣ ਨਾ ਉਦਾਸ।

ਜਿਵੇਂ ਛੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਰਹਿਣ 'ਕੱਠੇ,
ਉਵੇਂ ਸੁਰ ਅਤੇ ਤਾਲ ਹੁੰਦੇ ਗੀਤ ਦਾ ਲਿਬਾਸ।

ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ 'ਚੋਂ ਵੇਖ ਅਤੇ ਸਾਹਾਂ 'ਚੋਂ ਪਛਾਣ,
ਏਥੇ ਹਾਉਕਿਆਂ ਦੇ ਵਾਂਗ ਮੇਰੀ ਚੁਪ ਦਾ ਨਿਵਾਸ।

ਦਿਲਾ ਐਵੇਂ ਨਾ ਤੂੰ ਪਰਖਾਂ 'ਚ ਪਾਇਆ ਕਰ ਮੈਨੂੰ,
ਤੇਰੀ ਟਿਕ ਟਿਕ ਟਿਕ ਦਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਧਰਵਾਸ।

ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਮੇਟਿਆ ।
ਦਰਦਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕਿੱਦਾਂ, ਚੁਪ 'ਚ ਸਮੇਟਿਆ ।

ਅੱਗ ਦੇ ਅਨਾਰ ਕਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਫੜੀਂ ਨਾ,
ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਾਰੂਦ ਹੁੰਦੈ, ਇਹਦੇ 'ਚ ਲਪੇਟਿਆ ।

ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਤੇਰਾ ਮੇਰਾ ਸੰਗ ਸਾਬ ਜ਼ਿੰਦਗੀ,
ਖੇਡਿਆਂ ਦੇ ਚੱਲੀ ਤੇਰੀ ਹੀਰ ਵੇ ਰੰਝੇਟਿਆ ।

ਛਮਕਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਖਾ ਕੇ ਹੱਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰੌਂ ਗਿਆ,
ਭੁੱਲੇ ਨਾ ਗੁਲਾਬੀ ਨੂਰ ਸੇਜ ਉੱਤੇ ਲੇਟਿਆ ।

ਵੰਝਲੀ ਬਣਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਹੋਠਾਂ ਉੱਤੇ ਰੱਖ ਲੈ,
ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਸੁਰ ਮੈਂ ਮਿਲਾਊਂ ਵੇ ਰੰਝੇਟਿਆ ।

ਕੱਜ ਲੈ ਨੰਗੇਜ਼ ਰੂਹ ਦਾ ਜਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਚੀਰ ਕੇ,
ਸੱਚ ਦਿਆ ਤਾਣਿਆ ਤੇ ਸੁੱਚ ਦਿਆ ਪੇਟਿਆ ।

ਤੈਨੂੰ ਕੀਹ ਮੁਹੱਬਤਾਂ ਦੀ ਸਾਰ ਮਹਿਲਾਂ ਵਾਲਿਆ,
ਰਾਜ ਭਾਗ ਵਾਲਿਆ ਵੇ ਰਾਜੇ ਦਿਆ ਬੇਟਿਆ ।

□

ਮੋਤੀ ਮੋਤੀ ਤੇਰੇ ਹੋ ਗਏ।
ਅੱਥਰੂ ਅੱਥਰੂ ਮੇਰੇ ਹੋ ਗਏ।

ਗਾਮ ਦੇ ਬੱਦਲ ਕਰ ਕਰ ਹੱਲੇ,
ਮੇਰੇ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਹੋ ਗਏ।

ਤੂੰ ਵਿੱਛੜੀ ਤਾਂ ਰਾਤ ਪਈ ਸੀ,
ਮਿਲਿਆਂ ਸੌਨ ਸਵੇਰੇ ਹੋ ਗਏ।

ਬਿਨ ਬੋਲੇ ਜਦ ਲੰਘੀ ਕੋਲੋਂ,
ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਹੋ ਗਏ।

ਚਾਵਾਂ ਨੇ ਗਲਵੱਕੜੀ ਪਾਈ,
ਤੇਰੇ ਵੀ ਸਾਹ ਮੇਰੇ ਹੋ ਗਏ।

ਦੀਵਾਲੀ ਦਿਲਦਾਰ ਨਾਲ ਹੈ,
ਰੌਸ਼ਨ ਵੇਖ ਬਨੇਰੇ ਹੋ ਗਏ।

•

ਬਹਿ ਨਾ ਜਾਵੀਂ ਅੰਦਰ ਲੁਕ ਕੇ ਤੇਜ਼ ਹਵਾਵਾਂ ਕੋਲੋਂ ਡਰ ਕੇ।
ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਜੀ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਏਦਾਂ ਰੋਜ਼ ਦਿਹਾੜੀ ਮਰ ਕੇ।

ਸੀਸ ਤਲੀ ਤੇ ਧਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਹੱਕ, ਸੱਚ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੇ ਰਾਖੇ,
ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮਰਦ ਅਗੰਮੜੇ, ਅੱਜ ਤੱਕ ਜੀਂਦੇ ਏਸੇ ਕਰਕੇ।

ਆਦਮੀਆਂ ਤੋਂ ਬਣ ਚੱਲੇ ਨੇ, ਲੋਕੀਂ ਵੇਖੋ ਰੀਂਘਣਹਾਰੇ,
ਮਾਇਆ ਖਾਤਰ ਧਰਮ ਰਾਵਾਇਆ, ਕੁਰਸੀ ਪੈਰੀਂ ਸਿਰ ਨੂੰ ਧਰ ਕੇ।

ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਰਾਖੀ, ਸਭ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਰੇਗਾ,
ਰਿਸ਼ਤੇ, ਨਾਤੇ, ਸਿਦਕ, ਸਲੀਕਾ ਚੌਗੀ ਹੋਇਆ ਏਸੇ ਕਰਕੇ।

ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਜਦ ਵੀ ਵੇਖਾਂ, ਜਿੰਦਗੀ ਤੇਰਾ ਸ਼ੁਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰਾਂ,
ਤੂੰ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਸਾਬਤ ਰੱਖਿਆ, ਰੋਜ਼ ਨਵੇਂ ਸਦਮੇ ਨੂੰ ਜਰ ਕੇ।

ਮਾਂ ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਤੁਰ ਗਈ ਭਾਵੇਂ, ਅਣਦਿਸਦੇ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਕਿਧਰੇ,
ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਚੌਮੁਖੀਏ ਜਗਦੇ, ਅੱਜ ਵੀ ਜਿੱਥੇ ਗਈ ਸੀ ਧਰ ਕੇ।

ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਨਾ ਸੀਮਾ ਦਿਸਦੀ, ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਦਾ ਜਿਸਮ ਨਾ ਕੋਈ,
ਮਹਿਕ ਮਹਿਕ ਲਟਬੰਗਾ ਤਨ ਮਨ, ਉੱਡਦਾ ਧਰਤ ਕਲਾਵੇ ਭਰ ਕੇ।

ਕੱਚੇ ਰਾਹਾਂ ਦੇ ਪਾਂਧੀ ਨੂੰ, ਧਰਤੀ-ਮਾਤ ਸੰਭਾਲਣਹਾਰੀ,
ਮੂੰਹ ਦੇ ਭਾਰ ਤਿਲਕਿਆ ਮੈਂ ਤਾਂ, ਇਹ ਤੇਰੀ ਸੰਗਮਰਮਰ ਕਰਕੇ।

ਤੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਿਧਰੇ, ਸੁੱਤਾ ਸਮਝ ਪਰਤ ਨਾ ਜਾਵੀਂ,
ਨੀਂਦਰ ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ, ਜਾਗ ਰਿਹਾਂ ਬੱਸ ਤੇਰੇ ਕਰਕੇ।

□

ਏਸ ਵਤਨ ਦਾ ਹੁਣ ਕੀਹ ਕਰੀਏ।
ਬੀਜੋਂ ਫਸਲਾਂ ਉੱਗਣ ਸਰੀਏ।

ਗਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਉਲੜ ਗਈ ਏਂ,
ਨੀ ਅੰਬਰ ਦੀ ਕੋਮਲ ਪਰੀਏ।

ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ,
ਆ ਜਾ ਅਪਣੀ ਚੁੱਪ ਤੋਂ ਡਰੀਏ।

ਬਣ ਜਾ ਹੋਕਾ, ਬੋਲ ਨੀ ਅਣਖੇ,
ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਐ ਕਿਉਂ ਹਾਉਕੇ ਭਰੀਏ।

ਘੁੰਮਦੇ ਪਹੀਏ ਇੱਕੋ ਥਾਂ ਤੇ,
ਨਾ ਹੀ ਜੀਵੀਏ, ਨਾ ਹੀ ਮਰੀਏ।

ਯਾਦਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾਵਣ ਨਾ ਰਸਤੇ,
ਦੀਵੇ ਬਾਲ ਬਨੇਰੇ ਧਰੀਏ।

ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹਾਂ,
ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦੱਸ ਕੀਹ ਕਰੀਏ ?

●

ਆਰ ਪਾਰ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਵੇਖ ਲਉ ਸਵਾਸ ਹੈ।
ਨੱਚਦਾ ਵਜੂਦ ਜੀਕੂੰ ਕੱਚ ਦਾ ਗਲਾਸ ਹੈ।

ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਝਾਂਜਰਾਂ ਤੇ ਘੁੰਗਰੂ ਕਮਾਲ ਨੇ,
ਸੁਰ ਨਾਲ ਮੇਲਾ ਪੂਰਾ, ਹੋਸ਼ ਤੇ ਹਵਾਸ ਹੈ।

ਮਨ 'ਚ ਉਮੰਗ ਅਤੇ ਤਨ 'ਚ ਤਰੰਗ ਦਿੱਸੇ,
ਖੁਸ਼ਬੂ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਹੈ।

ਅੱਡੀਆਂ 'ਚ ਜੋਰ ਪੂਰਾ, ਤਲੀਆਂ 'ਚ ਤਾਲ ਵੀ,
ਗਿੱਧਿਆਂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਪੱਲੇ, ਜਾਦੂ ਕੋਈ ਖਾਸ ਹੈ।

ਗਤ ਰਾਣੀ ਸਾਹਾਂ 'ਚ ਸੁਰੰਧ ਵਾਂਗ ਮਹਿਕਦੀ,
ਏਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਪੱਕੀ, ਦਿਲ 'ਚ ਨਿਵਾਸ ਹੈ।

ਤਪਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਨੀਰ ਪਾ ਮੁਹੱਬਤੇ,
ਮਹਿਕਣੇ ਗੁਲਾਬ ਏਥੇ ਪੱਕਾ ਧਰਵਾਸ ਹੈ।

ਦਿਲ ਦਿਲਗੀਰ ਤੇ ਆਹ ਅੱਖੀਆਂ 'ਚ ਨੀਰ ਵੀ,
ਏਸ ਦੀ ਦਵਾਈ, ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ।

ਧਰਮ ਕਰਮ ਦੇ ਰਾਖੇ ਵੇਖੋ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।
ਤਾਂ ਹੀ ਸੁਪਨੇ ਜੰਮਣੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਢਾਕੇ ਏਸੇ ਕਰਕੇ,
ਰਖਵਾਲੇ ਹੀ ਅੱਖਾਂ ਲਾਂਭੇ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਹੋ ਮਨ ਮੇਰੇ, ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ, ਏਹੀ ਵੇਲਾ,
ਚੁੱਪ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਪਾਪ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਉੱਘ ਰਹੇ ਨੇ ਹੱਕ ਸੱਚ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੇ ਰਾਖੇ,
ਕੂੜ ਅਮਾਵਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤਾਰੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਮੈਂ ਤਾਂ ਚੌਂਕੀਦਾਰ, ਅਵਾਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਹੀ ਹੈ,
ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਮਾਲਕ, ਜਦ ਵੀ ਘਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਧਰਤੀ ਪੁੱਤਰ ਬਿਰਖ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ ਧੁੱਪੇ, ਛਾਵੇਂ,
ਮਾਂ ਸਦਕੇ ਇਹ ਕਿੰਨੇ ਸਦਮੇ ਜਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਤੂੰ ਤੀਲ੍ਹੀ ਨੂੰ ਬਾਲ, ਮਸ਼ਾਲਾਂ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਪਉ,
ਗੂੜ੍ਹੇ ਨੇਰੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅਕਸਰ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

□

ਦਰਦ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮਨ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਰਣ ਦੁਹੇਲਾ, ਸੌਚ ਸੌਚ ਮਨ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਰੂਬਲ ਵਿੱਚ ਖਿੜ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਵਾਹਵਾ ਹੀ ਛੁੱਲ ਰੰਗ ਬੰਗੇ,
ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ ਦਾ ਜਲਵਾ ਵੇਖੋ, ਕੈਸਾ ਜਾਦੂ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਲ ਦਾ ਭਰਮ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਪੈਂਦਾ, ਥਲ ਅੰਦਰ ਝਲਕਾਰੇ ਵਾਂਗ੍ਹੀ,
ਸ਼ਾਇਦ ਇਵੇਂ ਹੀ ਕੱਚਾ ਭਾਂਡਾ, ਪਾਰ ਝਨਾਂ ਨੂੰ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਛੂੰਘੇ ਨੈਣੀਂ, ਵੇਖੀਂ ਸੁਪਨਾ ਛੁੱਬ ਨਾ ਜਾਵੇ,
ਡਾਢਾ ਰੱਬ ਵੀ ਮਹਿੰਗੇ ਮੋਤੀ, ਹੰਝੂਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਧਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰੂਹ ਵਾਲੇ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਦੀਵਾ, ਜਗਦਾ ਮਘਦਾ ਰੱਖੀਂ ਜਿੰਦੇ,
ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਲਿਸ਼ਕਾਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ, ਜਿਸਮ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀਟ ਪਤੰਗੇ, ਖੁਦ ਨੂੰ ਆਖੋਂ ਆਲਮ ਫਾਜ਼ਲ,
ਹੇ ਮਨ ਮੇਰੇ, ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ, ਏਦਾਂ ਰਿਸ਼ਤਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਬਰ ਸਿਦਕ ਸੰਤੋਖ ਹਮੇਸ਼ਾਂ, ਵੀਰੋ ਮੇਰੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਿਣਾ,
ਸਾਥ ਸੁਹੇਲਾ ਹੋਵੇ ਜੇਕਰ, ਦਿਲ ਵੀ ਸਦਮੇ ਜਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

•

ਸਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਗਏ ਨੇ ਅੱਗ ਦੇ ਅਨਾਰ।
ਐਵੇਂ ਭੋਲਿਆਂ ਪਰਿਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਜ਼ ਤਾਂ ਨਾ ਮਾਰ।

ਵੇਖੋ ਕਿੱਠੀ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ, ਜਿਹੜਾ ਕੀਤਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ,
ਚੁਗੇ ਤਲੀਆਂ ਤੋਂ ਚੋਗ ਹੋ ਗਏ ਮੌਤ ਲਈ ਤਿਆਰ।

ਤੁਸੀਂ ਜਾਗਦੇ, ਜਗਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਟਾਹਣੀਆਂ ਦੀ ਚੁਪ,
ਗੀਤ ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ, ਕੱਢ ਲਵੇਰੀ ਬਹਾਰ।

ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਇਹ ਧੁੜਕੂ, ਜਿਉਣ ਹੀ ਨਾ ਦੇਵੇ,
ਨੰਗੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤਾਰ ਤੇ ਮਾਸੂਮ ਜੇਹੀ ਡਾਰ।

ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ, ਕਿਸੇ ਸੱਚ ਨਹੀਉਂ ਕਹਿਣਾ,
ਵੇਖ ਤੋਤਲੇ ਮਾਸੂਮ ਬੋਟ, ਕਹਿਰ ਨਾ ਗੁਜ਼ਾਰ।

ਵੇਖ ਧਰਤੀ ਆਕਾਸ਼ ਤੇ ਪਾਤਾਲ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣ,
ਤੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗੂ ਫੇਰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ।

ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਾਂ ਅੱਜ ਤੀਕ ਜਿੰਨੀ ਦੁਨੀਆਂ ਮੈਂ ਜਿੱਤੀ,
ਸੁੱਚੇ ਸ਼ਬਦ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮੇਰਾ ਬਣੇ ਹਬਿਆਰ।

□

ਵੇਖ ਥਲਾਂ ਵਿਚ ਰੰਗ ਰੱਤੀ ਸੱਜਰੀ ਸਵੇਰ |
ਰੱਬ ਲਿਖੀਆਂ ਨੇ ਰੇਤੇ ਉੱਤੇ ਗਜ਼ਲਾਂ ਚੁਫੇਰ |

ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ 'ਚ ਕੇਰਦੇ ਨੇ ਕੱਲਾ ਕੱਲਾ ਬੀਜ,
ਚੱਲ ਸੁਪਨੇ ਤੂੰ ਸੁਨਿਆਂ ਸਿਆੜਾਂ 'ਚ ਖਲੇਰ |

ਚੱਲ ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਮੁਕਾਈਏ ਹੁਣੇ ਝੱਟ,
ਲੰਘ ਜਾਵੇ ਨਾ ਇਹ ਪਲ, ਸਾਂਭ ਕਰ ਨਾ ਤੂੰ ਦੇਰ |

ਤੇਰੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਜਾਏ, ਸੁੱਤੇ ਜਾਗਦੇ ਕੁਵੇਲੇ,
ਏਦਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਹਨੂਰ |

ਜਿਹੜੇ ਤੋੜ ਗਏ ਮੁੱਹਬਤਾਂ, ਜਿਉਂਦੇ ਸਦਾ ਰਹਿਣ,
ਸਾਡੇ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਮੁੜ ਆਉਣੇ ਵੇਖ ਲਈਂ ਤੂੰ ਛੇਰ |

ਅਸੀਂ ਮਲਿਆਂ ਤੇ ਝਾੜੀਆਂ 'ਚ ਉਮਰ ਗੰਵਾਈ,
ਖੌਰੇ ਕਿਸ ਦੇ ਨਸੀਬੀਂ ਪੇਂਦੂ ਟੀਸੀ ਵਾਲੇ ਬੇਰ |

ਸੁਣ ਗਜ਼ਲਾਂ ਦੇ ਹਾਉਕੇ, ਸੁਣ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹ,
ਐਵੇਂ ਕਾਲਜੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਨਾ ਹੂਕ ਕਦੇ ਲੇਰ |

•

□

ਜੇ ਤੂੰ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ਏਥੇ ਤੇਰਾ ਦਰਦੀ ਹੈ ਕੌਣ ?
ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਵੇਖ ਕਿਹੜਾ ਆਉਂਦਾ ਦੁੱਖੜਾ ਵੰਡੋਣ ।

ਤੇਰਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਕੀ ਵਿਰੋਧ ਤੂੰ ਗੰਡੋਇਆ,
ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀ ਸਾਡੀ ਗਿੱਠ ਲੰਮੀ ਧੌਣ ।

ਸਾਨੂੰ ਕੰਡਿਆਂ ਦਾ ਤਾਜ ਹੀ ਹੰਢਾਉਣ ਦੇ ਭਰਾਵਾ,
ਆਖ ਰਾਜ ਭਾਗ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਬੁਲੋਣ ।

ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ਪਲੀਤ, ਸਾਡੇ ਪਾਣੀਆਂ 'ਚ ਮੌਤ,
ਪੈਂਦੇ ਘਰ ਘਰ ਵੈਣ, ਵਰਗੇ ਜ਼ਹਿਰ ਭਿੱਜੀ ਪੌਣ ।

ਝੋੜੇ ਕੈਸਾ ਹੈ ਵਿਕਾਸ, ਜਿੱਥੇ ਨੱਬੇ ਨੇ ਉਦਾਸ,
ਆਖ, ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਸਾਨੂੰ ਕੂੜਾ ਗੀਤ ਨਾ ਸੁਣੋਣ ।

ਤੁਸੀਂ ਜੰਮ ਜੰਮ ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹਾ ਭਰਾਵਾ ਰੰਗਾ ਲਉ,
ਸਭ ਵੇਖਦੀ ਤਾਰੀਖ ਕਿਹੜੀ ਚਾਲ ਪਿੱਛੇ ਕੌਣ ?

ਅਸੀਂ ਹਰ ਸਾਲ ਰਾਮ ਰਾਮ, ਰਾਮ-ਲੀਲਾ ਲਾਈਏ,
ਸਾਬੋਂ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਅੱਜ ਤੀਕ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦਾ ਰੌਣ ।

●

□

ਤੀਜਾ ਨੇਤਰ ਜਾਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਾ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣਾ ਹੈ।
ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀਆਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ, ਸੋਨਾ ਰੇਤ ਵੀ ਰੁਲ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਤਾਕਤਵਰ ਨੂੰ ਭਰਮ ਕਿਉਂ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਕਤ ਹੈ ਮੇਰੀ ਪੂਜੀ,
ਸੰਭਲਿਆ ਨਾ ਜੇਕਰ ਇਹ ਤਾਂ, ਘਿਉ ਵੀ ਰੇਤੇ ਛੁਲ੍ਹ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਦਿਲ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ, ਚੰਚਲ ਮਨ ਹੈ ਪਾਰੇ ਵਾਂਗੂੰ,
ਇਸ ਸ਼ੋਹਦੇ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਪਿਆਰ ਦੀ ਤੱਕੜੀ ਤੁਲ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਸੁਰਮੇ ਰੰਗੀ ਬੱਦਲੀ ਕੋਲੋਂ, ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਕੰਬ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ,
ਕਹਿਰ ਵਰਾਏਗੀ ਇਹ ਜਦ ਇਸ ਅੰਬਰ ਦੇ ਵਿਚ ਘੁਲ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਮਾਨਸਰਾਂ ਤੋਂ ਹੰਸ ਉਡਾਵੇਂ, ਚੋਗਾ ਪਾ ਪਾ ਪਿੰਜਰੇ ਪਾਵੇਂ,
ਇਹ ਨਾ ਭੁੱਲੀਂ ਏਦਾਂ ਉੱਡਣ ਹਾਰਿਆਂ, ਉੱਡਣਾ ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਰਾਤ ਹਨੇਰੀ ਝੱਖੜ ਝਾਂਚਾ, ਬਾਹਰ ਇਕੱਲਾ ਦੀਵਾ ਜਗਦਾ,
ਅੰਦਰ ਵੜ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਏਂ, ਕੱਲਿਆਂ ਉਸ ਹੋ ਗੁਲ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਆਪੋ ਧਾਪੀ ਦੇ ਇਸ ਦੌਰ 'ਚ ਗਿਆਨ-ਪੋਥੀਆਂ ਕਿਹੜਾ ਵਾਚੇ,
ਉੱਡਦੀ ਧੂੜ 'ਚ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰਾ, ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰੁਲ ਜਾਣਾ ਹੈ।

•

ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਜਦੋਂ ਫਿਰ ਸੌਦਾ ਬਣ ਕੇ ਤੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਏ।
ਅਣਮੁੱਲੇ ਦਾ ਤੱਕੜੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ, ਕੁਝ ਕੌਡੀ ਹੋ ਮੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਹਰ ਬੰਦੇ ਦੇ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪੱਥਰ 'ਚੋਂ ਭਗਵਾਨ ਤਰਾਸ਼ੇ,
ਸ਼ਿਲਪਕਾਰ ਦਾ ਤੀਜਾ ਨੇਤਰ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਦਿਲ ਦਰਿਆ ਹੈ ਜੰਦਰੇ ਅੰਦਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਛੂੰਘਾ,
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਸੱਜਣ ਵੇਖਿਆਂ, ਬਿਨਾਂ ਚਾਬੀਓਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਪਹਿਲਾਂ ਕਣੀਆਂ ਮਗਰੋਂ, ਨੇਗੀ, ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਹਿੱਲਣ ਫਸਲਾਂ ਬੂਟੇ,
ਖੜ੍ਹਾ ਖਲੋਤਾ ਖੇਤ ਸਬੂਤਾ, ਇੱਕੋ ਰਾਤ 'ਚ ਹੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਜੇ ਮਮਟੀ ਤੇ ਦੀਵਾ ਧਰੀਏ, ਉਸ ਦੀ ਆਪ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਕਰੀਏ,
ਉੱਚੀ ਥਾਂ ਤੇ ਜਗਦਾ ਜਗਦਾ, ਤੇਲ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਗੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਪੱਕੀਆਂ ਫਸਲਾਂ, ਕੱਚੇ ਕੋਠੇ, ਬਾਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਦ ਢਹਿ ਨੇ ਜਾਂਦੇ,
ਮਰ ਮਰ ਮੁੜ ਕੇ ਜੰਮਣਾ ਪੈਂਦੇ, ਜਦ ਇਹ ਝੱਖੜ ਝੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਗਰਬ ਗੁਬਾਰਾ ਸ਼ਾਨਾਂ ਵਾਲਾ, ਉੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਅੰਬਰ ਵੱਲੇ,
ਰੈਸ ਭਰੀ ਤੇ ਇਹ ਕਮਜ਼ੋਰਾ, ਗਰਦਨ ਤੀਕਰ ਛੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਕਿਣ ਮਿਣ ਕਣੀਆਂ ਧਰਤ ਉਡੀਕੇ, ਜਾਨਾਂ ਅੰੜ ਸੁਕਾਈਆਂ ਨੇ।
ਪੌਣਾਂ ਤੇ ਅਸਵਾਰ ਬਦਲੀਆਂ, ਦੱਸ ਤੂੰ ਕਿੱਧਰ ਪਾਈਆਂ ਨੇ।

ਤਨ ਦੀ ਪਿਆਸ ਮਿਟਾਵਣ ਖਾਤਰ ਵਰ੍ਹ ਜਾਵੇਗਾ ਬੱਦਲ ਤਾਂ,
ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਤੇ ਦਰਦ ਵਿਛੋੜੇ, ਇਹ ਕਿਉਂ ਲੀਕਾਂ ਲਾਈਆਂ ਨੇ।

ਸੁੱਕ ਚੱਲੇ ਨੇ ਮਾਨਸਰੋਵਰ, ਮਨ ਦੇ ਨਿੱਤਰੇ ਪਾਣੀ ਵੀ,
ਕੰਢਿਆਂ ਉੱਤੇ ਵੇਖ ਕਿਵੇਂ ਆਹ ਹੰਸਣੀਆਂ ਤਿਰਹਾਈਆਂ ਨੇ।

ਯਾਦਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕਤਾਰਾਂ ਆਈਆਂ, ਇਹ ਕੀ ਹੋਇਆ ਮੇਰੇ ਨਾਲ,
ਬਚਪਨ ਰੁੱਤ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਪੁਰਾਣੇ, ਕੁੰਜਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਈਆਂ ਨੇ।

ਤੇਰੀ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਦੇ ਵੀ ਜਿਸਮਾਂ ਦੀ ਮੋਹਤਾਜ਼ ਨਹੀਂ,
ਮਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ਕ ਬਰੇਤੀ ਉੱਤੇ, ਇਹ ਕਿਸ ਪੈੜਾਂ ਪਾਈਆਂ ਨੇ।

ਮੈਂ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਤੇਰੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਖੁਸ਼ਬੋਈਏ,
ਮਿਰਗ ਕਥੂਰੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ, ਤਾਂ ਹੀ ਚੁੰਗੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਨੇ।

ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਰੂਹ ਦਾ ਚਾਨਣ, ਵਾਹਵਾ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਹੈ,
ਤੈਬੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੱਸਿਆ ਜਹੀਆਂ, ਰਾਤਾਂ ਬਹੁਤ ਲੰਘਾਈਆਂ ਨੇ।

ਮੇਰੇ ਸਾਹਾਂ ਵਿਚ ਸਮਤੌਲ ਰਹੇ।
ਜਦ ਤੱਕ ਵੀ ਹਾਊਕਾ ਕੋਲ ਰਹੇ।

ਪੈਣਾਂ ਨੇ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ,
ਇਹ ਦੀਵੇ ਤਾਹੀਂਉਂ ਡੋਲ ਰਹੇ।

ਦਰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਛੁੱਬੇ ਮੋਤੀ ਨੇ,
ਇਹ ਅੱਖਰੂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਟੋਲ ਰਹੇ।

ਜੇ ਤਾਰੇ ਵੇਖੋਂ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ,
ਜਾਪਣਗੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਫੋਲ ਰਹੇ।

ਤੂੰ ਆਲੂਣਿਆਂ ਨਾ ਦਿਲ ਛੱਡੀਂ,
ਦੱਸ ! ਪੰਛੀ ਕਿਸ ਦੇ ਕੋਲ ਰਹੇ।

ਪਰਤਣਗੇ ਵੇਖੀਂ ਵਤਨਾਂ ਨੂੰ,
ਜੋ ਪੰਛੀ ਨੇ ਪਰ ਤੋਲ ਰਹੇ।

ਜੇ ਕੰਢ ਕੀਤੀ ਹੈ ਸੱਜਣਾਂ ਤੋਂ,
ਖੁਦ ਸੁਣ ਲੈ, ਕੀਹ ਕੀਹ ਬੋਲ ਰਹੇ।

□

ਮੇਰੀ ਹਿੱਕ ਵਿਚ ਮਾਰਨ ਖਾਤਰ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਖੰਜਰ ਹੈ।
ਕਮਾਕਲੇ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਦੱਸੋ, ਕੀ ਕੁਝ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੈ।

ਵਿਚ ਅਯੁਧਿਆ ਮਸਜਿਦ ਢਾਹ ਕੇ, ਅੱਲਾ ਬੇਘਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ,
ਤੀਨ ਲੋਕ ਦੇ ਮਾਲਕ ਖਾਤਰ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਬਣਨਾ ਮੰਦਰ ਹੈ।

ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਚੰਨ ਚੜ੍ਹਦਾ ਤੇ ਟੁੱਟਦੇ ਤਾਰੇ ਕਿੰਜ ਵੇਖਾਂ,
ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੇਠਾਂ ਕੰਕਰੀਟ ਦਾ ਅੰਬਰ ਹੈ।

ਪੜ੍ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੰਮ ਨਾ ਆਈ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੱਲ੍ਹੀਆਂ ਠੀਕਰੀਆਂ,
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਤਣਿਆ, ਕਿੰਨਾ ਅਜਬ ਆਡੰਬਰ ਹੈ।

ਬਾਹੂਬਲ ਹੀ ਪਰਖ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਧੀ ਦੇ ਵਰ ਲਈ ਰਾਜਾ ਵੀ,
ਕਰੇ ਮੁਨਾਦੀ ਧਰਮੀ ਬਾਬਲ, ਓਦਾਂ ਕਰੇ ਸਵੰਥਰ ਹੈ।

ਦਿੱਲੀਏ ਤੇਰੇ ਨੌਕ ਦੇ ਥੱਲੇ, ਅਗਨੀ ਤਾਂਡਵ ਹੋਇਆ ਸੀ,
ਅਜੇ ਚੁਰਾਸੀ ਸੇਕ ਮਾਰਦਾ, ਲਾਟੋ ਲਾਟ ਨਵੰਥਰ ਹੈ।

ਰਿੱਛਾਂ ਵਾਂਗ ਨਚਾਵੇ ਸਾਨੂੰ, ਕੁਰਸੀ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਸਦਾ,
ਇਸ ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹਰ ਯੁਗ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਤਰ ਬੜਾ ਕਲੰਦਰ ਹੈ।

•

ਅੱਜ ਵੀ ਮੇਰਾ ਧਰਮੀ ਬਾਬਲ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਕਿਉਂ ਹੈ ?
ਅਣਜੰਮੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਖਾਤਰ, ਸਮੇਂ ਅਪਣੀ ਸ਼ਾਨ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਧੀ ਜੰਮਣ ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਪਹਿਰੇ, ਮਾਂ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ,
ਸਰਸਵਤੀ ਤੇ ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਘਰ ਇਹਨਾਂ ਲਈ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਪੁੱਤਰ ਧੀਆਂ ਇੱਕ ਬਰਾਬਰ ਕੂਕ ਰਹੇ ਹੋ, ਸਮੇਂ ਵੀ ਤਾਂ,
ਸਾਡੀ ਖਾਤਰ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨਾਲੋਂ, ਵੱਖਰਾ ਜਿਮੀਂ ਸਮਾਨ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਧਨ ਆਖਣ ਵਾਲਿਓ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਕਰੋ ਨਿਤਾਰਾ,
ਮੇਰਾ ਬਾਪੂ ਨਿੰਮੋਝੂਣਾ, ਪੁੱਤ ਵਾਲਾ ਬਲਵਾਨ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਦੋ ਧੀਆਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਪੁੱਤਰ, ਲੱਭਦਾ ਫਿਰਦੈ ਸਾਧਾਂ ਡੇਰੇ,
ਵਾਰਿਸ ਮੰਗਦਾ ਕਮਲਾ ਹੋਇਆ, ਏਸ ਨਗਰ ਸੁਲਤਾਨ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ, ਘਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਸਲਾਮਤ ਹੀ ਨਾ,
ਫਿਰ ਵੀ ਕੇਵਲ ਲਫਜ਼ਾਂ ਅੰਦਰ, ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਨ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਚੁਪ ਬੈਠੇ ਹੋ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਲਿਓ, ਅੰਰਤ ਦਿਵਸ ਮਨਾਉਂਦੇ ਲੋਕੋ,
ਜੱਗ ਜਣਨੀ ਦੇ ਕਾਤਲ ਅੱਗੇ, ਸਭ ਦੀ ਬੰਦ ਜੁਬਾਨ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਵੇਖੋ ਭੀੜ੍ਹ 'ਚ ਗੁਆਚਾ ਹੋਇਆ ਆਮ ਆਦਮੀ।
ਅੱਗੇ ਅੱਗ ਪਿੱਛੇ ਪਾਣੀ-ਟੋਇਆ ਆਮ ਆਦਮੀ।

ਫਿਰ ਧੂੰਏਂ ਦਿਆ ਬੱਦਲਾਂ ਤੋਂ ਮੇਘ ਮੰਗਦਾ,
ਅੱਜ ਕਿੰਨਾ ਹੈ ਵਿਚਾਰਾ ਹੋਇਆ ਆਮ ਆਦਮੀ।

ਸ਼ਹਿਰ ਮਿਲੇ ਨਾ ਦਿਹਾੜੀ ਪਿੰਡੋਂ ਸੁੰਗੜੇ ਸਿਆੜ,
ਤੀਜਾ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਹੇਠ ਹੋਇਆ ਆਮ ਆਦਮੀ।

ਕਦੇ ਲਾਲ ਕਦੇ ਖੱਟੇ, ਚਿੱਟੇ ਨੀਲਿਆਂ ਨੇ ਪੱਟੇ,
ਕਿਸ ਹੱਥਾਂ ਨਾ ਖਵਾਰ ਹੋਇਆ ਆਮ ਆਦਮੀ।

ਲੀਰੋ ਲੀਰ ਹੈ ਲਿਬਾਸ, ਡਾਢਾ ਮਨੂਆ ਉਦਾਸ,
ਕਿਹੜਾ ਦੇਵੇ ਧਰਵਾਸ, ਰੋਇਆ ਆਮ ਆਦਮੀ।

ਦਿੱਲੀ ਦਿਲ ਦੀ ਖਵਾਰ, ਕੀਹਦਾ ਕਰੇ ਇਤਥਾਰ,
ਲੋਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਅੱਧ ਮੌਇਆ ਆਮ ਆਦਮੀ।

ਵੇਖ ਨਾਅਰੇ ਦਾ ਕਮਾਲ, ਜਿਹੜਾ ਲਾਉਂਦੇ ਨੇ ਦਲਾਲ,
ਕਿੱਦਾਂ ਮਸਤੀ 'ਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਆਮ ਆਦਮੀ।

□

ਅਕਸਰ ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਬੋਹੜ ਪਿਪਲ ਦੀਆਂ ਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ।
ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਤਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾਂ ਭਰ ਵਰਗਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ।

ਸ਼ਹਿਰ ਸਮੁੰਦਰ ਅੰਦਰ ਮੇਰਾ ਡੇਰਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ,
ਨਮਕ ਹਰਾਮੀ ਖਾ ਚੱਲਿਆ ਹੈ, ਕੌਮਲ ਸੱਜਰੇ ਚਾਵਾਂ ਨੂੰ ।

ਤੇਰੇ ਘਰ ਵੀ ਖੂਬ ਨਵੇਲੇ, ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ ਆਵਣਗੇ,
ਚੂਰੀ ਕੁੱਟ ਕੇ ਪਾਵੇਂਗਾ ਜੇ, ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰੇ ਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ।

ਸੁਖ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਬੜੇ ਸਨੇਹੀ, ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਾਂਗ,
ਸੰਕਟ ਵੇਲੇ ਲੱਭਦਾ ਫਿਰਦਾਂ, ਨਕਲੀ ਭੈਣ-ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ।

ਇਹ ਮਨ ਜੰਗਲ ਦੇ ਵਿਚ ਭੱਜਦਾ, ਹਿਰਨੋਟੇ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ ਤਰਾਰ,
ਚੰਚਲ ਚਿੱਤ ਬੇਕਾਬੂ ਨਾ ਕਰ, ਖਿੱਚ ਕੇ ਰੱਖ ਤਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ।

ਮੌਹ ਮਮਤਾ ਦੀ ਅਸਲੀ ਕੀਮਤ ਪਿਆਰ ਮੁਹੱਬਤ ਵੰਡਿਆ ਕਰ,
ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੌਲਤ ਦੀ ਬੱਚਿਆ, ਲੋੜ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ।

ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝ ਗਿਆਂ,
ਪਗਢੰਡੀਆਂ ਨੇ ਪੈੜ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹ ਤੂੰ ਕੱਚੀਆਂ ਰਾਹਵਾਂ ਨੂੰ ।

●

□

ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਜਦ ਤੂੰ ਆਵੇਂ ਵਕਤ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਵਗਦਾ ਦਰਿਆ ਹੁਝਾਂ ਵਾਲਾ, ਇੱਕ ਤੱਕਣੀ ਵਿਚ ਸੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰੰਗਾਂ ਤੇ ਖੁਸ਼ਬੋਈਆਂ ਨੂੰ ਤੂੰ, ਆਖ ਦਿਆ ਕਰ ਹੁਣ ਸੌਂ ਜਾਵੋ,
ਸਿਰ ਤੇ ਮਘਦਾ ਸੂਰਜ ਵੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਮ ਢਲੀ ਤੇ ਲੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਜੀਣ ਜੋਗੀਏ, ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰ ਤੂੰ,
ਸ਼ਬਦ-ਸਵਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਗੀਤ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੰਬਰੋਂ ਕਿਰਦੀ ਬੂੰਦ ਸਵਾਂਤੀ ਜਦੋਂ ਪਪੀਰੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪੈਂਦੀ,
ਰੂਹ ਸਰਸ਼ਾਰ ਕਰੇ ਇੱਕ ਤੁਪਕਾ, ਐਸਾ ਢੋਆ ਵੀ ਛੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਘੁੱਟ ਕੇ ਫੜ ਲੈ ਵਾਗ ਸਮੇਂ ਦੀ, ਹੱਥੀ ਚਰਖੇ ਦੀ ਨਾ ਢਿਲਕੇ,
ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਅੰਦਰ ਪਹੀਆਂ, ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਵੀ ਘੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਤੱਕਿਐ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਅੱਗੇ, ਤਾਰੇ ਤੇ ਚੰਨ ਕਰਨ ਸਲਾਮਾਂ,
ਨਿਸ਼ਚਾ ਧਾਰ ਲਵੋ ਤਾਂ ਲੋਹੇ ਅੰਦਰ ਕਿੱਲ ਵੀ ਠੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤਰਸ ਰਿਹੈਂ ਕਿਉਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖਾਤਰ, ਜ਼ਿੰਦਾਦਿਲ ਹੈਂ, ਸਾਬਤ ਕਰ ਦੇ,
ਹਿੰਮਤ ਅੱਗੇ ਧਰਤੀ ਪੁੱਤਰਾ, ਨੀਲਾ ਅੰਬਰ ਝੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

•

ਉੱਡਣ ਖਟੋਲੇ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਭੁੱਲ ਗਏ ਨੇ ਪਰਾਂਡੀਆਂ ਨੂੰ ।
ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲੇ ਝੂਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਝੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ।

ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਬਾਣੀਂ ਮਾਲ ਪਲਾਜ਼ੇ ਆ ਗਏ ਨੇ,
ਬੁਰਕੀ ਬੁਰਕੀ ਕਰਕੇ ਖਾ ਗਏ ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ।

ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਦਿੱਲੀ ਤੁਰ ਗਏ, ਲੋਕ ਵਿਚਾਰੇ ਹਾਰ ਗਏ,
ਜਿੱਤਾਂ ਹਾਰਾਂ ਕਿਸ ਭਾਅ ਪਈਆਂ, ਭੈਣਾਂ ਹੋਈਆਂ ਰੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ।

ਅਗਲਾ ਜਨਮ ਸੰਵਾਰਨ ਖਾਤਰ, ਅੱਜ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਦੇ ਨੇ,
ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਇਹ ਕੀਹ ਵੇਚਣ, ਪੁੱਛੇ ਕੌਣ ਪਾਖੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ।

ਧਰਮ ਤਰਾਜ਼ੂ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿੱਦਾਂ ਸੀਸ ਤੁਲਾਏ ਧਰਮੀਆਂ ਨੇ,
ਅਗਨ ਸੁਨੇਹਾ ਅੱਜ ਵੀ ਚੇਤੇ ਨਨਕਾਣੇ ਦੀਆਂ ਜੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ।

ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਸੰਗਲੀ ਬੱਧੇ, ਕਰਨ ਗੁਲਾਮੀ ਗਰਜ਼ਾਂ ਦੀ,
ਖਾ ਜਾਵੇਗਾ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਇਹ ਜ਼ਰ ਤੇਗਾਂ ਚੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ।

ਅਗਲਾ ਪਿਛਲਾ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਲੈ ਲੈਣਾ ਏਂ ਗਿਣ ਮਿਣ ਕੇ,
ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਾਡਾ ਹੱਥ ਪੈ ਗਿਆ, ਸਿੱਧਾ ਜ਼ਾਲਮ ਘੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ।

□

ਇਹ ਸੁਣਦਿਆਂ ਕੰਨ ਵੀ ਪੱਕ ਗਏ ਨੇ, ਇਕ ਵਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਆਵੇ।
ਸਾਨੂੰ ਜਬਰ ਜੁਲਮ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰੇ, ਇਕ ਵਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਆਵੇ।

ਕਿਉਂ ਜ਼ੋਰ ਜਵਾਨੀ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਤੇ ਅਣਖ ਦਾ ਸੋਮਾ ਸੁੱਕ ਗਿਆ,
ਕਮਜ਼ੋਰ ਜਵਾਨੀ ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦੀ, ਇਕ ਵਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਆਵੇ।

ਕਿਉਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਲੀਹੋਂ ਲਹਿ ਗਏ ਹਾਂ ਤੇ ਹੱਥਲ ਹੋ ਕੇ ਬਹਿ ਗਏ ਹਾਂ,
ਇਹ ਹੀ ਕਿਉਂ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਕ ਵਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਆਵੇ।

ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮੀਟੀ ਹਾਰ ਗਏ, ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੱਬ ਬਣ ਹਥਿਆਰ ਗਏ,
ਪਿੜਰੇ ਵਿਚ ਬਹਿ ਕੇ ਕਿਉਂ ਗਾਈਏ, ਇਕ ਵਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਆਵੇ।

ਅਸੀਂ ਹਾਕਮ ਦੇ ਕਾਰੰਦੇ ਹੁਣ, ਇਤਿਹਾਸ ਕੋਲ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੁਣ,
ਕਿਉਂ ਮੂੰਹ ਰੱਖਣੀ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਆਵੇ।

ਸਾਡੇ ਹੀ ਅੰਦਰ ਰਾਜਗੁਰੂ, ਸੁਖਦੇਵ, ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਸਾਰੇ ਹੀ,
ਬੈਗੈਰਤ ਹੋ ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਕ ਵਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਆਵੇ।

ਜੇ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਮੁਕਤੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂ ਬਾਹਰੋਂ ਨਾਇਕ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ,
ਸਾਡੀ ਰਖਵਾਲੀ ਖਾਤਰ ਕਿਉਂ, ਇਕ ਵਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਆਵੇ।

•

ਵਕਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ, ਇੱਕੋ ਹੀ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
ਸੂਰਜ ਜੀਕੂੰ ਇੱਕ ਥਾਂ ਚੜ੍ਹਦਾ, ਦੂਜੀ ਉੱਤੇ ਲਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਾਗਰ ਮਾਣਕ ਮੌਤੀ, ਲੱਭਣੇ ਅਗੇ ਵੰਡ ਦੇਣੇ,
ਅਜ਼ਲਾਂ ਤੋਂ ਵਡਪੁਰਖਿਆਂ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਇਹੋ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਹਰ ਕਿਸਤੀ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਿਨਾਰੇ ਲਾਉਣਾ ਹੀ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਹੈ,
ਇਹ ਜਿੱਦਗਾਨੀ ਵਗਦਾ ਦਰਿਆ ਕਦੋਂ ਟਿਕਾਅ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਨੇਰੂ ਮਿਟਾਵਣ ਖਾਤਰ ਦੀਵੇ ਜਗਦੇ ਮਘਦੇ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ,
ਨੂਰ ਇਲਾਹੀ ਸਬਕ ਪੜਾਵੇ, ਸੁਣ ਲਉ ਇਹ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ?

ਤੂੰ ਘਣਛਾਵੀਂ ਛਤਰੀ ਬਣ ਜਾ, ਧੁੱਪੇ ਛਾਵਾਂ ਵੰਡੀ ਜਾਹ,
ਨਾ ਅੱਕੀਂ ਨਾ ਥੱਕੀਂ ਵੀਰਾ, ਬਿਰਖ ਕਦੋਂ ਦੱਸ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕੱਚੀ ਮਿੱਟੀ ਬਾਲ ਬਚਪਨਾ ਰੂਪ ਸਰੂਪ ਸੰਵਾਰਨ ਲਈ,
ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਵੀ ਸਾਡੇ ਬਾਝੋਂ ਦੱਸ ਤੂੰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਫਰ ਨਿਰੰਤਰ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਮਿਲਣਾ ਫੇਰ ਵਿਛੜ ਜਾਣਾ,
ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਦਾ ਸਾਬ ਸਦੀਵੀ ਅੰਗ ਸੰਗ ਸਾਡੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਤਾਂ ਰੂਹ ਹਾਂ ਪਿਆਰ 'ਚ ਭਿੜੀ, ਤਗਮਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹਾਰ ਨਹੀਂ।
ਜਦ ਦਿਲ ਚਾਹਿਆ, ਹਿੱਕ ਤੇ ਲਾਇਆ, ਵਰਤਣ ਮਗਰੋਂ ਸਾਰ ਨਹੀਂ।

ਪੁਨ੍ਹ ਵਾਂਗ ਬਲੋਚ ਵਪਾਰੀ, ਅੱਜ ਵੀ ਸੱਸੀਆਂ ਡੱਡ ਜਾਂਦੇ,
ਕਰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਦਿਲ ਦੇ ਸੌਂਦੇ, ਨਕਦ-ਮ-ਨਕਦ ਉਧਾਰ ਨਹੀਂ।

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਆਵਾਂ, ਸਦਾ ਸਦਾ ਲਈ ਰਹਿ ਜਾਵਾਂ,
ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਸੁਣ ਲੈ, ਰੂਹ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਭਾਰ ਨਹੀਂ।

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਅੰਦਰ ਫਿਰਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਵਾਂਗ,
ਨਾ ਤੋੜੀਂ ਬੇਕਦਰਾ ਤੰਦਾਂ, ਰਿਸ਼ਤਾ ਮਨੋਂ ਵਿਸਾਰ ਨਹੀਂ।

ਸੁਪਨੇ ਵੀ ਪੰਖੇਰੂ ਭਾਵੇਂ, ਹਰ ਛਤਰੀ ਨਾ ਬਹਿੰਦੇ ਨੇ,
ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ, ਇਹ ਕੁੰਜਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਪਿਘਲੇ ਲੋਹਾ, ਤਰਲ ਬਣੇ ਤੇ ਰੂਪ ਧਰੇ,
ਨਾ ਛੂਹੀਂ ਨਾ ਛੂਹੀਂ ਇਸ ਨੂੰ, ਇਹ ਕੋਈ ਗੁਲਨਾਰ ਨਹੀਂ।

ਸਿਰਜਣਹਾਰੀ, ਪਾਲਣਹਾਰੀ, ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਦੱਸ ਕੀ ਕੀ ਨਾਂਹ,
ਕਦਮ ਕਦਮ ਤੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਤੇਰੇ, ਫਿਰ ਤੂੰ ਸ਼ੁਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ।

ਮਨ ਦੀ ਬਸਤੀ, ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਤਾਂ, ਉੱਸਰੀ ਹੈ, ਆਬਾਦ ਨਹੀਂ।
ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਇਨਕਲਾਬ ਅੱਜ, ਓਨਾ ਜਿੰਦਾਬਾਦ ਨਹੀਂ।

ਬਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗਬਾਨ ਸਭ ਠੇਕੇਦਾਰ ਬਣਾ ਸੁੱਟੇ,
ਬਿਰਖ ਬਰੂਟੇ ਉੱਜੜ ਚੱਲੇ, ਮਾਲੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਯਾਦ ਨਹੀਂ।

ਵਤਨ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਰ, ਇੱਕ ਵੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ,
ਕਿਹੜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਸੋਨ ਚਿੜੀਂ ਨੂੰ, ਹੋਈ ਇਹ ਬਰਬਾਦ ਨਹੀਂ।

ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਗੁੜ ਤੇ ਸ਼ੱਕਰ, ਜਦ ਤੋਂ ਮੰਡੀ ਆ ਬੈਠਾ,
ਆਪਣਾ ਮੰਨ ਕੇ ਖਾ ਲੈਂਦਾ ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਸਵਾਦ ਨਹੀਂ।

ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ, ਅਗਨ ਕੁਠਾਲੀ ਪਾਇਆ ਹੈ,
ਮੇਰਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਐਵੇਂ ਕਿਧਰੇ, ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਫੌਲਾਦ ਨਹੀਂ।

ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਵਾਰਿਸ ਕਿੰਨੇ, ਟੋਡੀ ਲੁਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ,
ਕਿੰਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਭਗਤ, ਸਰਾਭੇ, ਉਧਮ ਦੀ ਅੰਲਾਦ ਨਹੀਂ।

ਹੇ ਗੁਰ ਮੇਰੇ, ਰਾਗ ਰਤਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਸਾਬੋਂ ਗੁੰਮ ਚੱਲੀ,
ਰਸਨਾ ਗਾਵੇ, ਪਰ ਨਾ ਆਵੇ, ਮਨ ਅੰਦਰ ਵਿਸਮਾਦ ਨਹੀਂ।

ਕੰਨ ਕਰ ਕੋਲ ਮੇਰੇ, ਸੋਹਣੇ ਚੰਨ ਮੱਖਣਾ।
ਦਿਲ ਦੇ ਉਬਾਲ ਕਾਹਨੂੰ, ਐਵੇਂ ਸਾਂਭ ਰੱਖਣਾ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਆਸ ਤੇ ਉਮੀਦ ਦੋ ਚਿਰਾਗ ਨੇ,
ਸੁਪਨੇ ਬਰੈਰ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬੰਦਾ ਸੱਖਣਾ।

ਧਰਤੀ ਵੀ ਜਾਣਦੀ ਹੈ, ਸੂਰਜੇ ਦੇ ਤਾਣ ਨੂੰ,
ਐਵੇਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਦੁਆਲੇ ਪਰਦੱਖਣਾ।

ਮੌਤ ਹੈ ਅੱਟਲ, ਪਰ ਜੀਂਦੇ ਜੀਅ ਕਿਉਂ ਮਰੀਏ,
ਸੌਕ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮਿਠਾ ਮਹੁਰਾ ਚੱਖਣਾ।

ਪੁੱਛਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਤੇ ਮੁਰੀਦ ਹੱਕ ਸੱਚ ਦੇ,
ਮਾਰ ਕੇ ਜ਼ਮੀਰਾਂ ਪੁੱਟੀ ਖੂਬ ਦੀ ਕਿਉਂ ਜੱਖਣਾ।

ਵੱਡੀ ਮੱਛੀ ਨਿੱਕੀ ਨੂੰ ਹੈ ਸਦਾ ਖਾਂਦੀ ਸੁਣਿਐਂ,
ਮੰਡੀ ਸੰਸਾਰ ਨੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵੇਖੀਂ ਭੱਖਣਾ।

ਹਿੰਮਤੇ ਨੀ, ਬੂਹੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰੱਖਦਾਂ ਸਵੇਰ ਸ਼ਾਮ,
ਸਾਡੇ ਘਰ ਪਾਈਂ ਕਦੇ ਪੈਰ ਤੂੰ ਸੁਲੱਖਣਾ।

ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿਹੜੀ ਏਨੀ ਜ਼ਾਲਮ ਥਾਂ ਹੈ।
ਜਿੱਥੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਂਗ ਹਲਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦੀ ਅੱਗੇ ਜੋੜੀ ਮਾਂ ਹੈ।

ਜਿਹੜੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਕਹਿੰਦੇ, ਗਲੀ ਗਲੀ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਰਹਿੰਦੇ,
ਮਮਤਾ ਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ, ਪੂਜ ਰਹੇ ਸਭ ਫੰਡਰ ਗਾਂ ਹੈ।

ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਗਵਾਚੇ, ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਵਾਚੇ,
ਵੀਹ ਸਦੀਆਂ ਵਿਚ ਏਥੇ ਪਹੁੰਚੇ, ਪੈਸਾ ਰੱਬ ਦਾ ਇੱਕੋ ਨਾਂ ਹੈ।

ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਰਬਲ ਕੁਰਬਲ, ਆਪਾ ਧਾਪੀ, ਖੋਹਾ ਮੋਹੀ,
ਕੱਲ-ਮ-ਕੱਲ੍ਹੇ ਘਰ ਤੇ ਕਮਰੇ, ਟੱਬਰ ਖਾਤਰ ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਹੈ।

ਮੈਂ ਕਿੰਜ ਆਖਾਂ ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਨੂੰ, ਆਪਣੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਸਮਾ ਲੈ,
ਵਿੱਚ ਹਵਾ ਦੇ ਉਡਿਆ ਫਿਰਦਾਂ, ਭੁੱਲਿਆ ਆਪਣਾ ਆਪ ਗਿਰਾਂ ਹੈ।

ਸ਼ਹਿਰ ਸਮੁੰਦਰ ਖਾਰਾ ਪਾਣੀ, ਕੌੜਾ ਧੂਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਥਾਣੀਂ,
ਪਿੰਡ ਉਦਾਸ, ਗਮਾ ਵਿੱਚ ਡੁਬੇ, ਬਿਰਖਾਂ ਹੇਠ ਤੜਫ਼ਦੀ ਛਾਂ ਹੈ।

ਮਨ ਦੀ ਬਸਤੀ ਅੰਦਰ ਵੇਖੋ, ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਮੋਇਆ, ਅਧਮੋਇਆ।
ਸੁਪਨੇ ਰੀਝਾਂ ਸਹਿਕ ਰਹੇ ਨੇ, ਕਬਰਾਂ ਵਰਗੀ ਚੁਪ ਤੇ ਛਾਂ ਹੈ।

□

ਅੱਖਾਂ ਉੱਤੋਂ ਕਾਲੀਆਂ ਤੂੰ ਐਨਕਾਂ ਉਤਾਰ ਦੇ,
ਸਾਗਰਾਂ 'ਚ ਡੁੱਬਿਆਂ ਨੂੰ, ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਤਾਰ ਦੇ ।

ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਜਿੰਦਗੀ ਹਜ਼ੂਰ ਮਿਲੀ ਅੱਖੀ ਸੌਖੀ,
ਏਸ ਨੂੰ ਸਵਾਸ ਥੋੜ੍ਹੇ ਤੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਉਧਾਰ ਦੇ ।

ਉਲੜੀ ਹੈ ਤਾਣੀ ਤੇ ਕਹਾਣੀ ਬੇਲਗਾਮ ਹੋਈ,
ਏਨਾ ਕੰਮ ਕਰ, ਹੁਣ ਤੰਦਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰ ਦੇ ।

ਹਿੱਕ ਵਿੱਚ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਮਾਸੂਮ ਖੂਬ,
ਧਰਤੀ 'ਚ ਬੀਜ ਇਹ ਤੇ ਪੌਣਾਂ 'ਚ ਖਿਲਾਰ ਦੇ ।

ਆਈ ਪੁੰਗਰਾਂਦ ਪੱਤਝੜ ਦੀ ਛਿਮਾਹੀ ਪਿੱਛੋਂ,
ਨਵੀਆਂ ਕਰੂੰਬਲਾਂ ਨੂੰ ਰੱਜਵਾਂ ਪਿਆਰ ਦੇ ।

ਜਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਆਖ ਕਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਵੇ,
ਅਜ਼ਲਾਂ ਤੋਂ ਢੂੰਡਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਦੀਦਾਰ ਦੇ ।

ਅੱਖ ਵਿਚ ਅੱਖ ਪਾਈਏ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੱਥ ਵੀ,
ਛੁੱਲਾਂ ਵਾਲੀ ਟਾਹਣੀ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਤੂੰ ਉਲਾਰ ਦੇ ।

●

ਚੜ੍ਹਿਆ ਚੇਤਰ ਕਣਕਾਂ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਵਿਚ ਦਾਣੇ, ਖੈਰ ਕਰੀਂ।
ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਰਲ ਕੇ ਖਾਣੇ, ਖੈਰ ਕਰੀਂ।

ਹੋ ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਿਤ ਅੰਦਰ ਤੂੰ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਵੱਸਦਾ ਰਸਦਾ,
ਤੇਰੀਆਂ ਬਾਤਾਂ, ਡਾਢਿਆ ਰੱਬਾ, ਤੂੰ ਹੀ ਜਾਣੇ, ਖੈਰ ਕਰੀਂ।

ਜਲ ਬਲ ਅੰਦਰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ, ਪੱਥਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰਿਜ਼ਕ ਪੁਚਾਵੇਂ,
ਭਲਾ ਅਸੀਂ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਮੰਗੀਏ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ, ਖੈਰ ਕਰੀਂ।

ਬੂਰ ਝੜੇ ਨਾ, ਫਲ ਛੁੱਲ ਖੇੜੇ ਅੰਦਰ ਰਸ ਰੰਗ ਵੰਡ ਤੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਕੇ,
ਤਾਹੀਉਂ ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲੱਗਣ ਰਾਗ ਸੁਹਾਣੇ, ਖੈਰ ਕਰੀਂ।

ਸੌਚਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਅੰਨਦਾਤਾ, ਪੱਕੀ ਫਸਲ ਕਦੋਂ ਘਰ ਆਊ,
ਬੱਦਲਾਂ ਮਨ ਤੇ ਸਹਿਮ ਦੇ ਤੰਬੂ, ਤੱਕ ਤੂੰ ਤਾਣੇ, ਖੈਰ ਕਰੀਂ।

ਹੁਣ ਤਾਂ ਗਰਜ਼ਾਂ ਕੋਠੇ ਜਿੱਡੀਆਂ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਸਾਤਰ ਧੀਆਂ,
ਸੌਚੀਂ ਛੁੱਬ ਗਏ ਧਰਮੀ ਬਾਬਲ, ਹੋਏ ਨਿਤਾਣੇ, ਖੈਰ ਕਰੀਂ।

ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਅੱਜ ਵੀ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਜਿੰਨੀ ਤੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਪਰ,
ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਬਦਲ ਰਹੇ ਨੇ ਕੱਪੜੇ, ਨਾਚ ਤੇ ਗਾਣੇ, ਖੈਰ ਕਰੀਂ।

□

ਜੁਗ ਜੁਗ ਜੀਵੋ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰੋ ਪਿਆਰਿਉ।
ਮਹਿਕਦੇ ਗੁਲਾਬ ਲੱਦੇ ਛੁੱਲਾਂ ਦੇ ਕਿਆਰਿਉ।

ਲੱਗੇ ਨਾ ਸਿਉਂਕ ਰੱਖੋ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ,
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਜੰਗ ਜਿੱਤੋ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਹਾਰਿਉ।

ਪਹਿਲਾਂ ਹਬਿਆਰ ਹੁਣ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਹੈ,
ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ ਚਾਲ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਨਿਵਾਰਿਉ।

ਰਣਭੂਮੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਫਤਿਹ ਪਾਉਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ,
ਪੁੱਤਰੋ ਗੋਬਿੰਦ ਦਿਉ ਹੌਸਲਾ ਨਾ ਹਾਰਿਉ।

ਤਲੀ ਤੇ ਲਕੀਰਾਂ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਦੇ ਨਿਕੰਮੇ ਲੋਕ,
ਜਿੱਤਦੇ ਜੁਝਾਰ ਸਦਾ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨੂੰ ਧਾਰਿਉ।

ਬਾਬਰਾਂ ਤੇ ਜਾਬਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ,
ਪਾਪ ਵਾਲੀ ਜੰਝ ਚੜ੍ਹੀ, ਅੱਗੇ ਹੋ ਵੰਗਾਰਿਉ।

ਲੋੜ ਵੇਲੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਹੀ ਬੋਲਣਾ ਈਮਾਨ ਹੈ,
ਹੱਕ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜੋ, ਤੇਗ ਦੇ ਦੁਲਾਰਿਉ।

•

□

....ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਪਰਤ ਕੇ
ਪਿਆਰ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਲਈ ਹਾਸੇ ਤੇ ਦਿਲਾਸੇ ਹੋਣ।
ਧਰਤੀ ਦੇ ਲੋਕ ਕਿਤੇ ਕਦੇ ਨਾ ਬੇਆਸੇ ਹੋਣ।

ਤੇਰਿਆਂ ਚਿਨਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਖਰਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਰੱਖੇ,
ਕੇਵਰ ਕਿਆਰੀਆਂ 'ਚ ਮਣਾਂ ਮੂੰਹਿੰ ਹਾਸੇ ਹੋਣ।

ਬੱਗੂਗੋਸ਼ੇ, ਸੇਬ ਤੇਰੇ, ਜੀਣ ਅਖਰੋਟ ਬੂਟੇ,
ਪੌਣ ਲੰਘੇ ਪੱਤਿਆਂ 'ਚੋਂ ਗੀਤ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹੋਣ।

ਤੇਰਾ ਪਸ਼ਮੀਨਾ ਕਰੇ ਨਿੱਘ ਨਾਲ ਸੀਨਾ ਚੌੜਾ,
ਬੁਣਕਰ ਹੱਥ ਵਿਚ, ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਕਾਸੇ ਹੋਣ।

ਵੈਰੀ ਨਾਗ ਚਸ਼ਮੇ 'ਚੋਂ ਵਹਿਣ ਪਈਆਂ ਸੱਤੇ ਸੁਰਾਂ,
ਆਸ ਪਾਸ ਵੱਸਦੇ ਸਾਜ਼ਿੰਦੇ ਨਾ ਉਦਾਸੇ ਹੋਣ।

ਰੱਬ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਕਹਿੰਦੇ ਆਪ ਕਸ਼ਮੀਰ ਹੱਥੀਂ,
ਇਹਦੇ ਪੁੱਤ ਧੀਆਂ ਭਲਾ, ਇੰਜ ਕਿਉਂ ਪਿਆਸੇ ਹੋਣ।

ਜਿਹੜੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦੂਕਾਂ ਗਾਉਣ ਮਾਰੂ ਰਾਗ,
ਸੁਰਗਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਆਖ ਦਿਉ ਪਾਸੇ ਹੋਣ।

•

□

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਘਿਆੜ ਖਾ ਗਿਆ, ਖੂਨ 'ਚ ਰੱਤੇ ਬਸਤੇ ਨੇ।
ਜੰਨਤ ਖਾਤਰ ਦੱਸ ਗਾਜ਼ੀਆ, ਇਹ ਬਈ ਕਿਹੜੇ ਰਸਤੇ ਨੇ।

ਬੰਦੂਕਾਂ ਦਾ ਢਿੱਡ ਨਹੀਂ ਭਰਨਾ, ਕੁੱਲ ਆਲਮ ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਵੀ,
ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਿੰਨੇ, ਆਦਮ ਹੋ ਗਏ ਸਸਤੇ ਨੇ।

ਇੱਕ ਵੀ ਸੜਕ ਸਬੂਤੀ ਸਿੱਧੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੇ ਵੱਲ ਜਾਂਦੀ ਨਹੀਂ,
ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਚਹੁੰ ਕਦਮਾਂ ਤੇ, ਆਉਂਦੇ ਫੇਰ ਚੁਰਸਤੇ ਨੇ।

ਬਿਨਾਂ ਲਗਾਮੋਂ, ਬਿਨਾਂ ਨਕੇਲੋਂ, ਇਹ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਹੋਣਾ ਸੀ,
ਤਾਕਤ ਦੇ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹੇ ਬੋਲੇ, ਬੋਤੇ ਕਿੰਨੇ ਮਸਤੇ ਨੇ।

ਸੁੱਤਿਆਂ ਸੁੱਤਿਆਂ ਦਿਨ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ, ਗਾਫਲ ਮਨ ਨੂੰ ਖਬਰ ਨਹੀਂ,
ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਚਾਨਣ ਵੰਡਦੇ, ਕਿੰਨੇ ਸੂਰਜ ਅਸਤੇ ਨੇ।

ਹੁਕਮਰਾਨ ਜੀ, ਇਹ ਦੋ ਅਮਲੀ, ਤੀਜੀ ਅੱਖ ਨੇ ਵੇਖ ਲਈ,
ਰੂਹ ਅੰਦਰ ਕੰਡਿਆਲੀਆਂ ਤਾਰਾਂ, ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਗੁਲਦਸਤੇ ਨੇ।

ਜੰਗਲ ਜਦ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋਇਆ, ਮਰਦੇ ਦਮ ਇਹ ਬੋਲ ਪਿਆ,
ਹਰ ਆਰੀ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਵੇਖੋ, ਸਾਡੇ ਹੀ ਤਾਂ ਦਸਤੇ ਨੇ।

•

□

ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਂ ਜੇ ਕੁਝ ਤਾਜ਼ਗੀ ਹੈ।
ਇਹ ਤੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਦਰਿਆਦਿਲੀ ਹੈ।

ਨਿਦੋਸ਼ਾ ਤੇਗ ਤੋਂ ਡਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜੇ,
ਭਰਾਉ, ਇਹੀ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨਗੀ ਹੈ।

ਮੁਸੀਬਤ ਆਉਣ ਤੇ ਵੀ ਮੁਸਕਰਾਉਣਾ,
ਮਿਲੀ ਵਿਰਸੇ 'ਚ ਏਹੀ ਸਾਦਗੀ ਹੈ।

ਮਿਲੋ ਤਾਂ ਮਹਿਕ ਵਾਂਗੂੰ ਫੈਲ ਜਾਓ,
ਅਸਲ ਵਿਚ ਏਸ ਦਾ ਨਾਂ ਬੰਦਗੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਬਾਜ਼ੀ ਜਾਨ ਦੀ ਲਾਈ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ,
ਤੂੰ ਹਾਲੇ ਸਮਝਦੈਂ ਇਹ ਦਿਲਲਗੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਹੁੰਦਾ ਜੁਲਮ ਵੇਖਾਂ, ਚੁੱਪ ਬੈਠਾਂ,
ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਹੜੀ ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ ਹੈ।

ਚਲੋ ਉਥੇ ਵੀ ਕਲਮਾਂ ਬੀਜ ਆਈਏ,
ਜਿਹੜੇ ਰਾਹੀਂ ਅਜੇ ਵੀਰਾਨਗੀ ਹੈ।

•

ਸ਼ੀਰਾ ਜਸਬੀਰ ਦੇ ਨਾਂ

ਆਨੰਦਪੁਰ ਕੋਈ ਸ਼ਹਿਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ।
ਹੱਕ ਸੱਚ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੀ ਅਣੱਖੀ ਛਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ।

ਨਾ ਧਿਰਿਆਂ ਦੀ ਧਿਰ ਦੇ ਵਰਗੀ, ਜੋਤ ਨਿਰੰਤਰ ਜਗਦੀ ਜਿੱਥੇ,
ਦੁਸ਼ਟ-ਦਮਨ ਨੂੰ ਪਾਲਣਹਾਰੀ, ਧਰਤੀ ਗੁਜਰੀ ਮਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ।

ਪੰਜ ਭਾਲਸਾ ਸਿਰਜਣ ਭੂਮੀ, ਚਿੜੀਓਂ ਬਾਜ਼ ਤੁੜਾਉਣ ਦਾ ਸੁਪਨਾ,
ਜਿਸ ਬਾਂ ਜੰਮਿਆ, ਪਲਿਆ, ਪੁੱਗਿਆ, ਸੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਬਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ।

ਅੱਜ ਵੀ ਗੁਰੂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰੇ, ਕਿਧਰ ਤੁਰ ਗਏ ਸਿਦਕ ਦੁਲਾਰੇ,
ਜਿਥੇ ਫਸਲ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਬੀਜੀ, ਅੱਜ ਕਿਉਂ ਬੰਜਰ ਬਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ।

ਤਿੰਨ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਅੱਧੀ ਉੱਤੇ, ਧਰਮ ਕਰਮ ਦੇ ਰਾਖੇ ਸੁੱਤੇ,
ਬਾਜ਼ ਅਜੇ ਵੀ ਚਿੜੀਆਂ ਨੋਚੇ, ਅੱਜ ਵੀ ਗਊ ਗਰੀਬ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ।

ਕਾਲ ਮੁਕਤ ਸਰਵੋਤਮ ਸੂਰਾ, ਕਰਨੀ ਤੇ ਕਰਨੀ ਦਾ ਪੂਰਾ,
ਜਿਸ ਬਾਂ ਗੱਜਿਆ, ਜ਼਼ਲਮ 'ਚ ਵੱਜਿਆ ਇਹ ਤਾਂ ਓਸ ਗਿਰਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ।

ਚਿਹਨ ਚੱਕਰ ਤੇ ਵਰਣ ਜਾਤ ਦਾ ਜਿਸ ਬਾਂ ਗੁਰ ਨੇ ਕੋਹੜ ਮੁਕਾਇਆ,
ਮਨ ਮੰਦਰ ਤੇ ਸ਼ਬਦ-ਚੰਦੋਆ, ਠੰਢੀ ਮਿੱਠੜੀ ਛਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ।

ਹਰ ਥਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਤੂੰ ਹੀ, ਛੁਲ ਕਲੀਆਂ ਖੁਸ਼ਬੋਈਆਂ ਅੰਦਰ।
ਲੱਭਦੇ ਲੱਭਦੇ ਹਾਰ ਗਏ ਹਾਂ, ਗੁਰ ਘਰ, ਮਸਜਿਦ ਮੰਦਰ ਅੰਦਰ।

ਬਿਨ ਬੋਲੇ ਤੂੰ ਜਾਨਣਹਾਰੀ, ਰੂਹ ਮੇਰੀ ਦੇ ਚਾਨਣ ਜਹੀਏ,
ਖੁਦ ਹੀ ਦੱਸ ਦੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹੈ, ਕੀ ਕੁਝ ਤੁਰਦਾ ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਨੈਣ ਤੇਰੇ ਦੋ ਜਗਦੇ ਦੀਵੇ, ਪਿੱਛੇ ਹੰਝੂ ਪਲਕੀਂ ਡੱਕੇ,
ਅੱਗ ਤੇ ਪਾਣੀ ਇੱਕੋ ਭਾਂਡੇ, ਰੱਬ ਕਿੰਜ ਪਾਇਆ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ।

ਤਪਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਵਰ੍ਹ ਜਾ, ਸਾਡੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਜਲਖਲ ਕਰ ਜਾ,
ਅੱਖੀਆਂ ਵਿਚਲਾ ਤਲਖ ਸਮੁੰਦਰ, ਢੇਰੀ ਕਰ ਜਾਹ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ।

ਤੂੰ ਹਿਰਨੀ ਦੀ ਨਾਭੀ ਅੰਦਰ, ਮਹਿਕ ਰਹੀ ਕਸਤੂਰੀ ਬਣਕੇ,
ਕਿੱਦਾਂ ਦੱਸਾਂ ਖੁਸ਼ਬੂ ਜੇਹੀਏ, ਕੀ ਕੁਝ ਛੁਪਿਆ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ।

ਹਰ ਹੀਰਾ ਹੀ ਪੱਥਰ ਹੁੰਦਾ, ਹਰ ਪੱਥਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੀਰਾ,
ਜੌਹਰੀ ਦੀ ਅੱਖ ਤੁਰਤ ਪਛਾਣੇ, ਫਰਕ ਭਲਾ ਕੀ ਦੋਹਾਂ ਅੰਦਰ।

ਮੋਤੀ ਚੁਗਣੇ ਮਾਨਸਰਾਂ ਦੇ, ਕਾਵਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੱਥੇ,
ਕਾਗੋਂ ਹੰਸ ਬਣਾ ਦੇ ਮੈਨੂੰ, ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ।

□

ਪਿਆਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਹੀ ਤੌਰ ਹੈ।
ਗਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪੈਸੇ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੀ ਹੋਰ ਹੈ।

ਜਾਲਮਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤੀਰ ਤੇ ਕਮਾਨ ਹੈ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਦਾ ਪੈਲ ਪਾਉਂਦਾ ਮੋਰ ਹੈ।

ਰੱਬ ਨੇ ਪਰੋਏ ਤਾਂ ਸੀ ਮਾਲਾ ਵਿਚ ਘੁੰਗਰੂ,
ਟੁੱਟ ਗਈ ਹੈ ਤੰਦ, ਰੁਲੇ ਕੱਲ੍ਹਾ ਕੱਲ੍ਹਾ ਬੋਰ ਹੈ।

ਕੂੜਾ ਧਨ ਮਾਲ ਸਾਨੂੰ ਧਰਮਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ,
ਏਸੇ ਨੂੰ ਫੜਾਈ ਅਸਾਂ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਡੋਰ ਹੈ।

ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਟੁੱਟ ਜਾਈਏ, ਖੁਦ ਨਾਲੋਂ ਆਪ ਹੀ,
ਤਨ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਫਿਰੇ ਮਨ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਹੈ।

ਚੱਲ ਓ ਭਰਾਵਾ ਪਹਿਲਾਂ ਓਸ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਰੀਏ,
ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਜਿਹੜਾ ਚੋਰ ਹੈ।

ਚੁੰਨੀ ਸੁਰਮਈ ਵੇਖ ਅੰਬਰਾਂ 'ਚ ਸੁੱਕਦੀ,
ਸੂਰਜੇ ਚੁਫੇਰ ਲਾਈ ਧੁੱਪ ਰੰਗੀ ਕੌਰ ਹੈ।

•

ਅਦਲੀ ਰਾਜੇ, ਧਰਮ ਕਚਹਿਰੀ, ਦੋਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਚਾਰ ਗਏ ਨੇ।
ਬਾਬਰ ਕੇ ਕਿਉਂ ਜਿੱਤ ਗਏ ਨੇ, ਬਾਬੇ ਕੇ ਕਿਉਂ ਹਾਰ ਗਏ ਨੇ।

ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਝਾਕ ਰਹੇ ਨੇ, ਮਾਪੇ ਬਿਰਖ ਬਰੋਟਿਆਂ ਵਰਗੇ,
ਘਰ ਨਾ ਪਰਤੇ ਸਾਡੇ ਜੰਮੇ, ਜੀਂਦੇ ਜੀਅ ਕਿਉਂ ਮਾਰ ਗਏ ਨੇ।

ਖੇਤਾਂ ਤੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਹੁਣ ਇੱਕੋ ਰਾਸ਼ੀ ਬਣ ਚੱਲੀ ਹੈ,
ਹਾਕਮ ਕੀਹ ਹਮਦਰਦੀ ਕਰਨੀ, ਗੱਲੀਂ ਬਾਤਾਂ ਸਾਰ ਗਏ ਨੇ।

ਵੇਖ ਲਵੋ ਜੀ ਮੋਈਆਂ ਮੱਛੀਆਂ, ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਤੈਰਦੀਆਂ ਨੇ,
ਅਜਬ ਮਲਾਹ ਜੋ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ, ਸਾਨੂੰ ਪਾਰ ਉਤਾਰ ਗਏ ਨੇ।

ਭਰੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਖੱਬੜ, ਗਲ ਵਿਚ ਨਾਗ ਵਲੇਵੇਂ ਬਣ ਗਏ,
ਇਨਕਲਾਬ ਇਹ ਸਾਵੇ, ਸਾਨੂੰ ਖੇਤਾਂ ਸਣੇ ਡਕਾਰ ਗਏ ਨੇ।

ਇੱਛਿਆਧਾਰੀ ਨਾਗ ਵਾਂਗਰਾਂ, ਰੋਜ਼ ਸਿਆਸਤ ਨੇ ਰੰਗ ਬਦਲੇ,
ਜੋ ਭਗਵਾਨ ਬਣਾਏ ਹੱਥੀਂ, ਓਹੀ ਕਹਿਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਗਏ ਨੇ।

ਜੀਂਦੇ ਮਰਦੇ ਸਹਿਕ ਰਹੇ ਨੇ, ਆਲੂਣਿਆਂ ਵਿਚ ਅੱਜ ਵੀ ਹਾਉਕੇ,
ਪੁੱਛਣ, ਏਥੋਂ ਸਾਡੇ ਬੱਚੜੇ, ਕਿਉਂ ਰਾਵੀ ਤੋਂ ਪਾਰ ਗਏ ਨੇ।

ਹਿੰਮਤਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਓ ਤੁਸੀਂ ਜਿੰਦਗੀ ਉਸਾਰਨਾ।
ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਭੁਲੇਖਿਆਂ 'ਚ ਹੌਸਲਾ ਨਾ ਹਾਰਨਾ।

ਧਰਮਾਂ ਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਨੀ ਵਿਆਖਿਆ,
ਸੁਣੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਪਿੱਛੇ ਸਮਾਂ ਨਾ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ।

ਕੂੜ ਦਾ ਅਮਾਵਸੀ ਹਨ੍ਹੇਰ ਪਰਯਾਨ ਹੈ,
ਏਸ ਵਿਚੋਂ ਆਪ, ਹੱਕ ਸੱਚ ਨੂੰ ਨਿਤਾਰਨਾ।

ਨੀਹਾਂ 'ਚ ਮਾਸੂਮ ਜਿੰਦਾਂ ਚਿਣੀਆਂ ਸੀ ਕਾਸ ਨੂੰ,
ਕਦੇ ਕੱਲ੍ਹੇ ਬੈਠ ਏਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ।

ਸੁਣ ਲੈ ਮਲਾਹਾ, ਮੇਰੀ ਏਨੀ ਗੱਲ ਜਾਣ ਲੈ,
ਕੀਤਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਹੁਣ ਪਾਰ ਵੀ ਉਤਾਰਨਾ।

ਬਾਜ਼ ਤੂੰ ਉਡਾਰ, ਉੱਡ, ਸੂਰਜੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾਹ,
ਛੱਡ ਹੁਣ ਧਰਤੀ ਤੇ ਚਿੜੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ।

ਕਿਸੇ ਨਾ ਬਣਾਈ, ਇੱਕੋ ਦਿਨ ਬੈਠ ਕਾਇਨਾਤ,
ਤੁਰ ਪਉ, ਤੂੰ ਛੱਡ, ਇਹ ਤਾਂ ਵਿਹਲਿਆਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ।

ਜੀਵੇ ਜਾਗੇ ਭਾਵੇਂ ਸਭ ਪਰਿਵਾਰ ਮਿਰਾ।
ਮਾਂ ਬਿਨ ਕੌਣ ਉਤਾਰੇ, ਮਨ ਤੋਂ ਭਾਰ ਮਿਰਾ।

ਨਿੱਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਵੇਖੋ, ਧਰਤ ਬਣਾ ਗਈ ਉਹ,
ਕੁਲ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਫੈਲ ਗਿਆ ਪਰਿਵਾਰ ਮਿਰਾ।

ਮੇਰੀ ਧਰਤੀ ਅੰਬਰ ਵੀ ਸੀ ਓਹੀ ਉਹ,
ਤੁਰ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਸੁੰਗੜਿਆ ਸੰਸਾਰ ਮਿਰਾ।

ਗੁਣੇ, ਗੁਲਗੁਲੇ ਤਲਦੀ ਸਦਾ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ,
ਮਾਂ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਬਦਲ ਗਿਆ ਅਧਿਕਾਰ ਮਿਰਾ।

ਸ਼ਾਮ ਪਈ ਘਰ ਜਦੋਂ ਕੁਵੇਲੇ ਮੁੜਦਾ ਸਾਂ,
ਸਦਾ ਝਿੜਕਕੇ ਮਾਂ ਕਰਦੀ ਸਤਿਕਾਰ ਮਿਰਾ।

ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠਾਂ ਜਿਹੜੀ ਜੰਨਤ ਸੀ,
ਮਹਿਕ ਰਿਹਾ ਉਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਘਰ ਬਾਰ ਮਿਰਾ।

ਮਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਇੱਟ ਖਿੱਕਾ ਚੱਲਦਾ ਸੀ,
ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਤਕਰਾਰ ਮਿਰਾ।

□

ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ ਅੱਜ ਰਾਤੀਂ ਚਾਨਣੀ ਸੀ,
ਬਿਨ ਤੇਰੇ ਕੱਲ੍ਹੇ ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਮਾਨਣੀ ਸੀ।

ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਣਦਿਆਂ ਪਰਭਾਤ ਹੋਈ,
ਪੀੜ ਦਿਲ ਦੀ ਹੋਰ ਕਿਸ ਪਹਿਚਾਨਣੀ ਸੀ।

ਵਿੱਖਿਆ ਧਰਤੀ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਕੌਣ ਪੁੱਛੋ,
ਪੈਣ ਪਾਣੀ ਜ਼ਹਿਰ ਅੰਬਰ ਛਾਨਣੀ ਸੀ।

ਪੁੱਤ ਧੀਆਂ ਬਿਰਖ ਬੂਟੇ ਚੀਰਦੇ ਸੀ,
ਕਿਸ ਹਰੀ ਛਤਰੀ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਤਾਨਣੀ ਸੀ।

ਤੂੰ ਬਰੂਹਾਂ ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈਂ,
ਇਹ ਤਾਂ ਵੇਦਨ ਤੂੰ ਹੀ ਆ ਕੇ ਜਾਨਣੀ ਸੀ।

ਅੱਗ ਦੇ ਦਰਿਆ 'ਚ ਜੇ ਤੂੰ ਤੈਰਨਾ ਸੀ,
ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਠਾਨਣੀ ਸੀ।

•

ਟੁਟਿਆ ਸੌ ਵਾਰ ਫਿਰ ਵੀ ਟਾਹਣੀਆਂ ਤੇ ਜੁੜ ਗਿਆ।
ਜ਼ਰਦ ਪੱਤਾ ਕਿਰ ਗਿਆ ਫਿਰ ਸਬਜ਼ ਪੱਤਾ ਪੁੰਗਰਿਆ।

ਧਰਤ ਅੰਦਰ ਉਗਮਦਾ ਤੇ ਬਿਣਸਦਾ, ਵੇਖੋ ਕਮਾਲ,
ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿੰਦਗੀ, ਤੇਰਾ ਨਿਰੰਤਰ ਕਾਫਲਾ।

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਵੀ ਹਾਂ, ਨੇੜ ਵੀ ਧੜਕਣ ਦੇ ਵਾਂਗ,
ਮਨ-ਪਰਿੰਦਾ ਮੌਜ ਅੰਦਰ, ਇੱਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦਾ।

ਸੜ ਗਿਆ ਜੰਗਲ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਰਾਖ ਹੋਇਆ ਬਹੁਤ ਕੁਝ,
ਕਰਮ ਇਹ ਤੇਰਾ ਮੁਹੱਬਤ, ਫੇਰ ਹੈ ਜੰਗਲ ਹਰਾ।

ਅਜਬ ਹੈ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸਨੇਹ ਦਾ, ਰੋਜ਼ ਤੁਰਨਾ ਤੇਰਾ ਤੇ,
ਵਾਅ ਵਰ੍ਗੇ ਤੇਜ਼ ਤਿੱਖੇ, ਝੁਲਸਦੀ ਤਪਦੀ ਹਵਾ।

ਐ ਦਿਲਾ ਪੁੱਛੀਂ ਕਦੇ ਤੂੰ, ਇਸ਼ਕ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ,
ਚੋਰ ਵਾਂਗੂੰ ਤੂੰ ਕਦੋਂ ਸੈਂ ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ।

ਖੁਲ੍ਹਦੀਆਂ ਸਨ ਖਿੜਕੀਆਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਰੌਸ਼ਨਦਾਨ ਵੀ,
ਮਨ ਦਾ ਬੂਹਾ, ਤੇਰੇ ਮਗਰੋਂ, ਦਸਤਕਾਂ ਲਈ ਸਹਿਕਦਾ।

ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਭੁੱਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ,
ਧੁੱਪਾਂ ਛਾਵਾਂ ਤੇ ਬਰਸਾਤਾਂ ਭੁੱਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਓਸ ਬਿਰਖ ਦੀ ਛਾਂ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਚੇਤੇ ਹੈ,
ਪਹਿਲ ਪਲੇਠੀਆਂ ਉਹ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਭੁੱਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਘਾਹ ਦੀ ਤਿੜ ਦੇ ਛੱਲੇ, ਛਾਪਾਂ, ਮੁੰਦਰੀਆਂ,
ਵਡਮੁੱਲੀਆਂ ਉਹ ਅਜਬ ਸੁਗਾਤਾਂ ਭੁੱਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਸਾਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਤਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦੇ ਨੇ,
ਅਣਕਹੀਆਂ ਅਣਸੁਣੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਭੁੱਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਚੇਤੇ ਕਰਦਾਂ, ਦਿਲ ਤਾਂ ਹੁਣ ਵੀ ਭਰਦਾ ਹੈ,
ਅੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਪਹਿਲੀਆਂ ਝਾਤਾਂ ਭੁੱਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਗੁੰਗੇ ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਤੂੰ ਬੋਲਣ ਲਾਇਆ ਸੀ,
ਦਾਤਾ ਤੇਰੀਆਂ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਭੁੱਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਤਖਤੀ ਲਿਖਦੇ, ਡੋਬੇ ਲੈਣਾ, ਲੜ ਪੈਣਾ,
ਬਚਪਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਲਮ ਦਵਾਤਾਂ ਭੁੱਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਕਿੱਦਾਂ ਮਰਨ ਦਿਆਂ ਮੈਂ, ਦੱਸੀਂ, ਆਸਾਂ ਸੁਰਖ ਉਮੀਦਾਂ ਨੂੰ।
ਦਿਲ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣੀਂ ਤੂੰ ਬਹਿ ਕੇ, ਢਾਰਸ ਮਿਲ੍ਹ ਮੁਰੀਦਾਂ ਨੂੰ।

ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖਾਤਰ ਕੌਣ ਕਦੋਂ ਸੀ, ਫਾਂਸੀ ਤਖ਼ਤੇ ਲਟਕ ਗਿਆ,
ਏਨੀ ਜਲਦੀ ਕਿਉਂ ਭੁੱਲ ਬੈਠੇ, ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ।

ਮਾਲ ਪਲਾਜ਼ੇ, ਬਦਲੇ ਖਾਜੇ, ਕਿੱਥੋਂ ਕਿੱਧਰ ਤੁਰ ਪਏ ਆਂ,
ਮੰਡੀ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਕ ਚੱਲੇ ਹਾਂ, ਕਰਦੇ ਰੋਜ਼ ਖਰੀਦਾਂ ਨੂੰ।

ਆਈਆਂ ਚੋਣਾਂ, ਘਰ ਘਰ ਰੋਣਾ, ਫਿਰ ਧੜਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਣਗੇ,
ਬੱਕਰੇ ਦੀ ਮਾਂ ਕਿੰਜ ਉਡੀਕੇ, ਦੱਸੋ ਜੀ, ਬਕਰੀਦਾਂ ਨੂੰ।

ਦੁੱਲਾ ਭੱਟੀ ਹਰ ਜਾਬਰ ਤੋਂ ਨਾਬਰ ਤਾਂ ਪੁਸ਼ਤੈਨੀ ਹੈ,
ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਰੱਖਦੈ, ਸਦਾ ਜਿਉਂਦੇ, ਸ਼ਾਹਿਦ ਬਾਪ ਫ਼ਰੀਦਾਂ ਨੂੰ।

ਤੂੰ ਨਿਰਮੇਹੀਆ, ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਲਾਗਾ ਲਾ ਕੇ ਮੁੜਿਆ ਨਹੀਂ,
ਨੈਣ ਬਰਸਦੇ, ਰਹਿਣ ਤਰਸਦੇ, ਚੰਨ ਮਾਹੀ ਦਿਆਂ ਦੀਦਾਂ ਨੂੰ।

ਨਾ ਧਰਤੀ ਨਾ ਅੰਬਰ ਆਪਣਾ, ਮਨ ਪਰਦੇਸੀ ਹੋ ਚੱਲਿਆ,
ਆਪਣਾ ਆਪ ਬੇਗਾਨਾ ਹੋਇਆ, ਕੀ ਕਰਨੈਂ ਮੈਂ ਈਦਾਂ ਨੂੰ।

ਅਨਪੜ੍ਹ ਪੱਥਰ ਵਾਂਗ ਪਿਆ ਸਾਂ, ਮੈਂ ਵੀ ਹੀਰਾ ਬਣਨਾ ਚਾਹਿਆ।
ਖੁਦ ਨੂੰ ਆਪ ਤਰਾਸ਼ ਨਾ ਸਕਿਆ, ਕਲਾਕਾਰ ਨਾ ਛੱਲਿਆ ਲਾਹਿਆ।

ਹੀਰਾ ਜਨਮ ਗੁਆਚ ਗਿਆ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਮਿੱਟੀ ਘੱਟਾ ਢੱਕਦੇ,
ਧਰਤ ਆਕਾਸ਼, ਪਾਤਾਲ ਬੜਾ ਕੁਝ, ਅੱਖ ਪਲਕਾਰੇ ਅੰਦਰ ਗਾਹਿਆ।

ਜੇ ਨਾ ਬੀਬੀ ਪੂਣੀਆਂ ਵੱਟਦੀ, ਰੂੰ ਦੇ ਗੋਹੜੇ ਉੱਡ ਪੁੱਡ ਜਾਂਦੇ,
ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਸੁਣਦੀ ਏ ਘੂਕਰ, ਲੱਗਦੈ ਮਾਂ ਨੇ ਚਰਖਾ ਡਾਹਿਆ।

ਇਹ ਨਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ, ਦਿਲ ਦੀ ਨਰਮ ਸਲੇਟ ਦੇ ਉੱਤੇ,
ਪਹਿਲਾਂ ਹਰਫ਼ ਮੁਹੱਬਤ ਲਿਖ ਕੇ, ਇਕ ਦਮ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਤੂੰ ਢਾਹਿਆ।

ਹੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੂੰ ਕੈਸੀ ਦਾਤੀ, ਬਿਨ ਮੰਗਿਆਂ ਤੋਂ ਦੇਵੇਂ ਦਾਤਾਂ,
ਜੇ ਮੰਗੀਏ ਤਾਂ ਝੋਲੀ ਪਾਵੇਂ, ਕਿੰਨਾ ਤੂੰ ਵੱਖਰ ਅਣਚਾਹਿਆ।

ਧਰਤ ਬੇਰਹਿਮ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਅੰਦਰ, ਇੱਕ ਵੀ ਸੁਪਨਾ ਪੁੰਗਰਿਆ ਨਾ,
ਮੇਰੇ ਪਿਉ-ਦਾਦੇ ਨੇ ਮੁੜ੍ਹਕਾ, ਕਈ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਇਸ ਵਿਚ ਵਾਹਿਆ।

* ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਜ਼ਲ ਵਿਚ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸਮੇਟੇ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਬਦਲਾਉ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤੋਤਾ-ਚਸ਼ਮੀ ਤਕ, ਪਿਆਰ ਮੁਹੱਬਤ ਦੇ ਪਾਕ ਜਜ਼ਬੇ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਤੇ ਮਨਾਫ਼ਕਤ (Hypocrisy) ਤੋਂ ਇਨਸਾਨੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਵਿੱਖਾਂ ਤਕ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਮੰਡੀਕਰਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਕਲਾਪੇ ਦੀ ਕੁੰਠਾ ਤਕ, ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਦੁਖਾਂਤ ਤੋਂ ਸਰਾਪੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੰਤਾਪ ਤਕ ਅਤੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਤਕ ਸੀਮਤ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਏਹੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਪੰਜਾਬੀ ਗਜ਼ਲ ਕਾਵਿ-ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਸਿਸੀਫਸ (Sisyphus) ਹੈ ਜੋ ਸਮਕਾਲੀ ਗਜ਼ਲਗੋਆਂ ਦੇ ਡਿੱਗ ਰਹੇ ਗਰਾਫ਼ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਕ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

...ਅੱਜ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗਜ਼ਲਗੋਆਂ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਕਵਿਤਰੀਆਂ (ਗਜ਼ਲਗੋ) ਸਵੈ ਤਰਸ ਦੇ ਭਾਗੀ ਬਣ ਕੇ ਲੋਕਾਂ/ਪਾਠਕਾਂ/ਆਲੋਚਕਾਂ ਤੋਂ ਤਰਸ ਰਾਹੀਂ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਬੈਗਾਇਤ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਬੈਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਲੈਣ ਦੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ, ਬਲਕਿ ਉਹ ਨਿਰਾਸਾ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਮਘਦਾ ਹੈ।

—ਜਗਤਾਰ (ਡਾ.)

* ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਗਜ਼ਲ ਦਾ ਅਤੇ ਹੁਣ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ ਅਣਗਿਣਤ ਗਜ਼ਲਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਇਕ ਗਜ਼ਲਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਰਸੀਆ ਪਾਠਕ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਗਜ਼ਲ ਦੀਆਂ ਗਿਣਤੀਆਂ ਮਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਉੱਕਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪਰ ਤੇਰੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਦੀ ਰਵਾਨੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਹਾਅ ਦਾ ਕੀ ਕਹਿਣਾ। ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਇਸੇ ਨਾਲ ਮਤਲਬ ਹੈ। ਇਕ ਗਜ਼ਲਕਾਰ ਵਜੋਂ ਤੇਰਾ ਮੀਰੀ ਗੁਣ ਸਵੈ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਨਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੇਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ। ਤੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਹੋਏ ਬਿਨਾ ਸਮਾਜਕ ਸਦਾਚਾਰ ਦੀ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹੋਏ ਬਿਨਾ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੇਰੀ ਗਜ਼ਲ ਕੇਵਲ ਵੱਡੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ-ਨਿੱਕੀਆਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਲਾਵੰਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਗਹਿਰਾਈ ਵਾਲੀ ਗਜ਼ਲ ਹੀ ਪਾਠਕ ਲਈ ਕੋਈ ਅਰਥ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

—ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁਲੌਰ

* ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਕਿਸੇ ਵੱਡੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਲੜਾਈ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਵਿਅਕਤੀਆਂ, ਗੀਤਾਂ ਰੁਚੀਆਂ ਤੇ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਲੜੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਆਰਥਿਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਦੁਸ਼ਣ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼, ਕਾਲੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼, ਖੜੋਤ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼, ਸਾਰੇ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼, ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼, ਬਿਜਲਈ ਸੰਚਾਰ ਮਾਧਿਅਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਡੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰਵਸਤਰ ਸਦਾਚਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਸ਼ਟਿੰਡਿਆਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼, ਰੰਗ-ਬਿੰਗੇ ਨਾਅਰਿਆਂ ਦੇ ਗੁਬਾਰਿਆਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼, ਯੋਜਨਾ ਭਵਨਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਜੁਗਾੜ-ਪੰਥੀਆਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼, ਅਬਦਾਲੀਆਂ,

ਹਿਟਲਰਾਂ, ਮੁਸੋਲਿਨੀਆਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼, ਉਸ ਪੌਲਦਾੜੀਏ ਟੋਲੇ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਕ ਮਜ਼ਾਕ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਫੈਸ਼ਨ-ਮੁਖੀ ਸਾਹਿਤਕ ਵਾਦਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਅਤੇ ਪਬਗੀਲੇ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼... ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂਤਕ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੇ ਰੂਬੂ ਗੁਰਭਜਨ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਉਦਾਸੀ, ਆਕ੍ਰੋਸ਼ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਹੈ... ਅਰਦਾਸ, ਆਸ ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਬਿਆਨਦੀ ਸਰੋਦੀ ਸਤਰਾਂ ਸਿਰਜਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗਜ਼ਲ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬਣ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਮਾਨਵਤਾ, ਪੰਜਾਬ, ਸਰੋਦ ਤੇ ਗਜ਼ਲ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਅਵਸ਼ੇਸ਼ ਹੀ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰੇਗੀ।

—**ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ (ਡਾ.)**

* ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਇਕ ਐਸਾ ਰੁੱਖ ਏ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਰਲੀਆਂ ਵੀ ਸੁਣੀਆਂ ਨੇ। ਉਹ ਇਕ ਵਣਜਾਗ ਏ ਗਲੀ ਗਲੀ ਹੋਕਾ ਦਿੰਦਾ, ਅੰਦਰ ਦੇ ਸੁਹਜ ਨੂੰ ਸਿੰਗਾਰਨ, ਨਿਖਾਰਣ ਦੀਆਂ ਮਣੀਆਂ ਦਾ। ਸੱਚ ਦੇ ਲਾਲਾਂ ਦਾ। ਇਕਤੁਰੇ ਵਾਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟੀ ਰਮਤਾ ਫ਼ਕੀਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਰਮਜ਼ਾਂ ਗਾਊਂਦਾ ਬਸਤੀ ਬਸਤੀ ਫੇਰੇ ਫੇਰੇ, ਬੂਹੇ ਬੂਹੇ। ਵਿਹੜੇ ਵੱਸਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿੰਦਾ। ਸਾਰੇ ਜੱਗ ਦੀ ਖੈਰ ਮੰਗਦਾ। ਇਕ ਵੈਦ ਜੋ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀਆਂ ਨਬਜ਼ਾਂ ਟੋਂਹਦਾ, ਅਹੁਰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦਾ ਦਾਰੂ ਦੱਸਦਾ ਏ। ਇਕ ਫਲ ਤੋੜਾਵਾ ਜੇ ਕੁਝ ਫਲ ਝੋਲੀ ਭਰਦਾ ਏ ਤੇ ਕੁਝ ਹਲੂਣਾ ਮਾਰ ਕੇ ਭੁੰਜੇ ਫੇਗਦਾ ਹੇਠ ਖਲੋਤਿਆਂ ਦੇ ਚੁਗਣ ਲਈ। ਖਟਮਿੱਠੇ ਫਲ।”

—**ਮੋਹਨ ਕਾਹਲੋਂ**

* ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਸੰਵੇਦਨਾ ਮਾਨਵੀ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਤਣਾਉਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ ਦਾ ਵਾਹਨ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਅੰਦਰ ਜੀਵੰਤ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਜੀਣ ਦੀ ਤਮੰਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਚਨ ਉਸਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸਥਾਪਤੀ ਤੇ ਵਿਸਥਾਪਤੀ, ਵਿਅਕਤੀ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦਰਮਿਆਨ ਉਪਜੇ ਤਣਾਉਂ ਵਿਚੋਂ ਅਰਥ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਵਿਵੇਕਮਈ ਸੂਝ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਅਤੇ ਇਹਦੀਆਂ ਸੰਚਾਲਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਕਵਿਤਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮਹਿਕ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿਣੇ ਸੰਤਾਪ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਤਰ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਵੈ-ਸਵਾਰਥੀ ਰੁਚੀ 'ਤੇ ਉਂਗਲ ਧਰਦੀ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਾਵਿ-ਸੰਵੇਦਨਾ ਵਿਚਲੇ ਲੋਕ-ਮੁਹਾਵਰੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਵੀ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ।

—**ਗੁਰਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ (ਡਾ.)**

* ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਰਚਨਾ ਇਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੇਖਕ ਦਾ ਐਲਾਨਨਾਮਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਰੰਤਰ ਲੜਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਸਮਾਜ ਜਾਂ ਸੱਤਾ ਦੁਆਰਾ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸੋਸ਼ਣ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝਾਉਣੀ ਉਹ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਜਾਂ ਖੜਕਵੇਂ

ਪਿੰਗਲ ਵਰਤ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਸਹਿਜਭਾਵੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੋਕਾਇਣ ਵਿਚੋਂ ਅਜਿਹੇ ਬਿੰਬ ਜਾਂ ਪ੍ਰਤੀਕ ਚੁਣ ਕੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਚੇਤੇ ਦਾ ਅਨਿਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਸਮਕਾਲੀ ਸਦੀਵਤਾ ਦੀ ਹਾਣੀ ਹੋ ਨਿਬੜਦੀ ਹੈ।

—**ਧ੍ਰੂਵ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਕੁਲਾ ਡਾ.ਲਿਟ**

- * ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਸੁਹਿਰਦ ਸ਼ਾਇਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ‘ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਰੇਕ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਹਾਸਿਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਉੱਗਲ ਕੇਵਲ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਦਾ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਬੰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਵੈਰੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਾਹਰ ਪਸਰੇ ਕਹਿਰਵਾਨਾਂ ਤਕ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਬੇਬਾਕ ਹੋ ਕੇ ਵੰਗਾਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸ਼ਾਇਰ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜ਼ਰ ਖ਼ਹੀਦ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦਾ ਸੱਚ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਏਨਾ ਭਰਪੂਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਧਿਰ ਆਪ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ...।

—**ਆਤਮਜੀਤ (ਡਾ.)**

- * ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਚ ਕਲਾ ਅਤੇ ਕਲਚਰ ਦੀ ਹੋਣੀ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਹੈ। ਆਪਣੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਇਸ ਵੱਲ ਗੂੜ੍ਹੇ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਸੁਚੇਤ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਰ ਕਿਸੇ ਖ਼ਿਲਾਅ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਿਚਰਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਚੇਤਨਾ ਸਮਾਜਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਵੇਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਅਜੋਕੇ ਕਲਾ ਵਿਰੋਧੀ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੀ ਧਿਰ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਪਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਸੁਚੇਤ ਰਚਨਾ ਧਰਮੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਵੇਦਨਾ ਦੀ ਹੂਕ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਸੁਹਜ ਉਮੰਗ ਦੀ ਪੂਰਤੀ। ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਠੋਸ ਸਮਾਜੀ ਹਕੀਕਤਾਂ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਉਤਰ ਹੈ। ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸਮਕਾਲੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਦਵੰਦਾਂ, ਸੰਕਟਾਂ ਅਤੇ ਤਣਾਉ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਪਰਤਾਂ ਸਮੇਤ ਪਛਾਨਣ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਰਲ ਸੁਬੋਧ, ਲੋਕ-ਕਾਵਿਕ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਕਰਕੇ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਮਾਨਵਵਾਦੀ-ਪ੍ਰਗੀਤਵਾਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਹਿਜ ਅਨੁਭਵੀ ਹੈ। ਉਹ ਯਥਾਰਥ ਦੇ ਸਤਹੀ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਿਕ ਚਿਤਰਣ ਦੀ ਥਾਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਹਿਜ ਵਿਵੇਕ ਨੂੰ ਸੰਕੇਤਕ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਸੂਤਰ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਗੀਤਾਂ ਅਤੇ ਗਜ਼ਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਰ ਸਰੋਦੀ ਹੈ।

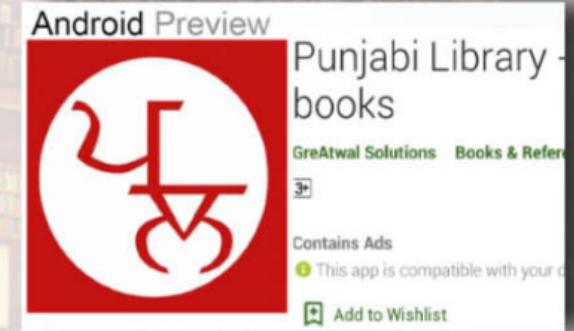
ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਰਚਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬੋਧ ਕਲਾ ਧਰਮੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰਭਜਨ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਰਪੇਸ਼ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਦਸਤਪੰਜਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਦੇ ਅੰਖੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੇ ਜਨ ਸਾਧਾਰਨ ਨਾਲ ਵੱਡਾ ਪਾਲੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਖਾੜਕੂ ਆਤੰਕ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਮੁਖਰ (ਉੱਚੀ ਸੁਰ ਵਾਲੀ) ਰਹੀ। ਬੇਬਾਕੀ ਗੁਰਭਜਨ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਗੁਣ ਹੈ। ਵਰ੍ਗੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਸੂਖਮ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਮੁਖਾਜ ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦੇ ਧੁਰ ਅਵਚੇਤਨ ਵਿਚ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਪੱਕਾ ਪੀਡਾ ਵਾਸਾ ਹੈ।

—**ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ**

Search
Punjabi Library
App Store

Search
Punjabi Library
Google Play

ਪੰਜਾਬੀ ਲਾਈਬ੍ਰੇਰੀ PUNJABI LIBRARY
www.PunjabiLibrary.com